TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AFGANİSTAN – HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ, 1973 – 2014

Yüksek Lisans Tezi

Beg Mohammed BAYAT

Ankara, 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AFGANİSTAN – HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ, 1973 – 2014

Yüksek Lisans Tezi

Beg Mohammed BAYAT

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Atay AKDEVELİOĞLU

Ankara, 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

AFGANİSTAN – HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ (1973 – 2014)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi
AtayAKDEVELİOĞLU

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı	**İmzası**
1- Doç. Dr. Klevis KOLASİ	
2- Dr. Öğretim Üyesi Tamer KAŞIKÇI	
3- Dr. Öğretim Üyesi Atay AKDEVELİOĞLU	

Tez Savunması Tarihi: 01.09.2021

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Dr. Öğr. Üyesi Atay AKDEVELİOĞLU danışmanlığında hazırladığım "Afganistan – Hindistan İlişkileri (1973 – 2014) (Ankara.2021) " adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih:
Beg Mohammed BAYAT

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER i
Giriş 1
Birinci Bölüm: Afganistan ve Hindistan'ın 1973 Öncesi Siyasal Tarihi 5
I) Afganistan'ın 1973 Öncesi Siyasal Tarihi 5
A) Afganistan'ın Bağımsızlığını Kazanması ve Uluslararası Örgütlere Üyeliği 6
B) Amanullah Han Dönemi ve Reformlar 8
C) Zahir Şah Dönemi 10
1) Haşim Han ve Şah Mahmud Han Hükümetleri 11
2) Serdar Muhammed Daud Han Hükümeti 12
3) Doktor Yusuf Hükümeti 13
4) Muhammed Haşim Mayvandwal Hükümeti 14
II) Hindistan'ın 1973 Öncesi Siyasal Tarihi 15
A) Avrupalıların Gelişi 16
B) İngiliz Yönetimi Dönemi 17
C) Hindistan'ın Bağımsızlığını Kazanması 18
D) Keşmir Sorununun Ortaya Çıkışı 19
İkinci Bölüm: İki Devletin Dış Politikaları 22
I) Afganistan ve Hindistan'ın Güney Asya'daki Yeri 22
A) Güney Asya'nın Sınırları ve Jeo – Politik Önemi 22
B) Soğuk Savaş Dönemi'nde Güney Asya Gelişmeleri 23
II) Afganistan'ın Dış Politikası 24
A) Afganistan'ın Bölgesel Politikası 24
B) Bölge Güçlerinin Afganistan Politikası 27
1) İran'ın Afganistan Politikası 27
2) Çin Halk Cumhuriyeti'nin Afganistan Politikası 29
3) Rusya Federasyonu'nun Afganistan Politikası 30
4) Körfez Ülkelerinin Afganistan Politikası 32
C) Afganistan'ın Büyük Güçlerle İlişkisi 33
III) Hindistan'ın Dış Politikası 34
A) Hindistan'ın Bölgesel Politikası 37
B) Hindistan'ın Büyük Güçlerle İlişkisi 39
1) Hindistan – ABD İlişkileri 40
2) Hindistan – AB İlişkileri 45
3) Hindistan – Rusya Federasyonu İlişkileri 47
4) Hindistan – Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri 51

Üçüncü Bölüm: 1973 – 2001 Arası Afganistan – Hindistan İlişkileri 56
I) Afganistan – Pakistan İlişkileri ve İki Ülke Arasındaki Sorun Alanları 59
A) Durand Hattı Sorunu 63
B) Peştunistan Sorunu 65
II) Hindistan – Pakistan İlişkileri ve İki Ülke Arasındaki Sorun Alanları 67
A) Ülkesel Egemenliğinin Korunması Sorunu 67
B) Pencap (beş su) nehri Sorunu 68
C) Keşmir Sorunu 69
III) Pakistan'ın Afganistan – Hindistan İlişkilerinde Belirleyiciliği 72
Dördüncü Bölüm: 2001 – 2014 Arası Afganistan – Hindistan İlişkileri 75
I) İkili İlişkilerde Pakistan Faktörü ve Keşmir Sorunu 78
II) Afganistan – Hindistan İlişkilerinde Bölgesel İşbirliği Alanları 84
A) Bölgede Radikal İslamcı Akımların Yayılmasını Önleme 84
B) Orta Asya'ya Giden Yol Olarak Afganistan 85
III) Hindistan Yanlısı Afgan Liderler ve Taliban'a Karşı Savaşta Hindistan Rolü 90
A) Afganistan Siyasetinde Hindistan Yanlısı Etkin Liderler 90
B) Taliban'a Karşı Savaşta Hindistan'ın Rolü 91
IV) Afganistan – Hindistan İlişkisinde ABD Etkeni 95
V) Afganistan – Hindistan Askeri ve Ekonomik İlişkileri 99
A) Afganistan – Hindistan Askeri İlişkileri 99
B) Afganistan – Hindistan Ekonomik İlişkileri 100
SONUÇ 103
KAYNAKÇA 109
ÖZET 120
ABSTRACT 122

Giriş

Afganistan – Hindistan ilişkileri çok eskilere dayanmaktadır. On altıncı yüzyılda Afganistan'ın bir bölümü Hindistan'a hâkim olan İmparator Timur ve bir bölümü de İran Sefevi devleti tarafından yönetiliyordu. O dönem Afganistan – Hindistan ilişkileri olumsuz yönde cereyan etmiştir.[1] Daha sonra Büyük Britanya ve Rusya imparatorlukları Afganistan'da nüfuz mücadelesine girişmiş ve tartışmalı İngiliz Hindistanı ve Afganistan sınırını miras bırakmışlardır.[2] Afganistan 1919'da bağımsızlığını kazanmış ve Paris Barış Konferansı'nda bağımsız devlet olarak tanınmıştır.[3]

Fakat Afganistan, bağımsız olduktan sonra da Hindistan'la sınır sorunu yaşamaya devam etmiş ve bu da iki ülke ilişkilerinin kötü olmasına neden olmuştur. Ama Hindistan ve Pakistan'ın 1947 yılında iki farklı devlet olarak ortaya çıkması Durand Sınırı sorununun Pakistan'a geçmesine neden olmuştur. Bu tarihten itibaren Afganistan ve Hindistan'ın arasındaki sınır sorunu kalkmış ve iki ülke ilişkileri iyileşmeye başlamıştır. Soğuk savaş döneminde iki ülkenin benzer dış politika izlediği görülmüştür. İki ülke de bağımsız dış politika izlemeye çalışmıştır, hatta Hindistan Bağlantısızlar Hareketi'nin kurucu üyelerinden biri olmuştur. ABD'nin Pakistan'la yakınlaşmasına karşın Sovyetler Birliği'nin Afganistan'la yakın ilişkiler kurması Afganistan'ın aşamalı olarak Sovyetler Birliği'nin tarafında yer almasına neden olmuştur. Bu süreç 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı istila etmesiyle sonuçlanmıştır. Hindistan, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı istila etmesini desteklemiştir. Hindistan o dönemde Pakistan'la Cammu ve Keşmir'de sorunlar yaşamış, dolayısıyla Kabil yönetimini desteklemiştir. Ancak Hindistan'ın bu desteği İslamabad destekli Taliban

[1] "Hindistan ve Afganistan", *pashtunistan.8k.com/afg_india22.htm*, (e.t. 05.12.2013).
[2] Nilüfer Karacasulu, **Bölgesel Güvenlik Analizi Afgansitan**, İstanbul, Beta Basım, 2011, s.37.
[3] David, Seddon, " Imperial Design A Deep History of Afghanistan", **Critical Asian Studies**, Cilt.35, Sayı.2 (2003), s.187.

yönetiminin 1996 senesinde yönetimi ele geçirmesinden itibaren bitecektir. Yine de Hindistan, yedi yıllık Taliban iktidarı sürecinde Taliban'a karşı mücadele eden Kuzey İttifak'ını desteklemiştir.[4]

2001 yılında Taliban'ın devrilmesiyle Hindistan Afganistan'da daha aktif politika izlemeye başlamış ve Yeni Delhi Kabil ilişkileri yeniden canlanmıştır. Afganistan'da Geçici Hükümet'in kurulmasıyla Afganistan Hindistan ilişkileri çok boyutlu olarak gelişmiştir. Bu bağlamda siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel ilişkiler hızlı biçimde artmıştır. Bu çerçevede Hindistan 2001 yılında Afganistan'da temsil edilme derecesini yükseltmiş, misyon ofisi yerine büyükelçilik açmıştır. Hindistan Afganistan'ın Siyasi olarak yeniden yapılanma ve ekonomik olarak kalkınmasında yardımda bulunmuştur. [5] Dolayısıyla Taliban sonrası dönemde Afganistan'ın yeniden yapılandırılmasında Hindistan'a çok önemli roller düşmektedir.

Bu Çalışmada, uluslararası gelişmeler de göz önünde tutularak 1973 sonrası Afganistan-Hindistan ilişkileri incelenecek ve Afganistan – Hindistan ilişkilerinin neye göre değişiklik gösterdiği incelenecektir. Bu çalışmada, Afganistan – Hindistan ilişkisinin; Afganistan'daki yönetimin muhafazakâr yâda ılımlı olma durumuna göre şekil aldığı varsayılmıştır. Ayrıca, Söz konusu yönetimin durumu, Afganistan – Hindistan ilişkilerini etkilediği gibi Afganistan – Pakistan ilişkilerini de şekillendirmektedir. Afganistan'da muhafazakâr yönetim iktidara geldiğinde Afganistan – Pakistan ilişkisi olumlu olmakta ve dolayısıyla Afganistan – Hindistan ilişkisini olumsuz etkilemektedir (ör. Taliban dönemi). Bilakis, Afganistan'da ılımlı yönetim iktidara geldiğinde Afganistan – Pakistan ilişkisi olumsuz olmakta ve dolayısıyla Afganistan – Hindistan ilişkilerini olumlu yönde etkilemektedir (ör. 1973 sonrası mücahidin dönemine kadar ve 2001 Taliban sonrası Karzai dönemi). Ayrıca iki ülke ilişkisinin geçmişi incelendiğinde Hindistan, 2001'e kadar Afganistan'daki Peştun dışı etnik gruplarla (özellikle Peştunlardan

[4] Harsh V., Pant, " India's Challenge in Afghanistan: With Power Comes Responsibility", **Contemporary readings in Law and Social Justice**, Cilt. 2, Sayı. 1 (2010), s. 36- 40.
[5] **A.g.e.**

sonra büyük etnik gruplardan olan Tacikler ve Özbeklerle) daha iyi ilişkiler kurduğu ortaya çıkmıştır.[6] Bu doğrultuda Delhi, Taliban döneminde Tacikler ve Özbekler ve Hazaralardan oluşan Kuzey İttifakı'nı desteklemiştir. Fakat Karzai döneminden itibaren Hindistan'da Kabil'deki etkili tüm kesimlerle iyi ilişkiler kurma fikri ağırlık kazanmış ve uygulanmıştır. Yeni dönemde Delhi, başta Karzai olmak üzere Peştunlar ile de iyi ilişkiler geliştirmiş ve anlaşmalar imzalamıştır. Ayrıca, Karzai döneminden itibaren Afganistan- Hindistan ilişkilerinde bu iki etkene ilaveten Radikal İslami akımların Orta Asya'ya yayılmasının önlenmesi ve Hindistan – Afganistan – Orta Asya arasında ticaret (özellikle enerji bağlamında) bağının geliştirilmesi ve özellikler Orta Asya enerjisine ulaşılması etkenleri de eklenmiştir. Bu doğrultuda 2002 yılında imzalanan TAPI projesi çok önemlidir. Orta Asya enerjisinin yanında Hindistan için Afganistan, İran enerjisinin Hindistan'a ulaştırılması için de önemlidir. Bu amaç doğrultusunda Hindistan, İran'ın güneydoğusundaki Çabahar limanının yenilenmesi için 100 milyon Amerikan Doları taahhüdünde bulunmuş ayrıca, Afganistan'a İran sınırına yol yapması için yardımda bulunmuştur.[7]

Bu tez giriş, sonuç ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin ana problematiği ve tez varsayımı hakkında bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde iki devletin 1973 öncesi siyasal tarihi incelenmiştir. Afganistan'ın 1973 öncesi siyasi tarihi, 1919 yılına denk Afganistan'ın bağımsızlığını kazanmasına kadarki dönem genel hatlarıyla anlatıldıktan sonra 1919 – 1973 arası dönem hükümetler ve politikaları incelenmiştir. Hindistan'ın 1973 öncesi siyasi tarihi ise, kıtaya Avrupalıların gelişine kadarki dönem genel hatlarıyla anlatılmış, devamında Avrupalıların gelişi, İngiliz Yönetimi dönemi, bağımsızlığını kazanma dönemi ve Keşmir sorununun ortaya çıkışı incelenmiştir.

---

[6] Kerr, Brian R., "Indian – Pakistani Competition in Afghanistan: Thin Line for Afghanistan", **Center for conflict And Peace Studies**, Kasım – Aralık 2011.
[7] Eva Gross, " Afghanistan: The View From India", **European Union Institute for Security Studies**, Ocak 2014, s. 2.

İkinci bölümde ise, iki devletin Güney Asya'daki konumu ve genel hatlarıyla iki ülkenin dış politikasına yer verilmiştir. Bu bölümde, Güney Asya'nın sınırları ve jeo-politik önemi ve Soğuk Savaş döneminde Güney Asya gelişmeleri incelenmiştir. Devamında, Afganistan'ın dış politikası açısından Afganistan'ın bölgesel politikası, bölge güçlerinin Afganistan politikası ve Afganistan'ın büyük güçlerle ilişkisi incelenmiştir. Hindistan dış politikası bölümünde ise, Hindistan'ın bölgesel politikası ve Hindistan'ın büyük güçlerle ilişkisi ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde 1973 – 2001 yılları arası Soğuk Savaş gelişmeleri ve bölgeye yansıması ele alınıp iki devletin birbiriyle ilişkilerine yer verilmiş ve Pakistan'ın bu iki devletle ilişkileri incelenmiştir. Afganistan – Pakistan ilişkilerinde Durand Hattı sorunu ve Peştunistan sorunu ele alınmıştır. Ayrıca, Hindistan – Pakistan ilişkileri ele alınıp ülkesel egemenliğin korunması sorunu, Pencap Nehri sorunu ve Keşmir sorunu detaylarıyla ele alınmıştır. Bu bölümün sonunda Pakistan'ın Afganistan – Hindistan ilişkilerinde belirleyiciliği ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde ise, 2001 – 2014 yılları arası Afganistan – Hindistan ilişkileri birçok boyut açısından incelenmiştir. Bu yılları arasında Afganistan – Hindistan ilişkileri altın dönemini yaşamıştır. 2001 yılında Afganistan'da Pakistan yanlısı Taliban iktidarı devrilmiş, onun yerine yükseköğrenimini Hindistan'da yapmış olan Hamid Karzai dönemi başlamıştır. Bu bölümde, İlk olarak, dönemin Afganistan yönetim anlayışı çerçevesinde iki ülke ilişkilerine Pakistan faktörünün etkisi incelenmiştir. Bu bölümde, Afganistan – Hindistan ilişkilerinde bölgesel işbirliği alanları, Afganistan'daki Hindistan yanlısı liderler, Taliban'a karşı savaşta Hindistan'ın rolü, Afganistan – Hindistan ilişkisinde ABD etkeni ve son olarak Afganistan – Hindistan Askeri ve Ekonomik ilişkileri yer alan konulardır.

Sonuç bölümünde tezin varsayımı tarihsel süreç içerisinde irdelenmiş ve tezin kapsamı alanındaki tarihler arasında ikili ilişkiler incelenerek sonuca bağlanmıştır. Ek olarak, tezin yazıldığı tarih olan 2021 yılında iki ülke ilişkisinin fiilli durumu incelenmiştir.

Birinci Bölüm: Afganistan ve Hindistan'ın 1973 Öncesi Siyasal Tarihi

I) Afganistan'ın 1973 Öncesi Siyasal Tarihi

Afganistan'ın beş bin yıllık tarihi geçmişi vardır. Milat öncesinden kalma tarihi kaynaklarda Afganistan ismine rastlanılmamıştır. Fakat bu bölge, tarihi Avista kitabında(M.Ö. 1000'li yıllarda) Aryana adıyla geçmektedir. Aryana, Aryan'ların ülkesi demektir. M.Ö 700'lü yıllarda Arya (günümüz Herat şehri), Bakteria (Belh vilayeti ve Mezarşerif şehri), Gandhara (Kabil, Cealalabad ve Peşaver), Satagita (Gazne'den Sind Nehrine) ve Rokozia'dan bahsedilmiştir.[8] M.S. üçüncü yüzyılda bu ülkenin ismi Horasan olarak kaydedilmiştir. Fiili durumdaki Afganistan ismi M.S. on üçüncü yüzyıllarda kullanılmaya başlanmıştır.[9]

Afganistan'ın dış politikasında jeopolitik ve jeo-stratejik konumu etkili olmuştur. Bu konumundan dolayı bazı dönemlerde hâkimiyet alanını genişletmiş ve bazı dönemlerde de bölge (ve bölge dışı) ülkelerinin hâkimiyeti altına girmiştir. Geçmişte bu topraklara; Pişdailer, Aspakiyaniler, Yunanlar ve Bahtarlar, Si tu Part, Yuciler, Yaktaliler, Türkler (Tegin Şahlar), Keydariler (Küçük Koşaniler), Kabil Şahlar, Hindu Şahlar vs. Hükmetmiştir.[10] Geçmişte Afganistan'ın önemli bir kısmıyla İran, Pakistan ve Orta Asya'nın bir kısmı ortak siyasal ve kültürel hayatı paylaşmıştır.[11]

Yedinci Yüzyılda Afganistan Müslümanların hâkimiyeti başlamış ve Abbasiler, Tahiriler, Safariler, Samaniler, Gazneliler, Selçuklular, Guriler ve Harezimşahlar dönemlerini

---

[8] Muhammad Nazir Kabir Seraj, **Sadde Bist dar Afganistan[Yürminci Yüzyılda Afganistan]**, Kabil, Maywand Yayınları, 2007, s.6.
[9] Mir Ghulam M. Ghubar, Afghanistan dar Masire Tarikh 1. Cilt **[Tarih Çizgisinde Afganistan],** Tahran, Urfan Yayınları, 2011, s. 41.
[10] Abdulkayyum Pajwak ve diğerleri**, Rawabete Harici Amrika wa Afganistan [Amerika ve Afganistan'ın Dış İlişkileri]**, Kabil, Farhang Yayınları, 2010, s.7-8.
[11] Muhammed Bakir Masbahzada, **Tarihe Siyasi Muhtasare Afganistan [Afganistan'ın Muhtasar Tarihi]**, Tahran, Marandiz Yayınları, 2009, s.33.

yaşamıştır. İran'da Safaviler dönemi sona erdiğinde Afganistan'da Mirveys Han Höteki önderliğinde Galcailer dönemi başlamıştır. Bu dönem Nadirşah tarafından sona erdirilmiştir. Nadirşah'ın ölümünden sonra Ahmed Şah Abdali iktidarı devralacaktır. Ahmed Şah Abdali döneminde Afganistan'ın günümüzdekine yakın sınırları belirlendiğinden Ahmed Şah Baba lakabı kendisine yakıştırılmış ve Afganistan'ın kurucusu ilan edilmiştir. Ahmed Şah Baba'nın ölümünün ardından o zamana kadar Horasan ve Aryana olarak anılan bu topraklar Afganistan olarak anılmaya başlanmıştır. Ahmet Şah Baba'nın torunlarının arasında iktidar mücadelesinin başlaması bu topraklara dış ülkelerin müdahalesine neden olmuştur.[12]

1809-1830 Yılları arasında İngilizler, Rusya ve Avrupa ülkelerinin Hindistan'a nüfuzunu engellemek için kendi nüfuzunu Afganistan topraklarına doğru genişletmiştir. Bu ülke üç defa İngilizlerin işgaline uğramış ve üç savaşta da Afganistan mücahitleri İngilizlere büyük kayıplar verdirmiştir. Bu savaşlar Birinci, İkinci ve Üçüncü Afgan-İngiliz Savaşı olarak tarih sayfalarında yerini almıştır.[13]

A) Afganistan'ın Bağımsızlığını Kazanması ve Uluslararası Örgütlere Üyeliği

Yukarıda bahsedildiği gibi Afganistan Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsızlık politikası benimsemiştir. Ancak Savaşın bitiminde Afganlar ve İngilizler arasında Üçüncü Afgan-İngiliz Savaşı olarak adlandırılan savaş yapılmıştır. Bu savaştan Afganistan galip ayrılmış ve sonucunda Bağımsızlığını kazanmıştır. Bu savaşa İngilizlerin Birinci Dünya Savaşı sürecinde Afganistan'a verdiği sözleri savaştan sonra yerine getirmemesi neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı ve öncesinde Afganistan İngilizlerin siyasi himayesi altında bulunmaktaydı. İngilizler Afganistan'a savaşın bitiminde siyasi himayesini Afganistan lehine bozacak ve Afganistan bağımsızlığını kazanacaktı. Fakat Kasım 1918'de savaş bittiğinde Afganistan Şubat 1919'da

[12] Pajwak, **a.g.e.**, s.8-9.
[13] **A.g.e.**, s.10-12.

bir telgraf vasıtasıyla İngiliz hükümetinden verdiği sözü yerine getirmesini istemiş ancak gecikmeli gelen cevap bu konuda beklentilere cevap vermemiştir. Mayıs 1919'da taraflar arasında savaş başlamış ve Afganistan'ın galip ayrılmasıyla bu ülke siyasi bağımsızlığını kazanmış ve 11 Ağustos 1919'taki Raulpendi mütareke antlaşmasıyla bu zaferini tescillendirmiştir. Bunun akabinde 22 Kasım 1921'de Kabil'de taraflar arasında on dört maddelik nihai barış antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma sonucunda Afganistan uluslararası ilişkilerde tamamen bağımsız hukuk kişiliği kazanmış ve tam bağımsızlığını elde etmiştir. Daha önemlisi İngilizler, eski himayeci devlet olarak Afganistan'ın tam bağımsızlığını resmen tanımıştır. Bu tarihten itibaren Afganistan dış ilişkilerini bağımsız yürütmüş ve birçok ülkeyle resmi ilişkileri başlatmıştır.[14] Afganistan'ın bağımsızlığı konusunda İngilizlerle anlaşan Sovyetler Birliği de 28 Şubat 1921'de bağımsızlığını elde eden Afganistan'ı resmi olarak tanımış oldu.[15]

Sovyetler Birliği'nden sonra, 1 Mart 1921'de Türkiye, 22 Haziran 1921'de İran ve 3 Temmuz 1921'de İtalya'yla antlaşmalar yoluyla diplomatik ilişkilerini başlatmıştır. Ayrıca 1919'dan itibaren birçok devletler farklı yöntemlerle Afganistan'ı resmen tanımıştır. Afganistan 1919'da bağımsızlığını kazandıktan sonra artık tüm devletler ve örgütlerle tam egemen devlet olarak bağımsız ilişkiler kurma ve geliştirme yetkisine sahip olmuştur. Bu tarihten itibaren Afganistan birçok örgütle hukuki ilişkiler kurmuştur. Bu doğrultuda 1934'te Milletler Cemiyeti'ne üye olmuş ve 1946 yılında da BM üyeliğine kabul edilmiştir. Ayrıca Afganistan BM'ye bağlı çalışan çeşitli örgütlere de üye olmuştur. Bunun yanında Afganistan 24 Temmuz 1929'da Briand Kellog Paktı'na üye olmuştur. Bununla birlikte Afganistan Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Posta Birliği, BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Sivil Havacılık Organizasyonu (ICAAO), BM

[14] **A.g.e.**, s.12-14.
[15] Mehmet Köçer,"Bolşevik İhtilali Sonrasında Afganistan Üzerinde İngiliz-Rus Mücadelesi", **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt.9, Sayı.1 (2004), s. 85.

Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, , Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) dâhil önemli örgütlere üye olmuştur. Afganistan bağımsızlığından sonra önemli insan hakları sözleşmelerine de taraf olmuştur. Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme (1956) örnek gösterilebilir.[16]

B) Amanullah Han Dönemi ve Reformlar

21 Şubat 1919'da İngilizlerle Raulpendi Antlaşması'nı imzalayan Habibullah Khan bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir.[17] 23 Şubat 1919'da Amanullah Han babası yerine tahta geçince içeride bazı siyasi, sosyal ve ekonomik reformlar yapmıştır. Fakat bu reformları halka kabullendirmek kolay olmamıştır. Özellikle ekonomik ve sosyal reformlar muhafazakâr olan Afganistan halkı tarafından kabul görmemiştir. Halkın yönlendirmede çok etkili olan geleneksel dini liderler şiddetle bu değişikliklere karşı çıkmıştır. Amanullah Han, dönemin Türkiye lideri Mustafa Kemal Atatürk'ten çok etkilenmiştir. Mustafa Kemal'in Türkiye'de başarıyla uyguladığı reformları Afganistan'da uygulamak istemiştir. Fakat Afganistan'la Türkiye'nin sosyal durumu ve koşullar farklılık arz ettiğini iyi fark edememiştir. Çünkü Mustafa Kemal'in değişim yaptığı dönemin Türkiye'sinde halk %60 modern eğitim görmüş ve halk sosyal değişimlere önceden alışıktır. Buna karşın aynı dönemde Afganistan ülke genelinde okuma yazma bilenlerin oranı %3'ü geçmemektedir. Ayrıca, dönemin Afganistan ordusu ülkesini korumaktan acizdir. Bu zaafı fark eden Habibullah Kalkani isminde bir dağ eşkıyası Kabil'e saldırmış ve 19 Ocak 1929'da Kabil'de tahtı ele geçirmiş ve kendisini yeni padişah olarak ilan etmiştir.[18]

---

[16] Pajwak, **a.g.e.**, s.14-22.

[17] Mir Ghulam M. Ghubar, **Afghanistan dar Masire Tarikh Culd Duvum[Tarih Çizgisinde Afganistan İkinci Cildi],** Tahran, Urfan Yayınları, 2011, s. 594.

[18] Seraj, **a.g.e.,** s.25-26.

Amanullah Han yaptığı reformlarda kayınpederi Mahmud Tarzi'den çok etkilenmiştir. Mahmud Tarzi'ye göre devletin reformlarını uygulayabilmesi için ülkenin aydın kitlesinin oluşturulması gerekiyordu. Bu doğrultuda 1904 yılında hala eğitime devam eden Habibiya Lisesi'ni oluşturmuştur.[19] Bu lisede en iyi hocalar eğitim verecek ve Afganistan'ın birçok devlet adamı bu liseden mezun olacaktır. Fakat ülkenin insanı bu tarz modern eğitime hazır olmadığı için bu lisenin inşası da geleneksel Afgan toplumu tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Bunun yanında Amanullah Han Hükümeti'nin devrilmesinde İngiltere Hindistanı'nın bariz rolü olmuştur. İngilizler Amanullah Han ve reformlarından rahatsız olan geleneksel dini liderleri kışkırtmış ve onlara Amanullah Han'a karşı kullanılmak üzere silah yardımında bulunmuştur. Amanullah Han da buna karşın Hindistan'daki özgürlük yanlısı gruplara yardım etmiş ve onların liderlerini Afganistan topraklarında barındırmıştır. Amanullah Han'ın bu tarz hareketleri de İngilizlerin onu devirmek istemesinde etkili olmuştur. Amanullah Han yönetimi döneminde çok olumlu ve fazla tepki çekmeyen sosyal reformları da olmuştur. Bu dönemde eğitime çok önem verilmiş, birçok erkek ve kız öğrenci Avrupa ülkelerine eğitimini tamamlaması için gönderilmiştir. Çok kaliteli liseler açılmış ve özellikle teknik liseler bu dönemde kurulmuştur. Ayrıca bu dönemde bir sürü günlük gazete, haftalık ve aylık dergiler de yayına başlamıştır. İlaveten kız çocukların okuması teşvik edilmiş ve okuma yazma bilmeyenlere kurslar oluşturulmuştur. Amanullah Han'ın hükümeti devrildikten sonra kendisi İtalya'ya sığınmış ve 1960 yılında ölene kadar orada hayat sürmüştür. Vefatından sonra na'şı Afganistan'a getirilmiş ve Celalabad'da babasının kabrinin yanına defnedilmiştir.[20]

Amanullah Han'ı deviren Amir Habibullah Kalkani sadece dokuz ay (Ocak-Ekim 1929) iktidarda kalabilmiştir. Ekim 1929'da Amanullah Han'ın döneminde Ordu Başkomutanı olan Nadir Şah İngilizlerin yardımıyla Kabil'e saldırmış ve Habibullah Kalkani'yi tahttan indirip

[19] Jawan, Shir, "Afghan Nationalism: State-Elits and Historiography: 1901-1929", **History Department**, (Fall 2010), pp. 3.
[20] Seraj, **a.g.e.**, s.26-27.

kendisini yeni padişah ilan etmiştir. O kendi iktidarını pekiştirmek için 1930'da Kabil'de çeşitli kabilelerin ileri gelenlerinden oluşan ve önemli kararların alınması için gerektiğinde toplanan "Büyük Toplantı" anlamındaki Loya Cirga'yı toplamış ve toplantıdaki oylama sonucu çoğu kabilelerin oyunu elde etmiştir. [21]

Nadir Şah dünya savaşında tarafsız kalma politikasından yana olmuştur. Kendi sözlerini nakledecek olursak: "benim fikrime göre Afganistan için en iyi ve en faydalı politika tarafsızlık politikasıdır." demiştir. Nadir şah, selefi Amanullah Han'ın modernleşme çabasını iyi takip etmiş ve acele etmeden, tedbirli davranıp modernleşmeyi yavaş – yavaş uygulamayı düşünmüştür. Bu doğrultuda örnek aldığı ülkeler de İran ve Türkiye olmuştur.[22] Nadir Şah döneminde erkek liseler yeniden eğitime açılmış fakat Habibullah Kalkani döneminde kapatılan kız liselerini yeniden eğitime açmaya cüret edememiştir. Dört yıllık Nadir Şah dönemi 1933'te sona erecektir. Kendisi Kabil'de öğrencilerin diplomasını dağıtırken Hazara kavminden olan bir öğrenci tarafından tabancayla vurulup öldürülecektir. Ertesi günü oğlu Muhammed Zahir Şah Hanedan şurası tarafından yeni padişah olarak tanıtılacaktır. Bundan sonra kırk yıl sürecek olan Zahir Şah dönemi (1933-1973) başlayacaktır.[23]

C) Zahir Şah Dönemi

Zahir şah döneminde Afganistan'da merkezi devlet güçlendirilmeye çalışılmış ve birçok yasal düzenleme getirilmiştir. Yasal düzenlemenin uygulanmasında en etkili sorun önceden yerleşmiş olan örf ve adetler olmuştur.[24]

---

[21] **A.g.e.**

[22] Mehmet Köçer, "Atatürk İnkılabının Nadir Şah Döneminde Afganistan'ın Modernleşme Çabasına Etkisi", **Turkish Studies**, Vol.3, No.4 (Summer 2008), 562.

[23] Seraj**, a.g.e.**

[24] Thomas Barfield, "Culture and Custom in Nation-Building: Law In Afghanistan**", Maine Law Review**, Vol.60, No.2(2008), pp. 360.

1) Haşim Han ve Şah Mahmud Han Hükümetleri

Zahir Şah 8 Kasım 1933'te babası Nadir Şah'ın yerine tahta geçmiştir. Fakat kendisi çok genç olduğu için hükümetinin ilk dönemlerinde ülke fiili olarak başbakan tarafından yönetilmiştir. Zahir Şah döneminin ilk başbakanı amcası Haşim Han olacaktır. Haşim Han dönemi Afganistan tarihinin en karanlık dönemlerinden biri olarak adlandırılmaktadır. Haşim Han yönetiminin son yıllarında halkın hoşnutsuzluğunun yanı sıra bazı önemli uluslararası gelişmeler de olmuştur. Haşim Han döneminde Afganistan, İngilizler ve Ruslar arasında nüfuz mücadele alanı haline gelmiştir. Sovyetler Birliği'nde Stalin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkesinin iç sorunlarını çözmüş ve Afganistan meselesine yoğunlaşmaya başlamıştır. İngiliz İmparatorluğu eski gücünü kaybetmiş ve nüfuz alanını teker teker yeni süper güç olan ABD'ye bırakmıştır. Dolayısıyla hem içeride halkın hoşnutsuzluğu hem de muhtemel dış baskılardan çekinen Zahir Şah 1944'te Haşim Han'dan istifa etmesini istemiş ve onun yerine Serdar Şah Mahmud Han'ı başbakan olarak atamıştır.[25]

Şah Mahmud Han 1944'te göreve başlar başlamaz demokrasi ve sosyal adaletten söz etmeye başlamıştır. Dış ilişkilerinde de ilk olarak ABD'li bir firma olan Morrison Knudsen California ile sözleşme imzalayarak ABD'nin Afganistan'a nüfuz etmesine yol açmıştır. Şah Mahmud demokrasiye verdiği önemi göstermek için 1949'da yüz yirmi kişilik bir parlamento oluşturmuştur. Fakat bunların seksenini okuma yazma bilmeyenler oluşturmuştur. Bu parlamento medyayı bağımsızlaştıran yasayı çıkartmıştır. Bu yasadan güç alan bazı önemli dergiler ve gazeteler rejime ve dine saldırmaya başlamıştır. Dönemin medyası özellikle dine yoğun saldırılarda bulunmuş ve onu Afganistan'ın geri kalmasının temel nedeni olarak göstermiştir. Özellikle Babrak Karmal'in de üyesi olduğu Kabil Üniversitesi'ne bağlı Öğrenciler Birliği örgütü tüm yazılarında ve protestolarında İslam dinini hedef almıştır. Kabil'de bunlar olurken bir yandan da bunlara muhafazakâr halkın tepkisi artmaya başlamıştır.

[25] Masbahzada, **a.g.e.**, s.105-109.

Bu hengâmda Seyyid İsmail Balhi isminde bir din adamı devlete karşı isyan başlatmıştır. 1949'da isyan devlet güçleri tarafından katı bir şekilde bastırılmış ve liderleri hapse atılmıştır. Balhi on dört yıl hapse mahkûm edilmiştir. Balhi'nin isyanından sonra halk arasında siyasi ve fikri tartışmalar artmıştır. Kabil yönetimi bundan rahatsız olmuş ve devlet dışı tüm siyasi ve toplumsal örgütlenmeleri yasaklamıştır. Bu doğrultuda 1951'de Öğrenciler Birliği Örgütünü lağvetmiştir. 1952'de ise tüm devlet dışı yayınları durdurmuştur. Ülke içinde giderek büyüyen siyasal ve sosyal sıkıntıları Şah Mahmud kontrol edemeyince 1953'te yerini Serdar Muhammed Daud Han'a bırakmak zorunda kalmıştır.[26]

2) Serdar Muhammed Daud Han Hükümeti

Sovyetler Birliği yanlısı olarak bilinen Daud Han 1953'te iktidara gelir gelmez Şah Mahmud döneminde sosyal ve siyasal sorunların dört ana konudan kaynaklandığını tespit etmiş ve bu dört sorunun çözümü için acil reformlar yapmaya girişmiştir. Bunlar:

1- ABD tarafından yürütülen ve başarılı olamayan olan Helmand Vadisi Projesi.
2- Şah Mahmud yönetiminin siyasi ve ekonomik olarak Batı'ya yönelmesi ve bunun Sovyetler Birliği cephesinden tepki çekmesi.
3- Peştunistan Sorunu'nda Şah Mahmud yönetiminin yumuşak davranması.
4- Yapılan Sosyal ve ekonomik reformların yavaş ilerleyişi.

1953-1963 arası Daud Han'ın başbakanlığı döneminde Sovyetler Birliği Afganistan'da nüfuz alanını genişletmek için askeri, siyasi ve ekonomik yardımlarını ciddi biçimde arttırmıştır. Bu doğrultuda Sovyetler Birliği 1954 yılında 3,5 milyon Amerikan Doları'nı Daud Han'a hibe etmiştir. Ayrıca 15 Aralık 1955'te Hruşov ve Bolgani Kabil ziyareti sırasında Peştunistan konusunda Afganistan'ın yanında olduklarını bildirmişlerdir. Ve 1956 yılında Afganistan'a 25 milyon dolarlık silah satışıyla askeri yardımda bulunmuştur. Daud Han'ın

[26] **A.g.e.**

içeride yaptığı sosyal ve ekonomik reformlar Batı tarafından tepki çekmiş ve onlar tarafından ikinci Abdurrahman olarak anılmaya başlanmıştır. Daud Han ayrıca Öğrenciler Birliği örgütünün tutuklu yöneticilerini serbest bırakmakla kalmamış onları devlet yönetiminde önemli görevlere getirmiştir.[27] Daud Han döneminde ABD Başkan yardımcısı Kabil'e gelmiş, Daud Han ondan yardım talebinde bulunmuş ama olumsuz cevap almıştır.[28]

1959 yılında Daud Han başörtüsü yasağını getirince halk ayaklanmaları olmuştur. Kandahar'da halk ayaklanmaları olmuş ve ayaklanma devlet tarafından katı biçimde bastırılmış ve yüzlerce kişi öldürülmüştür. Aralık 1959'da da Mangal Ayaklanması olmuştur. Devlet yine katı biçimde Mangal bölgesine müdahale edince yaklaşık dört bin Afgan Pakistan'a zorunlu göç etmiştir.[29]

Daud Han halkın hoşnutsuzluğu ve Zahir Şah ile arasının kötü olması nedeniyle Mart 1963'te istifa etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca 60'lı yıllarda dünyada özgürlükçü ve İslamcı hareketlerin yükselişi de Daud Han'ı istifaya zorlayan bir diğer nedendir. Daud Han'ın istifasının ardından bu ana kadar hukuki olarak sorumlu olan Zahir Şah artık fiili olarak da iktidarı yönetecektir.[30]

3) Doktor Yusuf Hükümeti

Daud Han'ın istifasının hemen ardından 7 Mart 1963'te Zahir Şah Doktor Yusuf'u başbakan olarak atamıştır. Bu atamayla Zahir Şah, Daud Han'ın istibdat döneminin bittiğini ve artık her şeyin demokratik şekilde olacağı yeni dönemin başladığını halka göstermek istemiştir.[31]

---

[27] **A.g.e.**, s.109-112.
[28] Seyid Muhammed Amin Arif**, Az Sikandar Makduni ta Karzai Kandahari [Makedonyalı İskender'den Kandaharlı Karzai'a kadar]**, Kabil, Vaje Yayınları, 2015, s. 926.
[29] Masbahzada, **A.g.e.**, s.112-114.
[30] **A.g.e.**, s.116.
[31] **A.g.e.**, s.118-119.

Zahir Şah Doktor Yusuf'u başbakan olarak atadıktan sonra yeni Anayasa yapması için bir komisyon kurdurtmuştur. Yeni dönemde Afganistan ABD ve Sovyetler Birliği arasında yoğun rekabetin yaşandığı bir dönem olmuştur. ABD başbakan değişikliğinden memnun olmuştur. Sovyetler Birliği önce tereddütte kalsa da Afganistan'daki yetkililerini Moskova'ya çağırıp değerlendirme toplantısı yapmış ve Doktor Yusuf'a tebrik mesajı iletmiştir. Bu dönemde Doğu ve Batı Blok'u Afganistan'da kendi nüfuzunu arttırmak ve karşı bloğun nüfuzunu engellemek için çalışmıştır. Fakat ABD, Doktor Yusuf'un Sovyetler Birliği yanlısı olduğunu düşünmüştür. Yeni dönemde iç karışıklıklar daha da artmıştır. Halk eski düzenin devam ettiğine inanmış ve özellikle Kabil'de üniversite öğrencilerinin protestolarının önü alınamayınca 29 Ekim 1965'te istifa etmiştir.[32]

4) Muhammed Haşim Mayvandwal Hükümeti

Batı yanlısı bir liberal olarak bilinen Muhammed Haşim göreve gelir gelmez ABD Kabil büyükelçisiyle görüşmüş ve ABD'den maddi yardım sözü almıştır. Ayrıca, onun döneminde Afganistan – Pakistan ilişkileri olumlu yönde değişmiştir. Muhammed Haşim'in göreve getirilmesi Sovyetler Birliği cephesinde olumlu bulunmamıştır. Fakat Sovyetler Birliği gene ilişkilerini en iyi sevide tutmak için çabalamış ve Muhammed Haşim'i Moskova ziyaretine davet etmiştir. Ayrıca Şibirgan – Duşi yolu da Sovyetler Birliği tarafından bu dönemde yapılmıştır. Muhammed Haşim'in göreve getirilmesiyle de sokak protestoları dinmemiş hatta yoğunlaşmıştır.[33]

1973 yılına gelindiğinde ise Zahir Şah'ın kendi yeğeni Daud Han tarafından bir askeri darbeyle tahttan indirilmiş ve ülkede cumhuriyet ilan edilmiştir.[34]

[32] **A.g.e.**, s.119-125.
[33] **A.g.e.**, s.125-127.
[34] Allan, Nigel J.R., "Rethinking Governance in Afghanistan", **Journal of International Affairs**, Vol.56, No.1 (Spring 2003), pp. 194.

II) Hindistan'ın 1973 Öncesi Siyasal Tarihi

Hindistan, güneyinde Hint Okyanusu'nun, kuzeyinde Himalayalar'ın bulunduğu bir coğrafyada yer almaktadır. Coğrafik konumundan dolayı tarih boyunca önemli tarihi yolların güzergâhı ve ticaret merkezi haline gelmiştir. Tarih boyunca birçok akınlarla maruz kalmasından dolayı çok çeşitli uygarlıkların, halkların ve dinlerin kaynaştığı bir ülke haline gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak da, İngiliz Yönetimi dönemine kadar birleşik bir yapıya sahip olamamıştır.[35] Bugün ise, bu topraklar Hindistan, Pakistan, Myanmar, Sri Lanka ve Bangladeş ülkeleri tarafından paylaşılmaktadır.

Günümüz Hindistan'ın konumuna baktığımızda, kuzeyinde Çin, Nepal ve Butan, doğusunda Myanmar ve Bangladeş, batıda ise Pakistan, Hindistan'ın karasal komşularıdır. Tayland, Malezya, Endonezya, Sri Lanka ve Maldivler deniz komşularıdır.[36]

Hindistan'a karşı ilk büyük akın M.Ö. 1500'lerde Aryanlar tarafından yapılmıştır. Persler ise bunu M.Ö. 500'lerde takip etmiştir. 150 yıl kadar sonra Büyük İskender tarafından bu coğrafyadaki Pers hükümranlığı, sonlandırılmıştır. Sonra ise tüm mıntıka Maurya hanedanının etkisi altına girmiş ve böylece hanedanlar dönemi başlamıştır. M.S. 319'da Chandragupta II Gupta Hanedanı'nı kurmuş ve tüm kuzeyi bir bayrak altında toplamıştır. Güney Hindistan'da, M.S. 52 yılında Hıristiyan faaliyetleri başlamıştır. 630 yılına geldiğimizde fiilen Gujarat ve Sind eyaletleri olarak adllandırılan yerlerde Müslüman faaliyetler başlamıştır. Daha sonra ise Gazneli Mahmut, her iki yılda bir defa Hindistan'a seferler yapmış ve bu seferler 26 yıl sürmüştür. Bunun durması için 1038 yılını beklemek gerekecektir. 1038 senesinde Gazne, Selçuklu Türklerinin eline geçmiş ve 150 yıl süre için Hindistan akınlarına ara verilmiştir.[37]

---

[35] Elif Bali, **Hindistan ve Pakistan'ın Dış Politika Tercihlerinin Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş Sonrası Yansımaları,** [yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Ankara, Ankara Üniversitesi, 2006, s.6.
[36] R Sharma, R Goria, V Mishra, "**India and the Dyamics of World Politics**", Delhi, Pearson Education, 2011, s. 6.
[37] Serdar Çelebi, **Hindistan: Güney Asya'nın Güncel Jeopolitiği Bağlamında Uluslararası Politikada Mevcut ve Muhtemel Yeri,** [yayınlanmamış doktora tezi], Ankara, Gazi Üniversitesi, 2009, s.20-21.

Müteakiben bölgedeki Müslüman hareketleri, Türkler tarafından yönetilmiştir. 1527'de Babür şah Timur Hanedanı'na galip gelerek 130 yıllık süren Bölge hâkimiyetini sonlandırmıştır. İslam dini bu süreçte bölgede büyük ölçüde yayılmıştır. İmparatorluk, Babür Şah'ın ölümünün ardından oğlu Hümayun, ileride de Ekber zamanında güneye doğru, Krishna nehrine varıncaya kadar ilerlemiştir. İleride yönetime gelecek olan Âlemgir (Aurungzeb) döneminde imparatorluk hemen hemen tüm Güney Asya'yı ele geçirecektir. 1707 senesindeyse Âlemgir ölecek ve tüm bölgede Avrupa emperyalizminin etkinliği hızlanmaya başlayacaktır.[38]

A) Avrupalıların Gelişi

Portekizli bir gezgin olan Vasco da Gama, Hindistan'ın batı kıyısındaki Kaliküt'a (bugünkü Kozhikode, Kerala'ya) 1498 yılında Avrupalıları Hindistan sahillerine getirmiştir. 1498 yılında Kalikut'a gelen Vasco Da Gama Avrupa istilasını başlatan kişi olmuştur. Baharat arayışları ve misyonerlik faaliyetleriyle uğraşan Portekizliler, Hint Okyanusundaki Arap üstünlüğünü fark etmiş ve onlara karşı güçlü topları ile donatılmış kalyonlar sayesinde Araplarla, Arap Denizi ve Fars Körfezi boyunca stratejik ticaret sömürgesi ağı kurmak için mücadele etmişlerdir. Tarihte Hindistan'a çağdaş dünya Avrupa'sından ilk gelen ve son giden Portekizliler olmuştur. Avrupa ülkeleri arasındaki ekonomik rekabet bazı ticari şirketlerin kurulmasına yol açmıştır. Buna göre İngiltere'de Doğu Hindistan Şirketi, 1600 yılında kurulmuştur. Ayrıca Hollandalı Verenigde Oost-Indische Compagnie (Birleşik Doğu Hindistan Şirketi) 1602 yılında kurulmuştur. Avrupalı şirketlerin çoğalmasıyla kendi aralarında rekabetler başlamıştır. İngiliz fabrikaları rakipleri ile başarıyla rekabet etmiş ve şirketin büyüklüğü ve şirket çalışanlarının nüfusu artmıştır.[39]

[38] **A.g.e.**, s.21-22.
[39] Ali Şimşek, **Soğuk Savaş'tan Günümüze Yükselen Hindistan ve Dış Politikası**, [yayınlanmamış yüksel lisans tezi], Çanakkale, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, 2011, s.12-13.

1744-1763 arasında uzun süreli bir mücadele sonunda İngilizler, Fransızlar karşısında üstünlük sağlamışlar, böylece kendi destekledikleri kişiyi yönetici yapmışlardır. Ardından, ticaret bölgesindeki hâkimiyeti muhafaza edecek daha fazla silah ve güç İngilizlerin eline geçmiştir. Daha sonra İngilizler, Babür kuvvetlerini Buxar'da (Baksar, Bihar Patna batısında) 1765 yılında mağlup etmiş ve Babür İmparatoru (Şah Alam, r. 1759-1806) Bengal, Bihar ve Orissa üzerindeki yönetimsel haklarını şirket yönetimine devretmiştir. İmparatorluk hibesiyle birlikte şirket neredeyse egemen bir güç olarak kurulmuş ve Robert Clive, Bengal'in ilk İngiliz valisi olmuştur.[40]

B) İngiliz Yönetimi Dönemi

1612 senesinde bölgede kurulan bir ticaret merkezi Hindistan'daki ilk İngiliz sömürgesinin başlangıcı olmuştur. İngiltere, bu şirketin devamı olan British East India Company (Doğu Hindistan Şirketi) vasıtasıyla bu ülkedeki sömürgeciliğini 250 yıl boyunca devam ettirmiştir. İngiltere, kendi sanayini ilerletmek, Hindistan'ı ise sadece bir tarım mamulü ve hammadde kaynağı durumuna getirmek için 1813'ten itibaren, uygulamalar planlamıştır. Bu uygulamalar yoksulluk içinde yaşayan Hindistan halkının sıkıntısını arttırmış ve 1857 yılında isyanlar başlamıştır. Birçok insanın öldüğü kargaşa bir yıl kadar sürmüş, bunun devamında güvenliği tekrar oluşturmak için, memlekette İngiliz iktidarı oluşturulmuş ve yeni hükümet yönetimi ele geçirmiştir. İleriki senelerde yerlileri bürokraside görevlendirerek demokrasi yanlısı bir izlenim oluşturulmaya çalışılmış ve bu bağlamda çoğunluğu yerlilerin oluşturduğu parlamentoya benzeyen kurumlar tesis edilse de hala İngilizler yönetimde kalmış, ülkenin önemli meselelerinde yetkili onlar olmuştur. Bununla beraber, bu dönemde İngilizler bazı çağdaş kurumları da Hindistan'da kurmuştur, örnek olarak Bombay, Bengal ve Madras üniversiteleri gösterilebilir, lakin İngilizler tarafından beklenmedik şekilde ileride bu

[40] **A.g.e.**, s.13-14.

üniversiteler vasıtasıyla Hint milliyetçiliği başlatılacak ve yayılmasına öncülük edilecektir.[41] Hatta İngiliz yönetiminin reformları yeme – içme adabı, giyim – kuşam, Batı düşüncesi ve mimarisini de düzenlenmesi milliyetçilik hareketlerinin yayılmasını tetiklemiştir.[42]

C) Hindistan'ın Bağımsızlığını Kazanması

Yeni yönetimin şiddet içeren uygulamalarına karşı yerliler, ilk olarak İngiliz kaynaklı mallara karşı boykot kararı almış, 1906 yılından sonra bağımsızlığı dillendirmiş ve aynı sene Tüm Hint Müslümanlar Birliği adıyla Dakka'da diğer bir siyasi parti oluşturulmuştur. Ek olarak, Delhi'de birçok yıl görevde bulunmuş olan Hume, 1882 senesinde emekliliğe ayrılmasına rağmen orada kalmaya devam etmiş ve Hintlileri, İngiliz yönetimi tarafından alınan kararlara uymayan idareciler aleyhine kanuni mücadele için örgütlemiştir. Hint Ulusal Birliği adındaki bu örgüt ilk kongresini 27 Aralık 1885'te yapmış ve daha sonra Hint Ulusal Kongresi adını alacaktır. Ülkenin bağımsızlık kazanmasında çok etkili olacak olan bu örgüt bugün Kongre Partisi adını almış ve Hindistan'ın iki büyük partisinden biridir. Hint tarihinde özel bir önemi olan 1919'daki meşhur olayda da bu örgüt çok etkili rol üstlenmiştir. İngiliz yönetimi 1919'da Amristar'da Hintlilere karşı ateş açıp birçok kişinin ölmesine neden olmuş ve bu nedenle Mahatma Gandi meşhur pasif direniş hareketini başlatmıştır. Bu olay, ülkenin bağımsızlık kazanmasında çok etkili olmuştur. Tüm Hint Müslümanları Birliği ile Hindistan Ulusal Kongresi 28 sene boyunca İngilizler aleyhinde mücadele etmiş, bu zaman diliminde bazen işbirliği yapmış, bazen de anlaşmazlıklara düştüğü olmuştur. Baya tecrübeli bir siyasetçi olan Gandi, bağımsızlığa giden süreçte Hindularla birlikte Müslümanların da baya desteğini almıştır. Hindistanlı direnişlerin çoğalması ve İngiliz devletinin II. Dünya Savaşı'nda yıpranması Hindistan'ı İngilizler için çözülmesi gereken bir mesele haline getirmiştir. İngiltere

[41] Çelebi, **a.g.e.**, s.22- 23.
[42] Salim Cöhce, "Büyük Ortadoğu Projesi Bağlamında Hindistan ile Ortadoğu Arasındaki Tarihi Bağlar ve Güncel İlişkiler", **Akademik Bakış**, Cilt.2, Sayı.3 (kış 2008) s. 73.

tüm baskılar karşısında 1947 senesinin Temmuz ayında şöyle bir yasayı yürürlüğe sokmuştur: "Hindistan Alt Kıtası'nın Hindistan ve Pakistan adı altında bölünmesini, her ikisinin 'Bağımsız Dominyon' adı altında fiilen bağımsız olmasını" kararlaştırmak zorunda kalmıştır.[43]

D) Keşmir Sorununun Ortaya Çıkışı

19. Yüzyılda Moğolların iktidarının sonunda Keşmir Bölgesi Afgan idareci Ahmad Şah Abdali tarafından yönetilmekteydi. Fakat bölge halkının şikâyetleri üzerine 1819 yılında Sikhler Keşmir Bölgesi'ni ele geçirmişti. Fakat bölge halkının kötü yönetimden şikâyeti Sikhler döneminde daha da artmış ve 1844 yılında İngilizler 'in müdahalesine kadar Keşmir halkı baskı altında yaşamış ve birçok Müslüman Sikhler tarafından katledilmiştir. İngilizler Keşmir yönetimini Sikhler karşı savaşta kendisine yardım eden Gulab Singh'e satmıştır. Keşmir nüfusu, 1947 öncesi tahmini olarak 4 milyon kişi olup bunların %77'si Müslüman, %20'si Hindu, %1,5'u Sikh ve %1'i de Budistler 'den oluşmaktaydı.[44]

Batı ve Doğu Pakistan ile Hindistan'ın sınırları netleştikten sonra Pakistan tarafında bulunan Hindular ve Hindistan tarafında bulunan Müslümanlar gruplar şeklinde, karşı ülkeye göç etmek zorunda kalmış, bu yerleşme sürecinde karşıt kafilelerin bulunduğu yerlerden geçme sürecinde çatışmalar yaşanmış, gruplar halinde öldürmeler meydana gelmiştir. Toplamda İki ülkede yaklaşık bir milyon insanın hayatını kaybettiği, Sadece Pencap'ta 10 milyon insanın karşı ülkeye yerleşmek zorunda kaldığı bu süreçte, göçler sırasında 250 bin kişinin hayatını kaybettiği söylenmektedir.[45]

Başlangıçta iki güçlü kongre liderleri olan Gandi ve Nehru bağımsızlık yolunda birlikte hareket etmiş ama zaman içinde iki toplum arasındaki farklar karşılıklı şiddete neden olmuştur. Gandi iki toplum arası güvensizliği gidermeye çalışmış ama başarılı olamamıştır. Diğer taraftan

[43] Çelebi**, a.g.e.**, s.23-24.
[44] Rajat Ganguly, "India Pakistan and the Kashmir Dispute", **Asian Studies Institute and Center for Strategic Studies**, (1998).
[45] Çelebi, **a.g.e.**, s.24-25.

Nehru, kendi bağımsızlık hevesleri için bağımsızlık yolunda Gandi'yi desteklemiş ama bağımsızlık sonrası oluşabilecek problemleri öngörememiştir. İki toplumun çatışmasını azaltmaya ve çözüm adına söylenen sözleri de kulak ardı etmiştir.[46]

Hindistan'ın ikiye bölünmesinin sonucu 500'e yakın prensliklerden çoğu Hindistan yâda Pakistan'a katılmıştır. Haydarabat ve Cammu Keşmir bölgeleri bu ülkelerden hiçbirine katılmamış ve iki sıkıntılı bölge olarak kalmıştır. Keşmir'de halkın büyük oranı Müslüman, fakat vali Hindu idi, buna karşın, Haydarabat'ta çoğunluğu Hindu olan halk ve vali de Müslüman idi. İlk olarak, her iki bölge de birer bağımsız ülke olarak devam etmek istemişlerdir. Fakat askeri müdahalede bulunan Hindistan, Haydarabat'ı tasarrufu altına almıştır.[47]

Baskılara başlangıçta direnmiş olmasına rağmen Gandi'nin ziyareti sonrası Keşmir yönetimi Hindistan'a katılmayı kabul etmiştir. Daha sonra, Müslüman Konferansı liderleri tutuklanmış, Keşmir Ordusu'nda bulunan Müslüman asker ve askeri yetkililerin silahları ellerinden alınmış, Pakistan sınırı ordu tarafından kapatılmış ve takiben Hintli milis güçleri, şehir merkezlerinden uzakta bulunan Müslüman halkı planlı olarak katliam yapmıştır. Bunların sonucu olarak, yerel halk karşı mücadeleye başlamış ve Hindistan'a katılmak istememişlerdir. Pakistan'dan gelen bazı Müslüman grupların da ise karışması sonucunda Müslüman halk hâkimiyeti ele geçirmiş ve bunun üzerine Hindistan askeri bir operasyon ile başkent dâhil olmak üzere Keşmir'in üçte birini işgal etmiştir. Daha sonra Pakistan ordusu da Keşmir'e girmiştir. BM'nin plebisit önerisi karsısında Hindistan, Pakistan ordusunun Keşmir'i tamamen boşaltmasını ön şart koşmuş ancak kendi ordusunu çıkarmayı kabul etmemiştir. Hindistan, bugün halen bölgede bir plebisit yapılmasına karşı çıkmakta ve sorun devam etmektedir.[48]

İngiliz yetkililer 1949 senesinin Nisan ayında İngiltere'de toplanmış, "İngiliz Milletler Topluluğu üyelerinin topluluktan çıkmadan yönetim şekillerini cumhuriyete çevirebilecekleri"

---

[46] R. Upadhaya, "Indian Muslims- Viktims of vote – baiting attitude of political parties", **South Asia Analysis Group**, Paper No. 767, (2003).
[47] Çelebi, **a.g.e.**
[48] **A.g.e.**

yönünde bir karar alınca Hindistan, 29 Ocak 1950 tarihinde ülke yönetiminin cumhuriyet olduğunu ilan etmiştir. İzleyen yıllarda Hindistan, tarafsız ve bağlantısız konumunu başarıyla sürdürmüştür. Ancak Hindistan, İslamabad'ın ABD'yle yakınlaşması ve ÇHC ile sınır anlaşmazlıkları karşısında, uzun yıllar Sovyetler Birliği ile daha sıcak ilişkiler içinde olmuştur. Bağımsızlığını elde ettikten itibaren Gandi'ye ait olan "Barışçı Tarafsızlık" ilkesini yürürlüğe sokmak isteyen Delhi, Çin ile iki kez ve Pakistan ile de üç kez sınırda çatışmaya girişince birçok defa söz konusu ilkeyi çiğnemek durumunda kalmıştır. Hindistan Indra Gandi yönetiminde çok sıkıntılı yıllar geçirmiştir, 1966-1977 yılları arasında ülke içinde kargaşalar olmuş, zaman zaman olağanüstü hal ilan edilmiştir.[49]

Özellikle 1971 yılında bölgede silahlı çatışmalar yaşanmış, çatışmalar sürecinde ABD İslamabad'ı, SSCB ise Delhi'yi desteklemiştir. Çatışmaların bitiminde 1972 yılında taraflar arasında Şimla Antlaşması imzalanmış ve ateşkes ilan edilmiştir.[50]

[49] **A.g.e.**, s. 25.
[50] Mehmet Alaca, "'Keşmir Meselesi'nin Anatomisi", **Politika Dergisi**, (Eylül 2011).

İkinci Bölüm: İki Devletin Dış Politikaları

I) Afganistan ve Hindistan'ın Güney Asya'daki Yeri

A) Güney Asya'nın Sınırları ve Jeo – Politik Önemi

Coğrafi konum açısından, haritalarda Güney Asya'ya baktığımızda, "Orta Doğu, Orta Asya, Güneydoğu Asya bölgeleri ile Hint Okyanusu arasında kalan yeryüzü parçası olarak" tanımlamak mümkündür. Söz konusu bölgede yer almayan, Hint Okyanusu ile anılan bölgelerin ortasında yer alan ülkelerin her birine Güney Asya ülkeleri denir. Ayrıca Afganistan, coğrafik olarak Orta Asya, Güney Asya ve Ortadoğu ülkesi olarak bilinmektedir. Bu tezde Afganistan; Güney Asya ülkesi olarak kabul edilecektir. Bu şekilde haritaya bakıldığında Afganistan, Bangladeş, Hindistan, Sri Lanka, Maldiv Adaları, Bhutan, Pakistan ve Nepal'in Güney Asya'yı oluşturan ülkeler olduğu anlaşılacaktır.[51]

Güney Asya, deniz yoluyla ticaret açısından bakıldığında küresel ticaret için çok önemli konumda bulunmaktadır. Başta Hindistan olmak üzere Güney Asya'da yer alan sahil ülkeleri, Pasifik Okyanusu ve Çin Denizi ile Basra Körfezi ve Doğu Afrika kıyılarını birleştiren, çoğunlukla enerji kaynakları ve sanayi hammaddelerin taşındığı stratejik ulaşım hatlarına sahiptir. Ayrıca, dünya ticaretinin üçte birinin Hint Okyanusu'ndan geçmekte olması, Güney Asya'nın bölgesel dengelerden çok, küresel çekişme ve rekabet açısından önemli bir coğrafya olduğu anlamına gelmektedir. Gelecekteki çatışmaların enerji üretenler ile tüketenler ekseninde meydana geleceği ön görülmektedir. Orta Asya'nın zengin enerji kaynakları ve Güney Asya'nın göreli konumu, bu görüş paralelinde dikkate alındığında, Güney Asya ülkelerinin, hem ciddi birer enerji tüketicisi olarak çatışmaya taraf olma, hem de enerji kaynaklarının taşınmasını kontrol eden bir konumda bulunma potansiyeline sahip oldukları görülmektedir. Güney Asya

[51] Çelebi, **a.g.e.**, s.12-13.

ülkelerinden Hindistan, hızlı ve sürekli bir şekilde gelişen ekonomisiyle önemli bir enerji tüketicisidir. Bu durum Hindistan'ı büyük miktarlarda enerji talep eden, gelişmiş sanayilere sahip ülkelerle aynı konuma itmekte ve bu ülkelerin gözündeki önemini de arttırmaktadır. Orta Asya'nın enerji kaynakları ister boru hatları ile isterse deniz yolu ile taşınsın, her iki durumda da Güney Asya ülkelerini ve özellikle Hindistan ve Afganistan'ı önemli kılmaktadır. Bu bağlamda Orta Asya enerjisi, TAPI gaz boru hattı projesi (Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan projesi) kapsamında Afganistan ve Hindistan üzerinden geçip Avrupa'ya aktarılacak önemli bir projedir.[52]

Sanayileşmiş ülkeler açısından, Güney Asya ülkelerinin söz konusu taşıma faaliyetleri için işbirliği yapmaya razı olması ve dolayısıyla bu ülkelerdeki iç istikrarlarının korunması önem kazanmaktadır.[53]

Güney Asya'yı jeo-stratejik açıdan önemli kılan bir diğer nokta da Hint Okyanusu açısından önemidir. Bu doğrultuda, Güney Asya ele alınınca dünyada petrol üretimi açısından en önde gelen bölge olan Ortadoğu bölgesini Hindistan, Çin, Japonya ve ABD gibi önemli petrol tüketicisi ülkelere bağlayan uluslararası enerji ulaşım hatlarının büyük bir bölümünü oluşturan, Hürmüz Boğazı ile Malakka Geçidi arasındaki deniz yolları, Güney Asya kıyılarını takip etmektedir. Dolayısıyla, Güney Asya ülkelerinin politikaları, enerji tüketicisi sanayileşmiş ülkeler açısından hayati öneme sahiptir.[54]

B) Soğuk Savaş Dönemi'nde Güney Asya Gelişmeleri

İkinci Dünya Savaşı sonrası, iki kutuplu bir dünya kurulmuş ve ABD ve Sovyetler Birliği arasında doğrudan sıcak çatışma yaşanmamış fakat bu iki ülkenin desteği ile farklı coğrafyalarda savaşlar meydana gelmiştir. Soğuk Savaş döneminde rekabetler daha çok Avrupa

[52] Pant, **a.g.e.**, s.54-56.
[53] Çelebi, **a.g.e.**, s.13-17.
[54] **A.g.e.**, s.18.

bölgesinde başlamıştır. 1945 sonrası ilk yıllarda Güney Asya'da bağımsızlığını yeni kazanmış devletler ortaya çıkmış ve bunların başını çeken Hindistan her iki kutba da katılmak istememiş ve Bağlantısızlık Politikasını benimsemiştir. Buna benzer birçok ülke kendi kalkınması ve devlet yapılanmasını güçlendirmek istemiştir. Güney Asya devletlerinin birçoğu İngilizler 'den bağımsızlığını elde ettiği için burada bir boşluk meydana gelmiştir. Bu boşluk başta ABD'nin ilgisini çok çekmese de, 1950 yılında gerçekleşen Kore Savaşı ile birlikte ABD bölgede Komünizm 'in yayılmasından endişe duymuş ve bölgeyi bundan korumak için Çevreleme Politikasını hayata geçirmiştir. Buna SSCB de tepkisiz kalmamış, yeni ortaya çıkmış birçok devletle iktisadi işbirlikleri oluşturmuş ve bu ülkelerin kalkınmasında ve yapılanmasında yardımcı olmuştur.[55]

Bölgede ABD dışındaki güçler olan Pekin ve Delhi'ye karşısında Washington, Soğuk Savaş mantığı çerçevesinde, bölgede Delhi yâda Pekin'in salt üstünlüğünü istememekte ve dolayısıyla Delhi'ye destek olup Pekin'e karşı çevreleme politikası izlemiştir.[56]

II) Afganistan'ın Dış Politikası

A) Afganistan'ın Bölgesel Politikası

Soğuk Savaş, Afganistan ve Hindistan'ı benzer dış politika izlemeye itmiştir. Hindistan Bağlantısızlar Hareketi'nin kurucularından biri olmasına karşın Afganistan da bağımsız bir dış politika izlemeye çalışmıştır. ABD'nin Pakistan'la olan yakın ilişkisi ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yardımlarında cömert olması Afganistan'ın aşamalı olarak Sovyetler Birliği'nin tarafında yer almasına neden olmuştur. Bu da 1979'da Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından istila edilmesiyle sonuçlanmıştır. Kabil'in Sovyetler Birliği tarafından istila edilmesi Bağlantısızlar Hareketi içerisinde fikir ayrılıklarına yol açmış, Hindistan, uluslararası toplum

[55] Bali, **a.g.e.**, s. 44 – 47.
[56] Atagenç, Ömer, "Çin ve Hindistan'ın Deniz Stratejisi ve Hint Okyanusu'nda Güç Mücadelesi", **Bilge Strateji**, Cilt.4, Sayı.6 (Bahar 2012), s. 160.

nezdinde itibar kaybına uğrama riskine karşın Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı istila etmesini destekleyen ülkeler arasında yer almıştır.[57]

SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesinden 1992 yılına kadar Doktor Necibullah Afganistan'da iktidarda bulunmuş ama Kuzey İttifakı'na karşı savaş halinde olmuştur. 1992 yılında ise Doktor Necibullah Kuzey İttifakı tarafından ele geçirilmiş ve Kabil'den kaçmasına izin verilmemiştir (ileriki yıllarda Taliban Kabil'i ele geçirince idam edilecektir). Hemen ardından, bir Tacik olan Burhaneddin Rabbani Cumhurbaşkanı ilan edilmiş ve Peştun Komutan Gulbeddin Hikmeyar ise Başbakan olarak duyurulmuştur. Kuzey İttifakı'nın Kabil'i ele geçirmesi 1994 yılını bulmuştur. Fakat aynı yılda Pakistan'da mülteci kamplarında eğitilen bir kısım Afgan mollalar Taliban ismi altında silahlı örgüt kurmuş ve birçok ili ele geçirmiştir. 1996 yılına gelindiğinde ise, Pakistan destekli Taliban ülkenin birçok ilini ele geçirmiş ve Radikal İslam çizgisinde yeni rejim oluşturmuştur. Bu tarihten itibaren Afganistan, birçok uluslararası terörist gruplar açısından rahat yaşam sunulan yere dönüşmüştür.[58] Taliban döneminde birçok ülke Kabil büyükelçiliklerini kapatmış ve Suudi Arabistan ve Pakistan benzeri bazı ülkeler dışında Afganistan'ın komşularla ilişkileri en alt seviyeye inmiştir. Ayrıca, Taliban döneminde haşhaş üretiminin %43 artması da Taliban'ın uluslararası toplum nezdinde prestijini zedelemiştir.[59]

2001 yılında ABD'nin Afganistan müdahalesi ile Taliban iktidarı devrilmiş ve yerine Bonn Konferansı sonrası Hamid Karzai önderliğinde geçici hükümet kurulmuş ve ülke güvenliğini sağlamak için ABD önderliğinde ISAF kurulmuştur. 2003 yılında ise, ISAF yetkilerini NATO'ya devredecektir.[60] Yeni hükümetin hedefi, uluslararası baskılar sonucu

---

[57] Bali, **a.g.e., s.** 116 – 118.

[58] David Seddon, " Imperial Design A Deep History of Afghanistan", **Critical Asian Studies**, Cilt.35, Sayı.2 (2003), s. 192-193.

[59] Jonathan, Goodhand, " Bandits, Borderlands and Opium Wars: Afghan State-Building Viewed from the Margins", **DIIS Working Paper**, No.26(2009).pp. 12.

[60] Sanem Özer, Oğuz Ceren Uysal, Senem Atvur, "NATO ve AB'nin Değişen Güvenlik Stratejilerinin Afganistan Örneğinde Değerlendirilmesi" **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**. Sayı.19, (2010), s.272.

Pakistan'ı Taliban'ı desteklemekten vazgeçirmek bölge ülkeleriyle iyi geçinip uzun savaş sonrası yıpranmış ekonomi ve altyapısını tekrar düzeltmek olmuştur. Bu doğrultuda, 2001 sonrası birkaç yıl ülkede yoğun yatırım ve altyapı tamiratı gerçekleşmiş ve ülke halkı da geleceğe daha umutlu bakmıştır. 2004 yılında yapılan seçimde de Hamid Karzai oyların %55,4'ünü kazanarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Maalesef zamanla Karzai yönetimi de halk nezdinde güvenilirliğini kaybetmiş, özellikle yolsuzluktan ciddi şekilde şikâyetler dillendirilmiştir. Karzai'nin atadığı il valileri liyakat ve iş bilirlikten çok kendisine sadık olması ile öne çıkmış, bu da halk tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu da zamanla ABD'nin halk nezdindeki kredisini de bitirmektedir.[61] Hâlbuki savaş sonrası devletin altyapı ve yasama olarak yeniden yapılanması için kişilerden çok kurumlar üzerine yatırım yapılması ve zayıflamış kurumların güçlendirilmesi gerekmektedir.[62]

2003 yılında Amerika önderliğinde Batı ülkelerinin ve bölgesel olarak da İran ve Hindistan'ın Afganistan'a desteği devam etmiştir. Fakat Amerika'nın Taliban'a karşı savaşta başarılı olduğu söylenemez çünkü Amerikan askerleri halkın güvenliğini gerektiği gibi sağlayamamış ve ayrıca halkın kendi canı pahasına sahip çıkacağı bir hükümet de kuramamıştır.[63] Amerika'nın Afganistan'da yürüttüğü askeri savaş başarılı olamayacaktır. Çünkü Amerika'nın Taliban'a karşı yürüttüğü savaşta halkın çoğunluğu Amerika ve Afgan hükümetinden çok Taliban'ı desteklemektedir. Amerika Afganistan'da kalıcı barışı sağlamak istiyorsa halk desteğini yanında bulunduran bir hükümetin kurulmasını sağlamak ve ekonomik ve sosyal sıkıntıları giderecek tedbirler almak zorundadır.[64]

---

[61] Nazif Shahrani, "Squandering U.S. Credibility in Afghanistan", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı.25(2005), s.103-107.

[62] Dan E. Stigall, "Comparative Law and State – Building: The 'Organic Minimalist' Approch to Legal Reconstruction", **Loy. L. A. Int'l &Comp. Review**, Vol.29, No.1 (2007), pp. 5.

[63] Johnson, Thomas H., Mason, M. Chris, "Refighting the Last War – Afghanistan and the Vietnam Template", **Military Review**, (November-December 2009), s. 13.

[64] Necip Yıldırım, "Batı'nın Çıkmaz Sokağı: Afganistan", **Ortadoğu Analiz**, Cilt.3, Sayı.31-32 (Temmuz-Ağustos 2011), s. 92.

Afganistan dış politikası incelenirken küresel aktörlere ek olarak bölgesel güçlerin de Afganistan politikasının incelenmesi zaruridir. Çünkü Afganistan'ın dış politikasını anlamak için bölgesel güçlerin Afganistan'a yönelik politikalarının incelenmesi önemlidir.[65]

B) Bölge Güçlerinin Afganistan Politikası

1) İran'ın Afganistan Politikası

Tahran, Afganistan'ı tarih boyu önem verilen bir sınır ülkesi olarak görmüştür. İran'ın ABD ile arasındaki nükleer anlaşmazlıktan dolayı ABD'nin İran'a savaş açma riski bulunmaktadır. Bu noktada Afganistan'da ve Türki Cumhuriyetleri'ndeki ABD askeri varlığı, İran hükümeti açısından güvenlik riski oluşturmaktadır. Buna karşılık İran bir sürü askeri önleme başvurmuştur. Örneğin, Birjhand şehrinde, modern radar sistemleri ve avcı uçakları ile desteklenmiş 'Guyom al-Muhammad' tesisi yer almaktadır. Bunun temel nedeni, Washington'un, Tehran'a karşı, Afganistan kanalıyla oluşan askeri tehdididir. Özellikle Tehran'ın komşu ülkesinin batı illerinde yürüttüğü birçok sosyal projeleri vardır. Kabil ve Tehran'ın ilişkileri; bilimsel, kültürel ve ekonomik olarak ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi, sınır aşan suçlara karşı mücadele sahalarında yoğunlaşmaktadır. Tehran'ın Afganistan'a yönelik siyaseti şu alanlara yoğunlaşmaktadır: başta Herat gibi batı vilayetlerinde Tahran etkisini arttırmak, komşu ülkede Batıya ve özellikle ABD aleyhinde ortak faaliyette bulunabilecek potansiyel ortaklar bulmak ve muhtemel ABD saldırısı durumuna karşı güvenliği oluşturmak amacıyla sınırda bir tampon saha meydana getirmek. Bu hedefler doğrultusunda, İran'daki Afganistan'a yönelik çalışmalar yapan has ekip birçok ekiplerin faaliyetlerini idare etmektedir. Ek olarak, Afganistan'ın düşman bir Batı ülkesi tarafından yöneltilmesi Tahran için tehlike

[65] Nilüfer Karacasulu, **Bölgesel Güvenlik Analizi Afgansitan**, İstanbul, Beta Basım, 2011, s.5.

olarak algılanmaktadır. Kabil'in Washington tarafından idare edilmesi İran'ın bölgede oluşturmak istediği ekonomik projeler için de potansiyel bir engel teşkil etmektedir.[66]

Tüm bunlara rağmen İran, Afganistan'da Taliban benzeri bir yönetimin tekrar oluşmasını da istememektedir. Çünkü Taliban radikal Sünni ve İran da aşırı Şii öğretileri kendine rehber edinmiştir.[67] Ayrıca Taliban yönetimi zamanında Afganistan ve İran savaş eşiğine gelmiş ve sınırda karşılıklı asker yığmıştır.

Kabil'e yönelik Tahran etkisi iki türlü devam etmektedir. Birinci olarak, komşu ülkedeki Şii nüfustur. Bu ülkedeki bazı etnik gruplarla birlikte Hazaralar da Şii mezhebindendir. Afganistan'da 1,5 – 2 milyon Şii nüfusunun yer aldığı tahmin edilmektedir. Genel nüfusun 30 milyon üzeri olduğu düşünüldüğünde bu sayının çok yüksek olduğu söylenemez. Lakin Şii nüfusunun ülkedeki dağılımına baktığımızda onların toplu bir şekilde yaşadığı gözlenmektedir. Hazaralar'ın büyük oranda Bamyan yaşadığı bilinmektedir. Bu ilin Afganistan'ın tam merkezi noktasında yer aldığı belirtilmelidir. Ayrıca Mezar-i Şerif, Pule Humri, Kandahar ve başkentte de Şii nüfusu yoğun olarak bulunmaktadır. Bu vatandaşlar birlikte hareket etmeleri, birbirini kollamaları ve düzenlilikleriyle önlüdür. İran'da bulunan dini liderden bir buyruk gelmesi halinde silahlı mücadele amacıyla ivedilikle organize edilebilirler. Ayrıca faaliyet yeteneği gelişmiş olduğundan dolayı Asimetrik savaş şartlarında aktif bir güç oluşturduğu söylenebilir.[68]

Tacikler, Afganistan'daki Tahran etkisinin diğer kanalıdır. 1990'lı yıllardaki iç savaşta Washington ve İslamabad Taliban'ı desteklerken, Delhi, Tahran ve Moskova ile birlikte Kuzey İttifakı'nı desteklemiştir. Taliban Kuzey İttifakı'nın en meşhur komutanı Ahmed Şah Masud Tacik'tir. Ayrıca, Tahran yönetimi ile Tacik hiziplerin liderleri arasında savaş dönemi oluşturulan politik irtibatlar hala devam etmektedir. Bundan dolayı Washington'un Tahran

[66] Alexander Knyazev, " Avrasya'nın Büyük Güçlerinin Mevcut Afghanistan Politikaları: Rusya, Çin, Hindistan ve İran", **Orta Doğu Analiz**, Cilt 3, Sayı 31-32 (Ağustos 2011), s.75-76.
[67] C. Christine Fair, " India in Afghanistan and Beyond: Opportunities and Constraints", **A Century Foundation Report**, The Century Foundation.
[68] **A.g.e.,** s.76-77.

aleyhinde muhtemel bir saldırısı olduğunda, Tehran'ın Afganistan'daki Şii nüfuzunu ve irtibatta olduğu Tacik liderleri kendi menfaati uğrunda kullanması söz konusu olabilmektedir. Tahran, bölgeyle ilgili siyasi planlarında diğer bölgesel güçler tarafından desteklenmediği için bölgedeki etki sahasını aktif tutmak ve genişletmek zorundadır. Moskova, birçok bölgesel konuda tahmin edilebilir bir Tahran yönetiminin olmasını istemektedir. Ayıca Tehran'ın istikrarlı olması, Körfez enerji yollarının denetimi ve enerji kaynakları arzı bakımından Pekin yönetimi açısından da hayati önem taşımaktadır.[69] Hindistan'ın Kuzey İttifakı'nı desteğine gelince, 1990'larda Taliban'ı Pakistan eğitirken ABD'den silah yardımı ve Suudi Arabistan'dan maddi yardım almıştır. Hindistan'ın elde ettiği istihbari bilgilere göre Pakistan eğittiği Taliban'ı Cammu ve Keşmir'de Hindistan'a karşı kullanmıştır. Bundan dolayı Delhi, Pakistan yanlısı Taliban'ın Afganistan'da güçlenmesini istememiştir.[70]

2) Çin Halk Cumhuriyeti'nin Afganistan Politikası

Çin, geçmişi ve geleceğiyle birlikte çok önemli bir ülke olarak değerlendirilir. Çin, Bölgede çok etkili olan ve politik gücü dikkate alınması gereken bir devlettir. Dâhili politik sıkıntılarına (Tibet ve Doğu Türkistan) ilaveten Tayvan gibi kırılgan dış sorunlarını yönetmenin yanında, Türki Cumhuriyetleri vasıtasıyla hem Kafkasya, hem de Orta Doğu'daki enerji kaynaklarına ulaşmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla Çin için bölgenin istikrarı ve ticaret ağının devamlılığı için Afganistan'da istikrar ve güvenliğin sağlanması ve korunması önemlidir.[71] Buna ek olarak Afganistan sorunu Çin'i üç açıdan ilgilendirir. İlk olarak, Afganistan'daki konjonktür Çin'in güneybatı ve batı sınırlarında ABD askerinin konuşlanmasına olanak sağlamaktadır. Çin bu bölgede güvenliğini tekrar gözden geçirip yeni tedbirler almak zorunluluğu hissetmiştir. İkinci olarak, Çin hükümeti, Xinjiang'daki Uygur ayrılıkçılar ile

[69] **A.g.e.**
[70] R Sharma, R Goria, V Mishra, **a.g.e.**, s. 213.
[71] Gökırmak, **a.g.e.**, s. 21-22.

Afganistan'daki İslamcı gruplar arasındaki hâlihazırda mevcut olan irtibatı kendisi açısından bir tehdit biçiminde değerlendirmektedir. 1990'lı yıllarda kurulan bu irtibat hala devam etmektedir. Xinjiang yâda Uygur sorunu Çin açısından uzun vadeli, etnik ve sosyo-politik bir sorun olmanın yanında bölgenin güvenliğini de etkiler. Zaman zaman da jeopolitik hedefler için örtülü olarak kullanıldığı olmuştur. Son olarak Çin, Afganistan'ı bir pazar, ekonomik çıkar ve yatırım alanı olarak görmektedir. Logar ilindeki Aynak'ta mevcut bakır açısından dünyanın en zengin rezervlerinin Çinli bir şirket tarafından işletilecek olması buna örnek olarak zikredilebilir. Buna ek olarak Çin, yol inşası gibi küçük çaplı bölgesel projeler işletmektedir.[72]

İran ve Çin arasındaki enerji antlaşmaları ve Çin ile Hindistan arasındaki sınır anlaşmazlıkları nedeniyle Güney Asya coğrafyası Çin için çok önemli hale gelmiştir.[73] Ayrıca, Çin'in Pakistan'la çok yakın ilişkisinin bulunması ve bölgede Hindistan'ı kendine rakip olarak görmesi de Çin'i Afganistan'da kalıcı politikalar üretmeye itmektedir.[74]

3) Rusya Federasyonu'nun Afganistan Politikası

Kabil ile Moskova'nın ortaklığı çok eskilere dayanmaktadır. Kabil Emiri Amanullah Han'ın hükumeti Şubat 1919 yılında Sovyet Rusya ile diplomatik ilişki kuran ilk hükumet olmuştur. Rus birlikleri, Amanullah Han'ın 1928-1929 yıllarında siyasi karşıtları ve ayrılıkçılara karşı mücadelesinde destekte bulunmuşlardır. Bu olumlu ortaklık ortamı 1979 yılına kadar devam etmiştir. Sovyet Rusya'sının 1979-1989 yılları arasındaki Afganistan müdahalesi ilişkilerin niteliğini çok etkili biçimde değişikliğe uğratmıştır.[75]

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan geri çekilmesi için birçok ülkenin baskısı olmuş ve bu çerçevede 1982'de BM Sovyetler Birliği'nin geri çekilmesi için müzakereleri yürütmesi

[72]Knyazev, **a.g.e.,** s.77-78.
[73] Gökırmak, **a.g.e.**, s. 23-28.
[74] Frankel, Francine R., "The Breakout of India-China Strategic Rivalry in Asia and the Indian Ocean", **Journal of International Affairs**, Vol.64, No.2, (Spring/Summer 2011), pages. 9.
[75] Gökırmak, **a.g.e.**, s.20-23.

amacıyla BM Özel Siyasi Temsilcisi Diego Cordovez'i görevlendirmiştir.[76] Uzun diplomatik görüşmeler ve Afganistan'da Mücahitler 'in saha başarılarından sonra Sovyetler Birliği 1989'da Afganistan'dan çekilmek zorunda kalmıştır. Sovyetlerin çekilmesi sonrası Mücahitler arasındaki ittifaklar bozulmuş ve iç savaş başlamıştır. Söz konusu iç savaş 1996 yılında Taliban'ın iktidarı dönemine kadar devam etmiştir.

Son dönemde Kabil ile Moskova arasındaki pozitif ilişkilerin yeniden aktifleştiğini belirtmek gerekir. Fakat ilişkileri olumsuz etkileyen iki etki de unutmamak gerekir. Birinci etken, Kabil yönetimi üzerindeki yoğun ABD etkisidir. İkinci etken Moskova'nın Afganistan'a yönelik bütüncül bir politikasının olmamasıdır. Bunun bariz örneği, Moskova'da Afganistan'daki ABD askerlerinin geleceğiyle ilgili ortak bir görüşün olmamasıdır.[77] Yapılan bir araştırmaya göre Rusya halkının sadece %39'u ABD'nin Afganistan müdahalesini onaylamıştır. [78]

Moskova açısından Washington'a karşı hissedilen güvenmemenin nedeni "renkli devrimler"dir. Kiev'de, 2004'te gerçekleşen "Turuncu Devrim" ve daha sonra Tiflis ve Bişkek'te yapılan girişimler Moskova'da, yabancı ülkelerin demokratikleşme söylemiyle Rusya'nın "yakın çevresi "ne karıştığı algısı oluşturmuştur. Bu nedenlerden dolayı Batı ülkelerinin Afganistan operasyonu vasıtasıyla Türki Cumhuriyetleri'ne yerleşmesine ve uzun vadeli bir askeri yerleşmelerine Moskova sessiz kalmayacaktır. Ek olarak, Şanghay İşbirliği Örgütü ülkeleri bu olanlara uzaktan seyirci olmayacaktır.[79]

[76] Craig M. Karp, "The War in Afghanistan", **Foreign Affairs**, Vol.64, No.5 (Summer 1986), p. 1045.
[77] Knyazev, **a.g.e.**, s.78- 82.
[78] B. E. ,Goldsmith,., Y. Horiuchi, T. Inoghuchi, "American Foreign Policy and Global Opinion: Who Supported the War in Afghanistan?", **The Journal of Conflict Resolution**, Vol.49, No.3 (June 2005), pp. 415.
[79]Harsh V. Pant, **a.g.e.,** s.22-23.

4) Körfez Ülkelerinin Afganistan Politikası

Afganistan'da birçok küresel ve bölgesel aktörler rekabet etmektedir. Rusya, ABD, NATO, Çin, Orta Asya Cumhuriyetleri, Pakistan, Hindistan ve İran'a ek olarak, Körfez Ülkeleri'nin de Afganistan'a yönelik çıkarlarını gerçekleştirme çabaları olmaktadır.[80]

ABD'nin Afganistan işgali, körfez ülkeleri tarafından enerji kaynaklarının yönlendirilmesi ve İslami ülkelerin zararına olacak biçimde algılanmıştır. Bu sebeple, 1990'larda El-Kaide ve Taliban, zengin Arap ülkeleri ve Riyad yönetimi vasıtasıyla yardım edilmiştir. Taliban'a yardım için Arap ülkelerinde çok derin bir yardımlaşma şebekesi kurulmuştur. Araştırmalar sonucuna göre, cihat maksadıyla Afganistan'a gelen ve Taliban'a katılan neredeyse tüm İslami ülkelerden kişiler olmuştur. Bu insanlara, ülkedeki haşhaş ticareti ile maddi olarak destek çıkılsa da, gerçek kaynak zengin Arap ülkeleri ve Suudi Arabistan'daki özel yardımlardan sağlanmıştır. Amerikan İstihbaratının verdiği bilgiler göz önünde bulundurulduğunda 2008 ve 2009 yıllarında, Taliban'a ülke dışından ulaştırılan yardım miktarı 106 milyon dolar civarındadır. Afganistan'daki o dönemin Amerikan güçleri komutanı General McChrystal, "Örgütün haşhaş gelirine engel oluşturulsa da, Taliban'ın diğer gelirleri vasıtasıyla faaliyet yeteneğini devam ettirebilecektir" demektedir. Bu örgütün, yıllık 70-100 milyon dolar civarı haşhaş ticaretinden maddi kaynak sağladığı tahmin edilmekte ve bu miktar örgütün yıllık masraflarına göre çok fazla sayılmaktadır.[81]

Terörist gruplara maddi kaynak sağlayan şebekelerle mücadele kapsamında ABD tarafından bazı projeler yürütülmektedir. Bu kapsamda 2001 yılında Benevolence Uluslararası Kuruluş ismiyle faaliyet yürüten bir Müslüman organizasyonun mal varlığı El Kaide'ye yardım ettiği gerekçesiyle dondurulmuştur.[82]

---

[80] Ghulam Mustafa, Muhammad Asif, Muhammad Arslan, "Indo – Afghanistan Relations: Challenges for Pakistan", **Journal of Political and International Studies**, Vol. 4, No. 2, (July – December 2018), s. 65.
[81] Gökırmak, **a.g.e.**, s. 23-26
[82] "Amerikan Enternasyonalizmi", A.B.D. Dış İlişkiler Gündemi – A.B.D. **Dışişleri Bakanlığı Elektronik Dergisi**, Cilt. 8, Sayı. 1 (Ağustos 2003).

Afganistan'da kullanımı çok yaygınlık kazanan bir uygulama da "havale network"u dur ve bu tamamen banka sisteminin dışında geliştiği için teknik olarak takip etmek çok zordur. Özellikle Pakistan ve Afganistan'a bu yolla zengin Arap ülkelerinden büyük kaynaklar sağlanmaktadır. Körfez Ülkerlerinden ülkesine para gönderen Pakistanlı ve Afgan işçilerin de bu yolu yaygın olarak kullanması, bunların örgüte giden paralardan ayrıştırılmasını zorlaştırmakta, dolayısıyla da para trafiği kontrol edilememektedir. Bu sistemde para gönderilince resmi bir işlem yapması gerekmediği için devletin takip edebileceği bir evrak da olmamaktadır. Parayı isteyen şahıs, miktarı havale yapan kişiye ulaştırmakta, havale yapan kişi karşı ülkedeki temsilcisini arayarak alıcıya teslim etmesini söylemekte, böylece bürokrasi işlemi olmayan çok hızlı bir transfer tamamlanmaktadır.[83]

C) Afganistan'ın Büyük Güçlerle İlişkisi

ABD, Afganistan'la stratejik olarak çok önemli bir coğrafyada yer aldığı için ilgilenmektedir. ABD, Afganistan'ın bir daha El Kaide gibi terör şebekelerinin rahat operasyon yapabileceği ve 11 Eylül hadisesinde olduğu gibi kendisini tehdit eder duruma gelmesini istememektedir.[84] Bunun için de bir yandan merkezi hükümeti güçlendirmekte, diğer taraftan da eskiden İngilizler'in yaptığı gibi yerel komutanları Taliban ve terör gruplarına karşı finanse etmektedir.[85]

Ayrıca ABD, Çin ile SSCB'nin parçalanmasından itibaren Rusya'yı, Orta Asya ve Ortadoğu'daki menfaatleri karşısındaki en çok uğraşılması gereken rakip olarak görmektedir. ABD açısından bölgede mücadele edilmesi gereken diğer ülke İran'dır. ABD, bu doğrultuda, ilk olarak bölgedeki devletleri, Tahran, Pekin ve Moskova'nın etkisinden kurtarıp kendisine

[83] Gökırmak, a.g.e., s. 23-28.
[84] "US Policy in Afghanistan", **International Debates**, Vol.10, Issue.5 (May 2012)
[85] Kimberly Marten, "The Danger of Tribal Militias in Afghanistan: Learning From the Brithish Empire", **Journal of International Affairs**, Vol.63, No.1 (Fall/Winter 2009), pp.169.

yaklaştırmak istemektedir; bu hedefe yönelik olarak, SSCB'nin dağılması sonrası bağımsız olarak ortaya çıkan devletlere iktisadi ve politik reformlar gerçekleştirme, demokratikleşme, dış kaynakların ülkeye girmesine müsaade ederek uluslararası ekonomiye entegre olmak gibi hedefleri kabullenmeleri yönünde çalışmalar yapmıştır. ABD bu doğrultuda, Afganistan'a yönelik NATO'nun askeri müdahalesi vasıtasıyla bölgede yer almamanın eksikliğini gidermiş ve fiili olarak bölgeye konumlanmıştır.[86] ABD, Afganistan müdahalesi sürecinde iç bütünlüğünü sağlamış ve kendi halkını bu savaşın gerekliliğine inandırmıştır. Müdahalenin ardından yapılan bir halk oylamasında Amerikalıların %70'i bu müdahalenin doğruluğuna inandığını söylemiştir.[87]

III) Hindistan'ın Dış Politikası

Hindistan'ın dış ilişkileri modern devlet sistemi anlayışı çerçevesinde 1757-1947 İngiliz sömürge döneminden beri gelişim göstermiştir. 1757 – 1947 arasında Hindistan'ın dış ilişkileri ve güvenlik ilişkileri Britanya İmparatorluğu tarafından yürütülmüştür. 1947 yılından itibaren dış ilişkiler görevini bu alanda yeteri kadar tecrübesi olmayan Hintlilerin kendisi yüklenecektir.[88]

Yine de, Hindistan'ın, bölgedeki komşularına nispeten daha istikrarlı güvenlik ve dış politika uygulamaları olmuştur. Yeni bağımsızlığını kazanan birçok ülke gibi Hindistan zayıf sivil iktidar yâda askeri darbeleri tecrübe etmemiştir.[89]

Hindistan'ın 1757-1947 arasında dış politikası ve güvenlik politikası İngilizler tarafından belirlenmiştir. 1947 yılında bağımsızlığını kazandığında ise kendini birçok siyasal ve ekonomik sorun içinde bulmuştur. Dolayısıyla, o dönemde devletin dış politikadaki temel

---

[86] Halil Önal, "ABD'nin Afganistan Politikasının Açmazları: Bölgesel Bir Analiz" **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 6, Sayı 23 (2010), s. 52-53.
[87] Gültekin, SÜMER, "Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü", **Uluslar arası İlişkiler Dergisi**, Cilt. 5, sayı. 19 (Güz 2008), s. 136.
[88] Şimşek, **a.g.e.**, s. 80.
[89] Harsh V. Pant, **Indian Foreign Policy An Overview**, Manchester, Manchester University Press, 2016, s. 17.

hedefi, ekonomik ve siyasal olarak güçlü ve olabildiğince bağımsız bir devlete dönüştürme olmuştur. O yıllara baktığımızda karşımızda, bölünmüşlüğün yaralarını sarmaya çalışan, yaşam beklentisi 32 yıl olan, nüfusunun okuma yazma oranı %18,32 olan ve 1900'lerden beri yıllık ekonomik büyümesi %1 olan bir ülke görmekteyiz. Dolayısıyla ülkenin kuruluş dış politikası itibar, kaybedilmiş toprakları geri kazanma, komşularla ilişkileri düzeltmeden ziyade ülkeyi modern bir ülkeye dönüştürme ve bu dönüştürmeyi gerçekleştirecek ortamı oluşturma olmuştur.[90]

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, dünyada çift kutuplu bir düzen oluşmuş, birçok ülke bu kutupların birinin yanında yer almak zorunda kalmıştır, böyle bir atmosferde Bağlantısızlık hareketi, bağımsız kalmak istemiş ve kutuplardan bağımsız olarak aktif dış politika yürütmek istemiştir.

Hindistan'ın bağımsızlık sonrası dış politikası büyük ölçüde Nehru tarafından oluşturulmuş ve bu politika soğuk savaş dönemi boyunca da etkili olmuştur. Nehru 'ya göre Hindistan, yeni kurulmuş bir devlet olmasına ve birçok problemi olmasına rağmen dünyada söz sahibi olan bir ülke olması gerekirdi. Bu çerçevede Nehru, dış politika olarak Bağlantısızlık Politikası'nı benimsemiştir. Ona göre, iki kutuplu dünyada bağlantısızlığını koruyabilmek için kutuplardan hiçbirine bağlı olmamak gerekirdi. Tito, Nasır ve Nehru'nun önderliğinde Bağlantısızlık hareketi birçok ülkeye yayılmıştır. 1955 senesinde gerçekleşen Bandung Konferansı'na birçok devlet iştirak etmiş ve bu konferans bazı Afrika Devletlerinin bağımsızlık kazanmasına yol açmıştır. Nehru'ya göre Bağlantısızlık Hareketi dünya politikasına söz sahibi olmalı ve BM ile birlikte birçok soruna çözümde aktif katkı yapmalıdır.[91]

Fakat soğuk savaş sonrası ise Bağlantısızlık hareketi cazibesini yitirmiştir. Soğuk savaş sonrası Hindistan Dış Politikası genelde ekonomik çıkarlarını gözetme ve korumaya yönelik

[90] Shivshankar Menon, "India's Foreign Affairs Strategy", **Brookings Institution India Center impact series**, No. 052020- 02, (May 2020), s. 5.
[91] Ahmet Akyüz, **Soğuk Savaş Sonrası Hindistan'ın Avrasya Jeopolitiği'ndeki Yeri**, [yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2007, s.16.

olmuştur.[92] Fakat özelde Hindistan'ın Güney Asya ve Orta Asya'ya yönelik politikası güvenlik endeksli olmuştur.

Hindistan'ın dış politikasını incelediğimizde beş temel amaç ön plana çıkmaktadır. Delhi'nin temel amacı toprak bütünlüğünü korumak olmuştur. Özellikle Soğuk Savaş dönemi yapılan antlaşmalar ve askeri işbirlikleri kendi toprağına olabilecek saldırıya karşı koruma amaçlı olmuştur. İkinci olarak siyasal kararları almada özerklik Hindistan'ın diğer amacı olmuştur. 2003 yılında ABD tarafından Irak'a asker gönderme talebinin reddedilmesi bunun en iyi örneğidir. Üçüncü olarak kapsamlı ekonomik gelişme Hindistan'ın amacı olmuştur. Dördüncü olarak da, Hint Anayasası'nın 51. Maddesinde belirttiği gibi dünya barışının koruması da Hindistan'ın amaçları arasında sayıla gelmiştir. Son olarak da bağımsızlığının ilk yıllarından itibaren dünyada demokrasinin yayılması Hindistan'ın hedeflerinden biri olmuştur.[93]

Hindistan'ın bu amaçları uygulamak için benimsediği ilke ve prensiplerden bahsetmek gerekir. İlk prensip olarak Budist Doktrin olarak Panchseel ve barış içinde bir arada yaşamadan bahsedilebilir. Pacnhsheel'in açıklamasına gelirsek beş ana ilke diyebiliriz. Bunlar, barış içinde bir arada yaşama, saldırmazlık ilkesi, birbirinin içişlerine müdahalede bulunmama ilkesi, karşılıklı menfaat ve eşitlik ve bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygıdır. Bunlara ek olarak 1947'den beri bağlantısızlık ilkesi benimsenmiştir. Bir diğer prensip olarak tüm dış politika kararlarını ulusal uzlaşma ile alma da bir ilke haline gelmiştir. Bir diğer ilke de ırkçılığa ve emperyalizme karşı mücadeleleri destekleme ilkesidir. Bu ilke doğrultusunda özellikle Güney Afrika'daki Apartayd Rejimlere karşı mücadeleyi desteklemiştir. Son olarak da, dünyada barışın hâkim olması için BM'nin projelerini desteklemeden bahsedilmelidir.[94]

---

[92] Fırat Purtaş, "Avrasya'daki 'Yeni Büyük Oyun' Bağlamında Hindistan'ın Yeni Orta Asya Politikası" **OAKA**, Cilt.1, Sayı.2 (2006), s. 58.
[93] R Sharma, R Goria, V Mishra, **a.g.e.**, s. 10.
[94] **A.g.e.**, s. 12.

A) Hindistan'ın Bölgesel Politikası

Yükselen ekonomisi ve eğitimli insan nüfusu sayesinde Hindistan, nükleer güç ve küresel ısınma gibi küresel mevzularda revizyonist politikalar benimsese de Bölge'de düzenin devamını istemekte statükoyu koruma yanlısıdır. Delhi, bölge politikası açısından Pakistan'ı kendisine rakip olarak görmektedir.[95]

Kuruluşunun ilk yıllarında Hindistan, herhangi bir kutba taraf olmayan müstakil bir siyaseti benimseyeceğini duyursa da, Washington'un 1954 senesinde İslamabad'a askeri yardım yapmasından sonra SSCB tarafına yakınlaşmaya koyulmuştur. Çünkü aynı zamanda, Pakistan'ın NATO'ya bağlı SEATO(Güney Doğu Asya Anlaşması Örgütü)'ya üyelik kazanmasının ardından bu çerçevede İslamabad'a Keşmir problemi nedeniyle birçok yardım yapılmış ve bu yardımları Delhi, kendisine yönelik bir tehdit şeklinde algılamıştır. 1962 yılındaki Çin-Hint Savaşı'nda Hindistan ABD'den yardım alsa da savaş bitiminde Keşmir sorununda, Washington tarafından Delhi'nin İslamabad tezleri çerçevesinde hareket etmesi istenilince, Delhi SSCB ile olan ilişkisi, SSCB'nin dağılmasına kadar devam edecek olan sürece girmiştir. Bu süreç, Delhi'nin sınırındaki sorunlara uluslararası sorunlardan daha çok önem vermesine neden olmuştur. Bundan sonra Hindistan resmi olarak Bağlantısızlık Hareketi'nde bulunsa da, Moskova ile birlikte hareket etmeye daha çok önem vermiştir.[96]

Hindistan, SSCB'nin parçalanması sonrası ortaya çıkan yeni dünya düzenine hazırlıksız olarak girmiştir. Dış siyasetinde 1993 senesinden sonra yeni bir strateji oluşturabilmiştir. 1993 sonrası Siyasi sorunlar dondurulup ekonomik ilişkiler güçlendirilerek pragmatik anlayış geliştirilmiştir. Ayrıca Hindistan teknolojik atılımlarla küreselleşmeye eklemlenmeye başlamıştır. Delhi, ekonomisinde gözlemlenen devamlı yükselen iktisadi ve politik yeniden yapılanmalara borçludur. Bunun doğal sonucu da, dış siyasetinde kapsayıcı ve çok alternatifli

[95] Avinash Paliwal, "**My Enemy's Enemy: India in Afghanistan From The Soviet Invasion to the US Withrawal**", London, C. Hurst & Co. Publishers Ltd., 2017, s. 286.
[96] İsmail Ermağan, "Hindistan'ın Orta Doğu Politikası" **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 11, Sayı 2 (2013), s.221-223.

bir perspektifi benimsenmesi olmuştur. Bunu küreselleşen dünyada kendisinin ülkesel güvenliğini korumasının yanında iktisadi canlılığa erişilmesi, iktisadi kazanımların muhafaza edilebilmesi için dış temsilciliklerinin çoğaltılması ve Hintlilerin hayat standartlarının iyileştirilmesi izlemiştir.[97]

İkinci olarak, Delhi, faydalarını çoğaltma amacıyla hem Moskova ve Pekin gibi komşu bölge güçlerini hem de Washington ve Batılı devletler ile olumlu irtibatlar oluşturmayı elzem bilmektedir. Bunlara ek olarak yükselen devletler olarak Hindistan, Güney Afrika ve Brezilya ile özel partnerlik oluşturmuşlardır. Temel hedef, yeni yükselen ekonomilerin birbiri arasında ilişkileri çoğaltmaları ve uluslararası politikada kendi görüşlerini güçlü biçimde savunmalarıdır.[98]

Delhi; Moskova ve Pekin arasında dünya siyasetinde belli konularda ortak çalışmalar yapsa da üçünün de dünya siyasetinde söz sahibi olmak istemelerinden ötürü kendi aralarında bazı politik anlaşmazlıkların ve iktisadi yarışmaların olduğu da unutulmamalıdır. Dolayısıyla, Hindistan – Pakistan sorununda, Soğuk Savaş boyunca her ikisi de komünist yönetim olmalarına rağmen Moskova ve Pekin ayrı ülkelerin yanında yer almıştır. Moskova, Delhi'yi desteklemiş, Pekin ise İslamabad'ın yanında yer almıştır. Delhi ve Moskova arasında 2000 senesinde imzalanan terörizm ve aşırılıkçı hareketler aleyhine güvenlik amaçlı stratejik partnerlik işbirliği anlaşması da bu ortaklığın Soğuk savaş sonrası da devam ettiğinin göstergesidir.[99]

Hindistan – Rusya İlişkisi tekrar canlanmakta ve iki ülke birçok alanda çıkar çatışması yaşamamaktadır. Özellikle Uluslararası Sistem ve Güney Asya'daki durum iki ülkeyi işbirliği yapmaya zorlamaktadır.[100]

---

[97] **A.g.e.,** s.224-225.
[98] **A.g.e.,** s.225-226.
[99] **A.g.e.**, s.220-226.
[100] Harsh V Pant, "**Indian Foreign Policy in a Unipolar World**", New Delhi, Routledge, 2009, s 208.

Güney Asya'ya kapasite yönünden bakınca Hindistan diğer ülkeleri katlamaktadır. Hindistan bölgenin %75 nüfusunu barındırmakta, ekonomik olarak diğer ülkelerden çok ileride ve askeri harcamalar olarak da diğer ülkeler üzerine bariz üstünlük sahibidir. Tüm bu üstünlüklerine rağmen Hindistan, bölgede hegemonya kurmak istememiştir. Bunun bir nedeni de belki sürekli Pakistan'la arasındaki çatışmalara yoğunlaşmak zorunda kalmış olmasıdır.[101]

Olaylar bazından Hindistan'ın Güney Asya Bölgesi'ne müdahalelerine baktığımızda, Hindistan'ın hem doğrudan çatışmalara girdiği hem de yumuşak gücünü yaydığını görürüz. 1971 yılında Doğu Pakistan'ın Pakistan'dan ayrılma sürecinde Hindistan'ın, Doğu Pakistan'ın demokratik taleplerini destekleme gerekçesiyle askeri müdahalede bulunmuştur. 1961 yılında Portekiz kolonisi olan Goa'yı kendi toprakların katmıştır. 1980'lerde Sri Lanka hükümetine karşı mücadele eden Tamil ayrılıkçı gruplarını gizlice desteklemiştir. 1987 yılında Sri Lanka'ya barış destek gücü göndermiştir. 2002 yılında Pakistan sınırına 70,000 asker yığmış ve Pakistan'a bazı şartlar öne sürmüştür. Tüm bunlara baktığımızda Hindistan, bölgede kontrolü eline almak istemekte ve bölge güvenliği ve kendisinin askeri güvenliği ve uzun dönem su ve enerji temini için müdahalelerde bulunmuştur. Bu tür askeri müdahalelerin yanında Hindistan, BM ve Bağlantısızlar Hareketi ile ortak birçok bölgesel ekonomik projelerde yer almıştır.[102]

B) Hindistan'ın Büyük Güçlerle İlişkisi

Hindistan, bağımsız bir devlet olarak uluslararası politikada yer edinmeye başladığı 1947 senesinden başlayarak küresel politikada faal bir devlet olmak istemiştir. Yeraltı zenginlikleri, iş gücü kapasitesi ve geniş ülkesinin, Delhi'ye güçlü bir devlet olmak için önemli katkıları olmuştur. Fakat büyüyen işgücü ve sanayi sektörünün iktisadi büyüme sağlarken, aynı

[101] Melanie Hanif, "Indian Involvement in Afghanistan in the Context of the South Asian Security System", **Journal of Strategic Security**, Vol. 3, No. 2, (Summer 2010), p. 18.
[102] Pant, **a.g.e.**, 2009, s 231 – 323.

zamanda enerji giderini çoğaltmaktadır. Dolayısıyla, Pekin ve Moskova gibi bölge güçleriyle olumlu ilişkiler icat etmek isterken, aynı zamanda Batı devletleriyle de olumlu ilişkilerin yürütülmesine çok önem vermektedir. Bağımsızlığını İngilizlere karşı kazanmış olmasına rağmen İngiltere, hala Delhi'nin en büyük yatırımcılarından biri olduğu için Delhi Common wealth üyeliğini devam ettirmiştir. Aynı zamanda İngiltere'de ABD'nin ardından en büyük yatırımcı Hindistan'dır.[103]

1) Hindistan – ABD İlişkileri

Soğuk savaş dönemi boyunca ABD dış politikası güvenlik öncelikli olmuş ve özellikle Sovyetler Birliği'nin yayılmasını engellemeye yönelik olmuştur.[104] Güney Asya bölgesi açısından değerlendirildiğinde ABD, bölge ülkelerinin Komünist rejimlere dönüşmemesi için çalışmıştır. Rao hükümeti açısından, 1991 senesinde iktidarı devraldığında Soğuk savaş bitmiştir ama ülke iktisadi çıkmaz içindedir. Bu sıkıntıyı giderme adına Rao Hükümeti, ülke ekonomisine dış kaynak akıtmak amacıyla bazı yeniden yapılandırmaları hayata geçirmiştir. Söz konusu yeniliklerin olumlu katkısı olmuş, Delhi ekonomisinde hareketlenme oluşmuştur. Rao Hükümeti söz konusu reformları hayata geçirmek için dış siyasetini de iyileştirmek istemiştir. Özellikle ABD ile ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Ama ABD yönetimi Delhi ve İslamabad'ın nükleer denemelere girişmeleri üzerine, 1998 yılında, bu ülkelere bazı yaptırımları yürürlüğe sokmuştur. Clinton Yönetimi, bu ülkelerdeki silahlanmayı kontrol etmenin yanında bu ülkelerle olumlu ilişkiler kurmayı başarmıştır. Dolayısıyla ABD'nin uluslararası soruna dönüşebilecek bir krizi çok iyi idare ettiği gözlenmiştir.[105]

1990'lı yılların başlarından itibaren, iki ülke arasındaki askeri ilişkilerde de gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. ABD ile Hindistan arasında askeri alanda karşılıklı üst düzey

[103] Ermağan, **a.g.e.**
[104] Ayça B., Erkan Ülker, "Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği Arasındaki Soğuk Savaş Yıllarında Amerikan Dış Politikası", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt. 8, Sayı. 1 (2010), s. 192.
[105] Akyüz, **a.g.e.**, s.61.

ziyaretler, bölgesel güvenlik konularının ele alındığı toplantı ve konferanslar gerçekleştirilmiş. ABD savaş gemileri Hindistan limanlarına ziyaretler yapmış ve Mayıs 1992'de iki ülke donanmaları ilk kez bir ortak tatbikat icra etmiştir. 1990'lı yıllar boyunca iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi yüzde 264 artmış ve ABD Hindistan'ın en önemli ticaret ortağı durumuna gelmiştir. Bu artış yalnızca ABD'den Hindistan'a yönelik olarak gerçekleşmemiş, Hindistan'ın ABD'ye 1990'lı yılların başında 3,7 milyar dolar olan yıllık ihracatı bu yılların sonunda 11,7 milyar dolara yükselmiştir.[106] Bu rakam 2006 yılında 24 milyar dolara ulaşmıştır. Hindistan'ın ihracatını pamuklu giysiler, tekstil, inciler, değerli taşlar ve mücevherat oluşturmuştur. Buna karşılık ABD'nin Hindistan'a ihracatı 17,6 milyar dolara ulaşmıştır. Bunun ana maddeleri de sivil uçaklar, telekomünikasyon teçhizatı, işlenmiş inciler ve kimyasal gübre olmuştur.[107]

Ekonomik alandaki bu olumlu seyre rağmen, 1995 yılında Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'nın uzatılma zamanı geldiğinde, ABD ve Hindistan arasındaki ilişkiler yeniden gerilmiştir. 1998 yılının Mayıs ayında, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi konusu bütün dünyayı meşgul ederken, Hindistan'ın, tarihe "Shakti-98 Denemeleri" olarak geçen peş peşe beş nükleer patlamayı gerçekleştirmesi ABD'nin en üst düzeyde tepki göstermesine neden olmuştur. ABD, hem Hindistan'a, hem de Shakti-98 denemelerine dokuz nükleer patlamayla cevap veren Pakistan'a karşı da ekonomik ambargo uygulamaya başlamıştır. Shakti-98 denemelerine sert tepki göstermesine rağmen Washington'un, Delhi'nin artık dünya gücü olma yoluna girdiğini ve gelecekteki dış politika hesaplarını bu durumu dikkate alarak yeniden gözden geçirmesi gerektiğini fark etmesine neden olmuştur. Nükleer denemelerden çok kısa bir süre sonra Hindistan, ABD'yi "doğal müttefik" olarak tanımlamış ve iki ülke arasında karşılıklı olarak tespit edilen konular üzerinde üst düzey

[106] Çelebi, **a.g.e.,** s.122.
[107] R Sharma, R Goria, V Mishra, **a.g.e.**, s. 228.

görüşmeler yapılmasını önermiştir. ABD'nin bu teklife sıcak bakması üzerine nükleer denemelerin üzerinden henüz bir ay geçmişken ikili görüşmelere başlamıştır.[108]

11 Eylül 2001 saldırılardan bir ay sonra Ekim 2001'de İngiltere'yi yanına alan ABD, Birleşmiş Milletler Antlaşması 51. maddesine dayanarak meşru müdafaa hakkı gerekçesiyle Afganistan'a askeri müdahalede bulunmuştur.[109] Böylece, ilk defa BM'nin 51. Maddesi yürürlüğe sokulmuştur.[110] Müdahalenin uluslararası hukuka uygun olup olmadığı konusunda fikir birliği icat edilememiştir. Özellikle ABD'nin Taliban ile El Kaide arasındaki bağlantı konusunda uluslararası camiayı ikna edememesi ve Taliban'ın devrilmesinden sonra fiili iktidarı devirip yerine kendi isteği yönünde bir iktidarı getirmesi müdahalenin BM 51. Maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi konusunda şüpheler bırakmıştır.[111]

Hindistan – ABD ilişkileri bu şekilde olumlu bir mecrada ilerlerken, 11 Eylül 2001 tarihinde düzenlenen terörist saldırılar sonrasında, ABD'nin bu saldırıların arkasında olan terör örgütünü cezalandırmak üzere örgütün yuvalandığı Afganistan'a bir askeri harekât düzenlemeye karar vermesi, Pakistan'ın ABD nezdindeki durumunu tekrar değiştirmiştir. Hindistan, önceleri bu yeni durum nedeniyle endişelenmişse de, ABD'nin Hindistan için yürürlüğe koyduğu ekonomik yaptırımlardan son kalanları da kaldırdığını açıklamıştır. Ancak Afganistan'ın işgali sırasında Pakistan'a ihtiyacı olacağını hesaplayan ABD, aynı gün bu ülkeye yönelik ekonomik yaptırımlarını da kaldırmıştır. Hindistan istihbarat kaynakları, Pakistan'daki ve Afganistan'daki gruplar hakkında ABD'ye çok önemli bilgiler sağlayarak iki ülke ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu süreçte Hindistan'ın, terörist gruplara ait istihbarat bilgileri vererek, Pakistan'ın terörizme destek veren bir ülke olduğu konusunda ABD

---

[108] Çelebi, **a.g.e.**, s.122-123.
[109] Ülkü Halatçı, "11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonunun Bir Değerlendirilmesi", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt.2, No.7 (2006), s.85.
[110] Av. Ayşe Özkan, "Uluslararası Hukuk'ta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu", **Avrasya Dosyası**, BM Özel, cilt.8, sayı.1, (İlkbahar 2012), s.248.
[111] Mehmet Saydam, "ABD'nin Uluslararası Hukuk Çıkmazı: Afganistan Müdahelesi", **Ortadoğu Analiz**, Cilt.2, Sayı. 19-20 (Temmuz-Ağustos 2010), s. 76.

yetkililerini ikna etmeye çalışmıştır.[112] Hindistan, Pakistan'ın kendisine karşı Afganistan'da kendi stratejik derinliğini gerçekleştirmek için Taliban'ı desteklediğini iddia etmektedir.[113]

ABD, Hindistan ile savunma işbirliğini sürdürürken, 2002 yılında yayınladığı Milli Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde "Hindistan'ın geleceğin küresel gücü olacağını" belirtmiştir. 11 Eylül 2001'i takip eden beş yıl içinde Hindistan ABD ile olan ticaretini iki katına çıkarmış ve ABD, dünyanın en büyük silah ithalatçısı durumunda olan Hindistan'ın bu sektördeki en önemli kaynaklarından birisi haline gelmiştir. ABD'nin 2003 yılında Irak'a askeri harekât başlatması sonrasında, Hindistan'ın, silah zoruyla bir ülkenin rejimini değiştirmenin kabul edilemez olduğunu belirterek, Irak'taki koalisyon güçlerinin BM gözetiminde ülkeyi bir an önce terk etmesini talep etmiştir. Ek olarak, Hindistan'ın, ABD'den gelen Hindistan'ın Irak'taki koalisyon kuvvetlerine bir polis gücü ile katılması talebinin, böyle bir operasyona yalnızca BM'nin yönetimi altında katılabileceği belirtilerek reddetmesi, ABD yönetiminde memnuniyetsizliğe neden olmuştur. Buna rağmen iki ülke ilişkileri olumlu bir çizgide devam etmiş ve ABD, 2004 yılı Ocak ayında, ülkesi ile Hindistan arasında kurulması öngörülen stratejik ortaklığa giden yolda atılacak adımları açıklamıştır. Müteakiben bu konuda ABD tarafından bir plan hazırlanmış ve planın, ileri teknoloji, uzay çalışmaları ve nükleer enerji konularını kapsayan ilk safhası 17 Eylül 2004 tarihinde taraflar arasında imzalanmıştır. ABD, nükleer teknoloji alanındaki politikalarında Hindistan'a büyük bir ayrıcalık tanımış, Hindistan'a dış ülkelerden nükleer teknoloji alımı imkânını sağlamıştır. Hindistan'a bu imkânın sağlanması bir bakıma bu teknolojileri üretme kapasitesini kazanmasını dayatan zorunlulukların ertelenmesine neden olacak, bu da ülkenin bir küresel gücün sahip olması gereken nükleer teknolojiler açısından kendi kendine yeterli bir seviyeye ulaşmasını zamana yayacaktır.[114]

---

[112] Çelebi **a.g.e.**, s.123- 127.
[113] Kenneth Katzman, "Afghanistan: Post War Governance, Security, and U.S. Policy", **Congressional Research Service**, (Ağustos 2007), s. 35.
[114] Çelebi, a**.g.e.**

Ayrıca 2002 yılında, Hindistan ve Pakistan Keşmir'de Hindistan'a bağlı askeri kampta yapılan ve 32 kişinin ölümüne neden olan saldırı sonrasında iki devlet savaş eşiğine gelmiş, fakat ABD başkanı Bush'un arabuluculuğuyla taraflar arasında sükûnet sağlanmıştır.[115]

ABD Başkanı Bush ile Hindistan Başbakanı Singh, 2005'te devletleri "küresel bir ortaklığın" oluşturulduğunu duyurmuşlardır. Ek olarak, ABD yönetimi 2006 yılında, geçici olarak Delhi'nin nükleer silah edinmesini kabul eden "Amerika Birleşik Devletleri – Hindistan Barışçıl Atom Enerjisi İşbirliği Yasası'nı yürürlüğe sokmuşlardır. Söz konusu anlaşma Delhi açısından çok önem verilen bir adım olmuştur. Bu anlaşma çerçevesinde Delhi, barışçıl enerji elde etmek amacındaki devletlere nükleer teknolojisini satabilecek konuma gelmiştir. Washington açısından Hindistan'la iyi ilişkiler kurmasındaki temel hedef, o bölgedeki rakibi olan Pekin'i kuşatmak ve bölge devletlerini Batı yanlısı yapabilmek için Delhi ile işbirliği yapmaktır. 2010 Kasım'daki ziyaretinde Obama, Hindistan'ın bir dünya gücü olduğunu ifade ederek Delhi'nin Güvenlik Konseyi daimi iyeliğini desteklemiştir. İlaveten ABD'nin Delhi ile yürüteceği ortaklığın ileride yeni yüzyılı tanımlayacağını ifade etmiştir.[116]

Fiili durumda, ABD – Hindistan ilişkilerinin oldukça olumlu bir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak her iki ülke de, dış politikalarında pragmatizmi esas almışlardır. Hindistan kamuoyu, bir dünya gücü olma özlemi içinde, ülkesini ABD ile ilişkide olan sıradan bir devletten daha farklı görmekte ve yöneticilerinden buna paralel uygulamalar beklemektedirler. Bu algılama ve beklenti Hindistan'ın alacağı kararları ciddi şekilde bağlamaktadır. Dahası Hindistan, bağlantısızlık geleneğinden gelen bir eğilim ile aynı zamanda hiç bir ülke ile tartışmasız müttefik görünümü yaratmamaya çalışmaktadır. Hindistan ilave olarak, alacağı hemen her karardan önce, Rusya Federasyonu ve ÇHC ile ilişkilerinin bu karardan ne şekilde etkileneceğini hesaplamaktadır. İlişkiler ABD açısından da pürüzsüz

[115] "Pakistan – India Relations: The Conflicted Relations", **Pakistan Institute of Legislative Development and Transparency**, Briefing Paper No.3 (June 2013).
[116] Ermağan, **a.g.e.**, s.226-228.

değildir. ABD, politikalarının Hindistan tarafından eleştirmesinden hoşnut olmadığı gibi, kendisi de çeşitli kurumları vasıtasıyla bu ülkedeki insan hakları standartlarını eleştirmektedir. Ayrıca, Dünya Bankası verilerine göre Hindistan, yabancı şirketlerin rahatlıkla iş yapabilmeleri açısından değerlendirildiğinde dünyada ülkeler sıralamasında 175 ülke arasında 134'üncü olduğunu gözden kaçırmamak gerekir.[117]

İki ülkenin ilişkilerine Afganistan açısından baktığımızda, Hindistan, ABD'nin Hollanda ve Kanada gibi Afganistan'dan tamamen çekilmesinden kaygı duymakta ve ABD'nin çekilmesinden sonra ülkenin kaderinin Çin destekli Pakistan'ın eline bırakılmasından endişe duymaktadır.[118]

2) Hindistan – AB İlişkileri

Hindistan'ın Avrupa ile olan ilişkileri, 1960'lı yıllara kadar, hemen hemen yalnızca "İngiltere ile ilişkiler" görünümü altında olmuştur. Bununla birlikte ülkenin kalkınma için duyduğu ekonomik yardım ihtiyacı, Hindistan'ı, hem İngiltere'ye hem de diğer Avrupa ülkelerine yakınlaşmak zorunda bırakmıştır. 1971 yılından itibaren Hindistan'ın Sovyetler Birliği ile yakınlaşması Avrupa ülkeleriyle ilişkilerinin gelişmesi açısından olumsuz bir etki yaratmıştır. 1980'li yılların başlarından itibaren Hindistan'da, ülkeye yönelik dış yatırımları kolaylaştıracak bazı düzenlemeler yapılmış; bunun sonucu olarak da, hem Avrupa ülkeleri ile olan ticarette, hem de bu ülkelerin Hindistan'a yönelik yatırımlarında ciddi artışlar meydana gelmeye başlamıştır. Bu dönemde Almanya, Hindistan'ın Avrupa'daki en önemli ticaret ortağı olmuştur. Ancak yakın ekonomik ilişkilere rağmen Almanya daha sonraları, aşırı silahlanmayı gerekçe göstererek Hindistan'a yönelik resmi ekonomik yardımlarını kesmiştir. 1990'lı yıllarda Hindistan'ın Fransa ile ilişkileri de önemli oranda gelişmiş, özellikle nükleer teknoloji

[117] Çelebi, **a.g.e.**, s.125-126.
[118] Rohan Mukherjee, David M., Malone, "Indian Foreign Policy And Contemporary Security Challenges", **International Affairs**, Vol. 87, No.1 (2011), page. 99.

transferinde Fransa bu ülkenin en önemli kaynaklarından birisi haline gelmiştir. Zaman içinde Fransa, Almanya ve İngiltere, Hindistan'a "Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'nı imzalaması için baskı uygulamaya başlamakla birlikte; Fransa, Shakti-98 denemelerinden sonra Hindistan'a ekonomik yaptırım uygulamayan nadir Batılı ülkelerden birisi olmuştur.[119]

Avrupa Ekonomik Topluluğu (EEC) ile ilk siyasi ilişkiler başlatan öncü devletlerden bir Hindistan olmuştur. Sonraki dönemde, bu örgütle 1973, 1981 ve 1994 senelerinde karşılıklı anlaşmalar yürürlüğe sokulmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi neticesinde Bağlantısızlığın anlam kaybına uğraması, Hindistan'ın Avrupa'ya yaklaşmaktaki tereddütlerini bir oranda azaltmış, bu gelişmenin etkisi iki taraf arasındaki ilişkilerde bir yakınlaşma olarak kendisini göstermiştir. 1994 yılında imzalanmış ve halen yürürlükte olan "İkili İşbirliği Anlaşması", iki taraf için yalnızca ekonomi ve ticaret anlaşması olmaktan daha ileri bir seviyede gerçekleşmiştir. Bu anlaşma ile kurulan "AB – Hindistan Ortak Komisyonu", iki taraf arasındaki ilişkileri takip ve teşvik edecek esas organ olmuştur. Ortak Komisyon yılda en az bir kez toplanmaktadır. AB – Hindistan zirve toplantılarının yapılmaya başlanması ile Hindistan'ın en büyük kazancı, ülkenin AB tarafından birliğin yıllık zirve toplantıları yapmakta olduğu ABD, Kanada, Japonya, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti ile aynı statüde değerlendirilmesinden doğan politik kazançtır. AB Komisyonu'nun 16 Haziran 2004 tarihli raporu, AB ile Hindistan arasındaki ilişkileri "Stratejik Ortaklık" seviyesine çıkarmaya yönelik somut öneriler içeren bir kilometre taşı niteliğinde olmuştur. AB Konseyi, Komisyon'un önerisini 11 Ekim 2004 tarihinde onaylamış, 8 Kasım 2004 tarihinde Lahey'de yapılan beşinci zirvede ise, taraflar arasındaki stratejik ortaklık resmen yürürlüğe girmiş ve iki taraf bir "Faaliyet Planı" çerçevesinde uygulamalara başlama kararı almışlardır. Beşinci Zirve sonunda yayınlanan "Ortak Politik Deklarasyon "da AB – Hindistan işbirliğini geliştirecek ana sahanın

[119] Çelebi **a.g.e.**, s.127-128.

bilim ve teknoloji olacağı belirtilmiştir. Hindistan 2004 yılında AB ile bir "Gümrük İşbirliği Anlaşması" da imzalamış bulunmaktadır. 2005 yılı itibarıyla AB, Hindistan'ın en büyük; Hindistan ise, AB'nin onuncu büyük ticaret ortağı olmuştur. AB'nin gerçekte Hindistan'ı, uzun vadede kendi güvenliği, varlığı, gelişmesi ve refahı açısından bir tehdit olarak gördüğü değerlendirilmektedir. Çünkü AB genel olarak, bölgesel istikrarı bozacak çatışmaları, nüfuz alanı mücadelesinin ticareti ve finans piyasalarını tehlikeye düşürmesini, sanayilerin gelişerek hammadde kaynaklarını azaltmasını ciddi birer tehdit olarak algılamaktadır. AB, Hindistan'a münhasıran ekonomik çıkar düşünceleriyle yaklaşırken, Hindistan'ın AB'ye yaklaşımında ekonominin yanında, politik çıkarlarında önem arz ettiği görülmektedir. Söz konusu politik çıkarların ise temelde, küresel güç olma yolunda mesafe almak amacı etrafında toplandığı söylenebilir.[120]

Avrupa Birliği Hindistan için en büyük silah tedarikçilerindedir. 2004 – 2008 yılları arasında Hindistan AB'nin en büyük ikinci ağır savaş silahları alıcısı konumunda bulunmuştur. Ayrıca, 1999 ile 2008 yıllarında Hindistan, İngiltere'nin de en büyük ikinci ağır savaş silahları alıcısı olmuştur. Silah alımına ek olarak, Hindistan, terörizmle mücadele, nükleer silahların azaltılması ve silahsızlanma gibi birçok güvenlik konusunda AB devletleriyle işbirliği yapmaktadır. Örnek olarak, Hint – Fransız Çalışma Grubu Terörizm konusunda 2001'den beri yıllık toplanmaktadır.[121]

3) Hindistan – Rusya Federasyonu İlişkileri

Yeni Delhi ile Moskova arasında, 1950'li yılların başlarından bu yana yakın ilişkiler mevcuttur. Hindistan, İki Kutuplu Dönem'de "Bağlantısızlık" politikası sayesinde Sovyetler Birliği'nin yardım ve desteklerini, onun küresel politikalarına katılmaksızın ve ittifak

[120] **A.g.e.**, s.128-130.
[121] David M. Malone, "**Does the Elephant Dance? Contemporary Indian Foreign Policy**" New York, Oxford University Press, 2011, s. 230 – 231.

önerilerini kabul etmek zorunda kalmaksızın elde etme imkânını bulmuştur. İki ülke arasındaki işbirliği özellikle Hindistan sanayisinin gelişiminde, savunmaya yönelik üretim ve alımlarda kendisini göstermiştir. 1965 yılına kadar Hindistan'ın gelişmesine katkıda bulunan ikinci büyük güç olan Sovyetler Birliği, ülkenin belirgin bir ekonomik güç olarak ortaya çıkması sürecinde Hindistan'a rehberlik yapmış ve teknolojik destek sağlamıştır. Sovyetler Birliği, Hindistan ile ÇHC arasındaki sınır anlaşmazlıkları ve 1962 Savaşı sırasında tarafsız kalmış, 1965 Yılındaki Hindistan – Pakistan Savaşı esnasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde ABD ile birlikte ateşkes sağlanması için uğraş vermiştir. 1971 ile 1976 arasındaki yıllar, Sovyetler Birliği – Hindistan ilişkilerinde bir tepe noktası oluşturmuştur. Ağustos 1971'de Moskova ile Yeni Delhi arasında 20 yıllık bir "Barış, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" imzalanmıştır. Bu antlaşma ile taraflar, karşı tarafı tehdit eden veya onunla silahlı çatışmaya giren üçüncü taraflara herhangi bir destek vermeyeceklerini taahhüt etmişlerdir. Anlaşma, dünyada Hindistan'ın bağlantısızlığını kaybettiği şeklinde yorumlanmışsa da, Hindistan, Bangladeş'in Pakistan'dan ayrılması sırasında Sovyetler 'in desteğini bu anlaşma sayesinde arkasında bulmuş ve ÇHC'den çekinmeden ordusunu Doğu Pakistan'a sokabilmiştir. Yine bu yıllarda Hindistan'a yönelik Sovyetler Birliği kaynaklı askeri malzeme akışında bariz bir artış görülmüştür. Sovyetler Birliği 1970'li yılların sonlarında Hindistan'ın en büyük ticari ortağı haline gelmiştir.[122]

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali sırasında ise, yaptığı açıklamalarında Afganistan'da istikrarın tekrar gelmesini ve dış güçlerin çekilmesini beyan etmiştir.[123] Fakat sert ifadelerden kaçınmış, ilgili tarafların anlaşmazlıkları görüşmeler yoluyla çözmesini önermiştir. SSCB'nin parçalanmasının ardından Moskova – Delhi ilişkilerini yeniden başlatan ziyaret Yeltsin'in 1993'ün başındaki Delhi görüşmesi oluşturmuştur. Burada "Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" imzalanmış, bu antlaşmanın ekonomik ortaklık yoğunluklu olması Sovyet

[122] Çelebi, **a.g.e.**, s.131.
[123] Robert C. Horn, " Afghanistan and the Soviet-Indian Influence Relationship", **Asian Survey**, Cilt. 23, Sayı. 3, (Mart 1983), s. 245.

Rusyası döneminden farklılığı olmuştur. Bu ziyarette Yeltsin, Keşmir sorununda da Delhi'ye güçlü desteklerini iletmiştir.[124]

2001 yılında Hindistan Petrol ve Doğal Gaz Şirketi, RF'nin Sahalin-I petrol üretim projesine 1,7 milyar dolarlık yatırım yaparak bu projede yüzde 20'lik hisse sahibi olmuştur. Buna karşılık RF şirketleri de Bengal Körfezi'nde petrol ve doğal gaz çıkarmak için Hindistan ile işbirliğine gitmiştir. 2002 yılındaki RF – Hindistan zirvesinde "Terörizmle Mücadele İçin İşbirliği" konulu bir memorandum imzalanmış, bu da dâhil olmak üzere birçok küresel konuda ortak çalışmalar yapılması maksadıyla bakanlıklar arası çalışma grupları oluşturulmuştur. 12 Kasım 2003 tarihinde RF Devlet Başkanı ile Hindistan Başbakanı "Ulusal Güvenliğe ve İstikrara Yönelik Küresel Tehditler Hakkında Ortak Deklarasyon"a imza atmışlardır. Devletler bu ortak bildirge ile uluslararası meselelerde demokratik prensiplerin uygulanması, uluslararası düzenin "Çok Kutupluluk" esasına dayanması, sorunlara BM Teşkilatı içerisinde çözüm aranması konularında ortak irade belirtmişlerdir. RF tarafı ayrıca, BM Güvenlik Konseyi'nin genişletilmesi halinde Hindistan'ın daimi üyeliğini kuvvetle destekleyeceğini ifade etmiştir.[125]

Diğer taraftan RF ile Hindistan şirketleri arasında Hazar Bölgesi doğal gaz rezervlerinin işletilmesi ve dağıtımında bir ortaklık anlaşması imzalanmıştır. Hindistan ayrıca RF'nun Sahalin-III petrol üretim sahası ile RF ve Kazakistan'ın Hazar Denizi'ndeki petrol yataklarının her birisine ayrı ayrı 1,5 milyar dolarlık yatırımlar yapmıştır. RF ve Hindistan arasında, "Ticari, Ekonomik, Bilimsel, Teknolojik ve Kültürel İşbirliği Komisyonu" adlı bir kurum oluşturulmuştur. İki ülkenin ticaret ve sanayi odaları da bir "Ortak İş Konseyi"ni faaliyete geçirmişlerdir. RF ve Hindistan arasına teknik işbirliği için uzun vadeli ve kapsamlı bir program oluşturulmuş olup bu program çerçevesinde taraflar iki ülkede kurulmuş olan merkezlerde, iki yüzden fazla proje üzerinde çalışmaktadırlar. İki ülke arasındaki bilimsel, kültürel ve ekonomik

[124] Çelebi **a.g.e.**, s.132-133.
[125] **A.g.e.**, s.133-134.

faaliyetlerde önemli bir artış görülmesine rağmen, ağırlığı savunma ve enerji sektörlerindeki ilişkiler teşkil etmektedir.[126]

RF ayrıca, savunma teknolojileri, araçları ve sistemleri açısından Hindistan'ın en önemli kaynaklarından biri durumundadır. RF'nun, Asya politikalarında ÇHC'ni dengeleyebilecek önemli bir güç olması, Hindistan için RF ile ilişkileri önemli hale getirmektedir. Diğer yandan ÇHC, hem küresel hem de Asya politikalarında, RF için de önemli bir rakip durumundadır. Hindistan, özellikle Asya kıtasını ilgilendiren konularda ÇHC nüfuzunu kısmen dengeleyebilmek adına RF açısından önemli bir ülkedir. Hindistan aynı zamanda, gerek kalabalık nüfusu gerekse hızla güçlendirmek niyeti içinde olduğu askeri gücü nedeniyle, RF için önemli bir pazardır. Bu karşılıklı ihtiyaçlar, her iki ülkeye de ilişkilerinin iyi bir çizgide devam etmesini gerektiğini dikte etmektedir. Küresel güç olma yolundaki en önemli ihtiyaçlar olarak gösterilebilecek; politik destek, enerji açığının kapatılması ve silahlı kuvvetlerin güçlendirilmesi gibi üç konuda Hindistan'ı destekleme potansiyeline sahip olan RF ile ilişkilerin, ülkenin küresel güç olma amaçları paralelinde hayati öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir.[127]

Ancak bölge açısından düşünülen TAPI boru hattı projesi benzeri, Orta Asya enerjisinin Hindistan ve onun üzerinden de Avrupa pazarına ulaştırılması planları, Hindistan – Rusya ilişkilerini ne yönde etkileyeceğini zaman gösterecektir. Fakat şimdiden tahmin etmek gerekirse Rusya'nın bu projeye sıcak bakmayacağı açıktır. Yine de, bölge güvenliğinin sağlanması ve özellikle Afganistan, Pakistan ve Hindistan'ın ortak kar edeceği nadir projelerden olduğu için İpek Yolu'nu tekrar canlandıracak projeler hep gündemde olacaktır.[128]

Ayrıca, Hindistan, bölgede radikal akımlarla mücadele çerçevesinde Rusya'nın nüfuz sahasında olan birçok Orta Asya devletiyle askeri ve istihbarat ilişkileri kurmuştur. Orta Asya

---

[126] **A.g.e.**
[127] **A.g.e.**
[128] Kuchins, Andrew C., "A Truly Regional Economic Strategy for Afghanistan", **The Washington Quaterly**, Vol.34, No.2 (Spring 2011), pp.79.

bölgesi DAİŞ ve El Kaide'ye ek olarak Özbekistan İslami Hareketi gibi yerel örgütlerin de tehdidi altındadır. Hindistan, bölge ülkeleriyle askeri işbirliğini geliştirme çerçevesinde birçok ortak eğitim programları yürütmüştür.[129]

4) Hindistan – Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri

Köklü ve kadim medeniyetler olarak bilinen Çin ve Hindistan iki komşu ülke olarak binlerce yıl barış içinde yaşamışlardır. Ancak Sömürge-sonrası Modern ulus – devletlerin gelişim süreci, bu hususta bir istisnayı oluşturmuştur. 1950'lerin başlarında çok kısa bir süre gelişen iki ülke arasındaki sıcak ve iyimser hava zamanla değişmiştir. 1889-1964 arası dönemde, Hindistan Batı etkisine karşı olarak Asya'nın ortak liderliği için, Çin – Hint birliğinin gerçekleşmesini ümit etmiştir. Ancak Çin kimseyle, en azından Hindistan ile Asya'da liderliğinin paylaşımı için bir coşku ve istek içerisinde olmamıştır. Pekin – Delhi anlaşmazlıklarının ana kaynağından biri de sömürgeden sonraki dönemlerde gündeme gelen sınır anlaşmazlıklarıdır. Bu sorun 1962 yılında tam ölçekli büyük bir savaşa neden olmuş, ardından 1967 ve 1987 ve silahlı çatışmalarıyla gergin biçimde seyir etmiştir. Toprak anlaşmazlığı çözülmüş bile olsa, Çin ve Hindistan hâlâ rekabetçi bir ilişki içerisinde olmuştur. Çin'in Asya politikasındaki temel amacı, Asya – Pasifik'in tek Merkezi Krallığı olma statüsüne meydan okumaya kalkan kendisine eş bir rakibin yükselişini önlemek olmuştur. Eski bir Çin sözü olan, "Bir dağda iki kaplan yaşamaz." değişi de bu konuyu açıklar niteliktedir.[130]

İki ülke arasındaki en önemli sorunlardan biri Tibet sorunudur. Tibet'in tarihine baktığımızda Çin ile savaşmıştır. Tibet Çin için stratejik ve güvenlik açısından önemlidir. Dolayısıyla, Çin, Tibet'i kendi kontrolü altına almak istemektedir.[131]

---

[129] Jin Wang, "India's Policy Toward Afghanistan: Implications to the Regional Security Governance", **Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies**, Vol.11, No.4, (July 2018), p. 116- 117.
[130] Şimşek, **a.g.e.**, s.104-108.
[131] Rajev Sikri, "The Tibet Factor in India-China Relations", **Journal of International Affairs**, Vol.64, No.2 (Spring/Summer 2011), pages. 58.

1949 yılında iç savaşın sonunda, Çin Tibet üzerinde yeniden etkinlik gösterme fırsatı bulmuştur. 1950'ye gelindiğinde Çin bölgede Tibet Budacılığı (Tibet Budizmi) ve feodalizmini silah zoruyla kaldırma girişimlerinde bulunmuştur. Çin'in tepkisinden kaçınmak için Nehru, Hindistan'ın herhangi bir siyasi hırsı ya da her hangi bir toprak parçası üzerinde emelleri olmadığını belirtmiştir. Tibet konusunda ise geleneksel ticari haklarının devamını desteklemiş ancak, bölge üzerine özel imtiyazları içeren herhangi bir talepte bulunmamıştır. Hint desteğiyle birlikte, Tibetli delegeler Mayıs 1951'de Çin egemenliği ve kontrolünü tanıyan, ancak Tibet'teki mevcut siyasi ve sosyal sistemin devam edeceğini garanti altına alan bir anlaşmayı imzalamışlardır. 1950-1953 Kore Savaşı'nın sonlarında Hindistan ve Çin arasında doğrudan müzakerelerin süregeldiği bir ortam oluşmuştur. Bu yıllarda Hindistan, Kore savaşının sona erdirilmesine yönelik arabuluculuk çabalarının da katkısıyla Çin ile ikili ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. 21 Nisan 1954'de, Hindistan ve Çin, Tibet üzerindeki ilişkilerini barış içinde yaşamanın prensipleri temelinde ele alan sekiz yıllık bir anlaşma imzalamıştır. 1959'a kadar, Hint ve Çin haritaları arasındaki tutarsızlıklara dayayan çeşitli sınır çatışmalarına rağmen, Çinli liderler sınırlarda toprak anlaşmazlıkları yaşanmayacağı hususunda Hindistan'a güvence vermiştir. Ancak bu güvencenin yaratmış olduğu iyimser ortam kalıcı olmamıştır. Hindistan ordusuna ait bir Hint keşif grubu, tamamlanmış bir Çin yolunun Cammu ve Keşmir'deki Aksai Çin'in Ladakh İlçesinden geçmekte olduğunu fark etmiştir. Bu durumun anlaşılmasıyla birlikte Hindistan genelinde, bölgedeki Çin etkinliğine yönelik protestolar ciddi biçimde artış göstermiştir. Bu bağlamdaki anlaşmazlıklar giderek artan biçimde sınır çatışmaları boyutuna tırmanma eğilimi sergilemiştir. Yükselen huzursuzluk ve baskıların ardından Tibet halkının ruhani ve dünyevi baş lideri 14. Dalay Lama, Mart 1959'da mabedini Hindistan'ın Himaçal Pradeş eyaletindeki Dharmsala bölgesine taşımıştır. Böylece binlerce Tibetli mülteci Hindistan'ın kuzey batı bölgesine, özellikle Himaçal Pradeşe akın etmiş ve bölgeye yerleşmiştir. Çin, Hindistan'ı Tibet ile Himalaya bölgesi boyunca yayılmacılıkla ve emperyalizmle

suçlamıştır. Çin, Hindistan haritalarında net olarak Hint egemenliğinde gösterilen 104,000 KM2'lik bir sahada hak sahibi olduğunu iddia etmiş ve iki ülke arasındaki tüm sınır boyunu kapsayan bir düzeltme talebinde bulunmuştur. İç kamuoyu tarafından kısıtlanan Hindistan hükümeti, Çin'in tavrını aşağılayıcı ve adaletsizce görmüştür. Çin kuvvetleri 20 Ekim 1962 tarihinde Hindistan'a saldırmıştır. Saldırıya karşı hazırlıksız, kötü donanımlı ve yetersiz yakalanan Hint güçleri, Assam ovalarının kırk sekiz kilometre içerisine doğru sürüklenmiştir. Böylece Çin kuvvetleri Hindistan'ın kuzeydoğusu ve Ladakh gibi stratejik noktaları işgal etmiştir. Kasım'ın 21'inde Pekin ateşkes yaptığını duyurmuş ve arkasından yirmi kilometre geride yeni kontrol hattı olan bölgeye çekilmiştir.[132]

Böylece Hindistan'da bağımsızlık sonrası dış politikada hüküm süren iyimser hava sonlanmıştır. Ülkede şok etkisi yapan yenilgi ile dış politikadaki aşırı esneklik ve iyimserlik yerini realizmin öngörmüş olduğu reel-politik anlayışa bırakmıştır. Bir bakıma bu durum Hindistan'ı, belki de Soğuk Savaşın gerekliliklerini sunan bir siyasi anlayış biçimine yöneltmeye mecbur etmiş ve Hindistan bölgede, kendine bu konumda ülkesinin güvenliğini ve gelişimini artıracak bir dayanak noktası aramıştır denebilir. Söz konusu dayanak bilindiği üzere Sovyetler Birliği olmuştur. Böylece Çin ile Hindistan'ın ilişkileri, 1960 boyunca ve 1970'lerin başında kötüleşmiştir. Bunun yanında Çin – Pakistan ilişkileri gelişme gösterirken Hint – Sovyet ilişkileri gelişim sergilemiştir.[133]

Çin, 1965 senesindeki Hindistan – Pakistan savaşında İslamabad'a destekte bulunmuştur. Çin açısından Pakistan, her zaman bölgedeki rakibi Hindistan'ı uğraştıracak bir komşu ve bölgesel güç olarak değerlendirilmiştir.[134] 1970'li yıllarda gelindiğinde iki ülke arasındaki kültürel ilişkiler bitiş noktasına gelmiştir. Ağustos 1971 yılının Ağustos ayında Delhi ve Moskova

[132] Şimşek, **a.g.e.**
[133] **A.g.e.**, s.108-111.
[134] Muharrem Hilm Özev, "Küresel ve Bölgesel Güçlükler Karsısında Pakistan'ın Demokratiklesme Çabaları", **Güvenlik Stratejileri**, yıl. 8, sayı. 16 (yıl?) s. 157.

arasında Barış, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması yürürlüğe girmiştir. 1971'deki Hindistan – Pakistan savaşında Pekin ve Washington İslamabad'a destek vermiştir. 1970'lere kadar Çin BM'de birçok defa Delhi'yi SSCB'nin yayılmacı politikasına alet olduğu iddiasıyla kınama yönünde faaliyetlerde bulunmuştur. Hindistan ve Çin Sovyetler Birliği'nin Aralık 1979 Afganistan'ın işgali sonrasında yenilenen çabaları ile ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Böylece Çin, Keşmir üzerindeki Pakistan yanlısı duruşunu değiştirmiş, Hindistan'ın Sikkim üzerindeki etkinliğine ve Butan ile olan özel danışma ilişkisine sessiz kalmaya istekli görünmüştür. Şubat 1987'de yeni bir sınır savaşı korkusu gündeme gelmiş, ancak 1987 yazına gelindiğinde, her iki taraf çatışmalardan uzak durulmasına destek vermiş ve askeri çatışmalardan kaçınmıştır. Aralık 1988 yılında Rajiv Gandi'nin Çin'i ziyareti ile birlikte, ilişkilerde bir ısınma eğilimi gözlemlenmiştir. Bu ziyarette her iki taraf Panch Shila temelinde dostluk ilişkilerinin yeniden kurulması gerekliliğini vurgulamış ve ortak bir bildiri yayınlamıştır. Bu dönemde Rajiv Gandi, doğrudan hava yolları bağlantıları kurmak için sivil havacılık, bilim ve teknoloji işbirliği ve kültür alışverişi üzerine çeşitli anlaşmaları imzalamıştır. İki taraf da dışişleri bakanları arasında yıllık diplomatik danışma toplantıları yapmayı kabul etmiştir. Ayrıca sınır konusunda ortak bir çalışma grubu oluşturmak, ekonomik ve bilimsel işbirliği için de ortak bir Bakanlar komitesi kurmak, Çin ve Hindistan'ın bu yeni dönemde ileriye dönük planları arasında yer almıştır. Netice itibariyle, ikili ilişkiler 80'lerin sonuna doğru gelişme göstermeye başlasa da yavaş ama süreklilik arz eden bir iyileşme 1990'ların ortalarına yaklaşırken gerçekleşecektir.[135]

2000'lerde iki ülkenin ticari ilişkilerinde muazzam iyileşme olmuştur. 2010 yılı iki ülkenin diplomatik ilişkilerinin başlangıcının 60. Yılı ilan edilmiştir. Bu çerçevede iki ülke

[135] Sikri, **A.g.e.**

liderleri karşılıklı ziyaretlerde bulunmuş ve Mayıs 2010'da iki ülke arasında 16 Milyar $ antlaşma imzalanmış ve yıllık ticaret hedefinin 60 Milyar $ olduğu açıklanmıştır.[136]

[136] Juan, Jingdong, "Beijing's Balancing Act: Courting New Delhi, Reassuring Islamabad**", Journal of International Affairs**, Vol.64, No.2 (Spring/Summer 2011), p. 37.

Üçüncü Bölüm: 1973 – 2001 Arası Afganistan – Hindistan İlişkileri

Hindistan, Afganistan halkı nezdinde en çok sevilen ülkelerden biridir. 1973 sonrası iki ülke arasında anlaşmazlığa sebep olacak önemli konu yoktur denebilir. Nehru'nun dediği gibi: "İki ülke arasında gerçekten farklı olan hiçbir şey hatırlamıyorum". Tarihsel ortak geçmişinin bıraktığı kültürel miras da bunda etkili olmuştur. Hindistan'ı Afganistan'da popüler yapan sektörlerin biri de sinema sektörüdür. Hint filmleri, dizileri ve şarkıları Afganistan'da çok popüler olup birçok kişi tarafından ilgiyle takip edilmektedir.[137]

Afganistan, 1947'de Hindistan ve Pakistan olarak iki ayrı devlete ayrıldığından beri Hindistan'la iyi ilişikler kurmaya çalışmış, bunun istisnası Taliban Dönemi olmuştur. İki ülke arasında 1950'de Dostluk Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma sonrası 1950'lerde iki ülke liderleri karşılıklı olarak birbirinin ülkesini ziyaret etmiştir.[138] Hindistan açısından baktığımızda, Hindistan'ın Afganistan politikası üç temel üzerine oturmuştur: güvenlik kaygıları, ekonomik çıkar ve bölgesel arzular.[139]

1971 Hindistan – Pakistan savaşı sonrası bu dostluk daha da pekişmiş, Vajpayee, Eylül 1977 yılındaki ziyaretinde "biz birbirimizi anlıyoruz ve kriz zamanlarında birbirimizin yanında bulunuyoruz" demiştir.[140] 1971 senesinde, Hindistan, SSCB ile de Barış, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalayacaktır. Bu antlaşma sayesinde Hindistan, Pakistan – Çin yakınlaşmasına karşı tedbirli olmak istemiştir.

[137] R Sharma, R Goria, V Mishra, **a.g.e.**, s. 206.
[138] **A.g.e.**, s. 119.
[139] Bibhu Prasad Routray, "National Security Decision – Making in India", S**. Rajaratram School of International Studies**, (2013), s. 13.
[140] R Sharma, R Goria, V Mishra, **a.g.e.**, s. 200.

1979 Sovyet işgali öncesi Afganistan ve Hindistan halkının birbiriyle sıcak ilişkileri olmuştur. Afganistan devleti, Hindistan'ı bağımsızlığını kazandığından itibaren iki devletin de ortak düşmanı olan Pakistan'a karşı müttefik olarak görmüştür. Hindistan da Sovyetler Birliği gibi Afganistan'a Pakistan anlaşmazlığında diplomatik destek vermiştir. Her iki ülkenin de sınır sorununda ortak probleminin Pakistan olduğunun farkına varmaları iki ülkenin ortak çıkarlar konusunda bir araya gelmelerini kaçınılmaz kılmıştır. Peştunistan sorununun kendisi için önemli olduğu bir bağımsız yönetim Kabil'de işbaşında olduğu sürece Hindistan'la ortak sorun da kaçınılmaz olmuştur.[141]

Afganistan'ın 1979 yılında SSCB tarafından işgal edilmesine kadar Hindistan Bölgede Sovyetler Birliği'nin gayri resmi müttefiki olarak adlandırılmasına rağmen hazırlıksız yakalanmıştır. Dolayısıyla Afganistan politikasında değişikliğe gitmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda 31 Aralık 1979'da Başbakan Charan Singh işgalin, ABD'nin Pakistan'a daha fazla destek sağlamasına neden olacağı gerekçesiyle Sovyetler Birliğinin askerlerini acil olarak geri çekmesi çağrısını yapmıştır. Ocak 1980'de BM toplantısında Hindistan'ın BM Daimi Temsilcisi Brajesh Mishra Sovyet askerlerinin Afganistan'da bulunmasının geçici olması gerektiğini söylemiş ve Sovyet askerlerinin geri çekilme çağrısını tekrarlamıştır.[142]

1989'da Sovyetler Birliği Afganistan'dan çekilmesine kadar Hindistan, Kuzey İttifakı'nın birçok lideriyle yakın ilişkiler kurmuştur. Bu bağlamda Ahmet Shah Masud başta olmak üzere Kuzey İttifakı liderlerine yıllık en az 10 milyon Amerikan Doları yardımı yapmıştır. 1990'ların sonuna doğru Hindistan, Rusya Federasyonu ve İran, Pakistan tarafından desteklenen Taliban'a karşı Kuzey İttifakı'na destek veren bir Asya ülkeler birliği kurmuştur.

Aynı dönemde Hindistan'ın durumuna baktığımızda Delhi "Gerçek Bağlantısızlık İlkesi" çerçevesinde Batı Blok'uyla da ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Bu çerçevede 1978'deki

[141] Vikash Yadav, Conrad Barwa, "Relational Control: India's Grand Strategy in Afghanistan and Pakistan", **India Review,** Cilt 10, Sayı 2, (Nisan, Haziran 2011), s.106.
[142] **A.g.e.,** s.106-107.

Carter'in Hindistan ziyareti olmuş ve iki ülke ilişkileri güçlendirilmiştir. 1984'te ise Indira Gandi yerine daha genç olan Rajiv Gandi gelmiş ve özellikle Pakistan'la iyi ilişkiler geliştirmek istemiştir. Bu çerçevede 1988'de Pakistan'a ziyarette bulunmuştur. Bu dönemde Gandi, hem ABD hem de Sovyetler Birliği ili iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır.[143]

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesi sonrası Mücahidin grubu ülke yönetimini ele geçirmiş ve 30 Nisan 1992'de Hindistan tarafından tanınmıştır. Sovyetler'in çekilmesinden sonra Hindistan için enerji zengini beş ülke de potansiyel kaynak olarak ortaya çıkmıştır. Bunlar, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan ve Türkmenistan'dır. Bundan dolayı Hindistan yeni yönetimle iyi ilişkiler kurmak istemiştir. Mücahidin döneminde ülke iç savaşa girmiş ve 1994 yılında Taliban ortaya çıkana kadar herhangi bir grup ülkenin çoğunluğuna hâkim olamamıştır. Sovyetler tarafından desteklenen Devlet Başkanı Necibullah ülke dışına kaçmak istemiş ve BM önerisiyle Hindistan'a gitmek istemiştir. Fakat BM kontrolündeki Necibullah aracını Kabil Havalimanı'nı ele geçiren General Dostum'un askerleri geri çevirmiş ve ülke dışına çıkmasına izin vermemiştir. Bunun akabinde Uluslararası kamuoyu Hindistan'a Necibullah'ı Kabil Büyükelçiliği'nde koruma altına alması için baskı yapmış ama Hindistan, Mücahidin grubuyla ilişkilerini bozmak istemediği için buna sıcak bakmamıştır. Fakat Taliban'ın Kabil'i ele geçirmesinden iki gün sonra Doktor Necibullah'ı öldürmesi ve kardeşiyle birlikte şehir merkezinde asması Uluslararası Camia tarafından Hindistan'a tepki gösterilmiştir. 1994 yılında, Pakistan destekli Taliban grubu Kandahar'da ortaya çıkmış ve 1996'ya kadar ülkenin birçok ilini ele geçirmiş ve Radikal İslami yönetimi benimseyen bir İslam Emirliği'ni kurmuştur. Sovyetlerin çekilmesi sonrası iç savaş döneminde Pakistan Mücahidin gruplarını desteklerken Hindistan Kuzey İttifakı grubunu desteklemiştir. Taliban yönetimi döneminde ise Afganistan – Hindistan ilişkileri en alt seviyeye inmiştir.[144]

[143] R Sharma, R Goria, V Mishra, **a.g.e.**, s. 18.
[144] Paliwal, **a.g.e.**, s. 86 – 96.

Aynı dönemde Hindistan da Sovyetler'in dağılmasının ardından ABD'yle ilişkileri geliştirmeye çalışmaktadır. Fakat ABD buna daha hazır değildir. Bu çıkmazı aşmada Hindistan'ın ABD'deki diasporası etkili olmuş ve iki ülkenin ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu süreçte ABD – Hindistan Sivil Nükleer Anlaşması'na diasporanın katkısı olmuştur. Bu dönemde Delhi, "Gujral Doktrini"ni benimsemiş ve küçük komşu ülkelere yardım etme amaçlanmıştır, fakat devam etmemiştir.[145]

Delhi, ilk olarak Kabil Büyükelçiliği'ni kapatmış ve personelini geri çekmiştir. Hindistan, birçok ülke gibi 1996 – 2001 yılları arası Taliban döneminde diplomatik temsilciliği bulundurmamıştır. İkinci olarak Hindistan, Taliban'ı, insan haklarını ihlal ettiği için resmi olarak tanımamıştır. Üçüncü olarak, Hindistan, uluslararası camia tarafından tanınan Rabbani hükümeti ile diplomatik ilişkiler kurmuş ve temsilcisini büyükelçi olarak tanımıştır. Ve son olarak da, Rusya, İran ve Orta Asya Cumhuriyetleri ile birlikte Taliban karşıtı cepheye gizli askeri, maddi ve sıhhi yardımda bulunmuştur.[146]

I) Afganistan – Pakistan İlişkileri ve İki Ülke Arasındaki Sorun Alanları

Hindistan – Afganistan ilişkilerinde en önemli etken Pakistan olmuştur. ABD Barış Enstitüsü (USIP)'nden J Alexander Their'in söylemiyle: 'Hindistan, diğer bölge ülkelerinin Hindistan yanlısı, yâda en azından Pakistan karşısında tarafsız olmasını istemektedir.[147]

Hindistan, tarih boyunca Pakistan'ın Afganistan'da etkili olmasını istememiştir. Hindistan Afganistan'da Pakistan yanlısı Taliban benzeri bir yönetimin bir daha iktidara gelmesini istememektedir. Buna karşılık Pakistan, Afganistan'da etkili olarak Hindistan'ın Güney

[145] R Sharma, R Goria, V Mishra, **a.g.e.**, s. 21.
[146] Paliwal, **a.g.e.**, s. 98.
[147] Jayshree Bajoria, "India-Afghanistan Relations",< www.cf r.org/india/india-af ghanistan-relations/p17474>, **Council on Foreign Relations**, yayin tar. 22 Temmuz 2009.

Asya'daki üstünlüğünü dengelemek istemiştir. Pakistan her zaman Afganistan'ın Hindistan'la ilişkilerinin iyi gitmesini kendisinin ulusal güvenliği açısından tehdit olarak algılamıştır. Çünkü iki ülkeyle sınırdaş konumdadır. Pakistan, Afganistan'da iyi geçinen parçalı yönetim istemekte, güçlü bir Kabil hükümetini istememektedir. Çünkü güçlü bir Afganistan'ın Durand Sınır Antlaşması'ndan kaynaklanan kendi topraklarını geri isteme olasılığından çekinmektedir. Bu nedenlerden dolayı Hindistan ve Pakistan Afganistan'da birbirinin etkinliğini sıfırlamaya yönelik politika izlemektedir. Her ikisi de Afganistan'ı kendi güvenliği için önemsemektedirler. Dolayısıyla biri tarafından Afganistan'da yapılacak bir siyasi hamle diğerinin tepkisini çekmekte ve karşı hamleye neden olmaktadır. 1996'da Taliban'ın Afganistan'da iktidara gelmesiyle Pakistan Afganistan'da en etkili dönemini yaşamıştır. Pakistan, Taliban'ı, Afganistan'ı kontrol etme ve Hindistan'ın Afganistan'da etkinliğini engelleme aracı olarak görmüştür. Taliban dönemi boyunca Riyad Yönetimi, İslamabad ve Birleşik Arap Emirlikleri Taliban'a destek vermişken, Moskova, Tahran ve Delhi Kuzey İttifak'ını desteklemiştir.[148]

2001 yılında Taliban'ın devrilmesiyle Pakistan'ın Afganistan'daki etkinliği tehlikeye girmiştir. Pakistan, Taliban'a verdiği destekten dolayı halk arasında sevilmeyen ülke konumuna gelmiştir. Ayrıca Uluslararası koalisyonun Afganistan'a desteği sürdüğü müddetçe Taliban'ın tekrar yönetimi ele geçirmesi çok zor gözükmektedir.[149]

ABD'deki 11 Eylül saldırıları sonrası Pakistan Cumhurbaşkanı Pervez Müşerref ABD yanlısı Koalisyon güçleri ve uluslararası toplum tarafından izolasyona uğramış Taliban arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Müşerref zaman kaybetmeksizin ABD'nin yanında yer almıştır. Pakistan Afganistan'ın yeniden istikrarı sağlaması ve Hamid Karzai hükümetinin güçlenmesine destek vereceğini taahhüt etmiştir. Ancak Kabil yönetimi kendi güvenliği açısından hayati öneme sahip olan Pakistan'ın tutumundan kuşkulu olmuştur. Pervez Müşerref

[148] V., Pant, **a.g.e.**

[149] Arvind Gupta, Ashok K. Behuria, Vishal Chandra, ChandraSmurti Pattanaik, "Post 2014 Afghanistan and India's Options", <www.idsa.in/policybrief/post2014AfghanistanAndIndiasOptions_180712?q=print/9873>, **Institute for Defence Studies And Analyses**, yayin tar. 18 Temmuz 2012.

ve selefi Zerdari kendi istihbarat birimi tarafından desteklenip oluşturulan Taliban'ın Pakistan'daki kökünü sökememiştir. Bunun ve Afganistan'da hâkim olan güvenlik problemlerinin baş nedeni Pakistan Ordusu'nun Pakistan siyasetindeki güçlü konumudur. Pakistan ordusu 1990'lardan beri Taliban'ı bir araç olarak kullanmış ve Taliban üzerinden Afganistan'ı kontrol altında tutmak ve Hindistan'ın etkinliğini kırmak istemektedir. Kabil hükümeti Pakistan'ı 2001'den beri Taliban'ın yeniden canlanmasına yardımcı olmakla suçlaya gelmiştir. Hatta Pakistan'ın önlem almadığı durumda sınır bölgesindeki militanlarla mücadele için Pakistan sınırına asker yığacağı tehdidinde bile bulunmuştur. Buna karşılık, Pakistan da sınıra mayın döşemeyi teklif etmiş ancak bu teklif de Kabil hükümeti tarafından kabul görmemiştir. Çünkü Kabil Hükümeti Pakistan sınırını kabul etmemektedir.[150]

Taliban sonrası yeni yönetimi belirleme amacıyla yapılan Bonn Konferansı ABD'nin istediği yönde kararlar vermiştir. Taliban'ı yenilen taraf olarak kabul ettiği için konferansa Taliban temsilcileri davet edilmemiştir. Fakat Taliban'la birlikte Hizb - i İslami gibi koyu Peştun Milliyetçisi diğer partiler de dışlanmıştır. Bu da Afganistan'ın gerçeklerine aykırı olduğu için ileride sıkıntılara neden olacaktır.[151]

Pakistan'da bulunan Afgan göçmenler de iki ülke ilişkilerinde bir diğer sorundur. Pakistan kendi ülkesindeki üç milyon Afgan vatandaşı Afganistan'a geri dönmedikçe bölgedeki terör sorununun çözülemeyeceğini iddia etmektedir. Pakistan da Hindistan'ı Afganistan'da Pakistan karşıtı propaganda yapmakla suçlamakta ve Hindistan'ın Afganistan'da bulunan konsolosluklarında kendisine karşı istihbarat birikimi yapıldığını iddia etmektedir. Ayrıca Pakistan sınır bölgesinde bulunan Beluçistan ve Kuzey Batı Sınır İli'inde Afganistan ve Hindistan'ın halkı kışkırttığını düşünmektedir. Pakistan Beluçistan Kurtuluş Ordusu'nun askeri malzemelerinin Hindistan'ın Celalabat ve Kandahar illerindeki konsoloslukları tarafından

[150] V., Pant, **A.g.e.**

[151] Marissa Quie, "Peace-building and democracy promotion in Afghanistan: The Afghanistan Peace and Reintegration Programme and reconcilation with the Taliban**", Democratization**, Vol.19, No.3 (June 2012), p. 561.

yapıldığını iddia etmektedir.[152] Ülkeler arasındaki bu güvensizlikten El Kaide gibi bazı terörist gruplar da faydalanmaktadır.[153]

Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda, 20. yüzyılın ikinci yarısında Afganistan'daki gelişmeleri en çok etkileyen ülke Pakistan'dır dense yanlış olmaz. İslamabad, Kabil tarafından devamlı olarak ülkesinin içişlerine karışmak ve Kabil Yönetimi aleyhinde savaşan hizipleri takviye etmekle suçlana gelmiştir. İslamabad'ın Kabil ile siyasi ilişkileri, Hindistan'dan ayrıldığı 1947 senesinden beri problemlidir. İslamabad'ın ülkesel bütünlüğü Kabil Yönetimi tarafından yıllarca tanınmamış, BM'de de bu ülkenin üyeliğinin aleyhinde oy kullanmıştır. Taliban hareketi, asıl kaynağı Pakistan olan ve SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonra bu ülkede kuvvetlenmiş ve 1996 senesinde İslamabad'ın yardımıyla Afganistan'da yönetimi ele geçirmiştir. Bu yönetim zamanında Kabil – İslamabad ilişkileri çok olumlu yönde seyretmiştir.[154]

Güney Afganistan ve Kuzey Batı Pakistan'da büyük oranda Peştun nüfusu yaşamaktadır.[155] Bu bölge Afganistan – Pakistan sınırına denk gelmektedir. Pakistan sınırı, Afganistan'ın en uzun ülkesel sınırıdır. Pakistan'ın kuzeybatısını ve Afganistan'ın güneydoğusunu kapsayan bu sınır ortalama olarak 2500 kilometre civarındadır. Bu sınır her iki ülke için de çok önemlidir. Afganistan ve Pakistan'ın ortak geçmişi beraberinde birçok ortak problemler de getirmiştir. Bu devletler geçmişte genellikle birbiriyle iyi geçinemeyen iki ülke olmuştur. 1893 yılında, Kabil ile Londra arasında yürürlüğe giren sınır anlaşması İslamabad'ın Hindistan'dan ayrılmasından sonra Kabil – İslamabad hattında problem oluşturmuştur. Ek olarak, ülkeler arasında Durand Hattı Sorunu 'nu oluşturmuş olan bu anlaşma Durand

---

[152] Fazıl Ahmed Burget, ""Durand Hattı": Afganistan-Pakistan Arasında Yaşanan Kavganın Diğer Adı", **Ortadoğu Analiz**, Cilt 5, Sayı 56 (Ağustos 2013), s.61-62.

[153] "Afghanistan – India – Pakistan Trailogue 2009" A report, The Peace & Conflict Program, **Delhi Policy Group**, 2010, s.8.

[154] Fırat Purtaş, "Orta Asya ile Güney Asya Arasında Modern İpek Yolu Projesi", **Ahmet Yesevi Üniversitesi İnceleme Araştırma Dizisi**, Rapor, Yayın No. 06 (Eylül 2011), s.34-35.

[155] Glatzer, Bernt,"The Pashtun Tribal System", **Contemporary Society: Tribal Studies**, Vol.5, (2002), pp. 272.

Anlaşması adıyla bilinmektedir. Bir de, bu devletlerin ortak sınır sahasında Peştun yoğunluklu nüfusun bulunması, Peştunistan problemini oluşturmuştur. Günümüzde de bu iki sorun ilişkilerde belirleyici olan iki temel sorundur. Bu iki sorun Pakistan'ın kuruluşundan beri Afganistan – Pakistan ilişkilerinin değişmez sorunları olmuştur. İstisna dönemi olarak Taliban dönemi dikkat çekmektedir. Taliban döneminde Durand Sınır Çizgisi Sorunu ve Peştunistan sorunu gündeme gelmemiştir.[156] 2001 ABD müdahalesi sonrası dönemde ise Taliban Afganistan'da iktidardan düşürülmüştür. Fakat Taliban kırsal bölgelerde ve özellikle Afganistan – Pakistan sınırında etkili olmuştur. Hatta zamanla Pakistan içerisinde de taraftar bulmuş ve orada bazı terör faaliyetlerinde bulunmuştur.[157]

A) Durand Hattı Sorunu

Hindistan yarımadası 19. Yüzyılında Britanya'nın yönetimindeydi. Ek olarak, aynı yüzyılda bir başka yayılmacı ülke olan Çarlık Rusyası, Orta Asya'da bulunan hanlıkları ele geçirerek fiili Afganistan'ın sınırına dayanmıştır. Sonuç olarak, Afganistan iki imparatorluğun büyük rekabet alanını haline gelmiştir. Ama taraflardan hiçbiri bu sahada kesin egemenlik elde edememiştir. Dolayısıyla, imparatorluklar ortasında Afganistan tampon bir bölge haline getirilmiştir. Gandomak ve Lahor Anlaşmalarını Afganistanlı yetkililerin imzalamasını sağlayan İngilizler, bazı Peştun kabilelerinin çoğunluğunu sömürgesi altındaki Hint ülkesine yerleştirmiştir. Bunun sonucunda Chatral, Swat ve Bajaur mıntıkaları Hindistan'da yer almıştır. Bu doğrultuda dönemin İngiliz dış ilişkiler sekreteri General Mortimer Durand, Afganistan – Hindistan arasındaki sınırın kesinleştirilmesi amacıyla bölgeye gitmiştir. Bu ziyarette, Abdurrahman Han'a bazı diğer anlaşmalarla beraber bu devletin güneydeki sınırlarının tespiti konusunu içeren bir antlaşma da imzalatılmıştır. Sonuç olarak, 12 Kasım 1893'te Afganistan'ın

[156] Atilla Ömer, **Pakistan'ın Doğuşundan Günümüze Afganistan – Pakistan İlişkileri**, [yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, 2011, s.1-2.
[157] Armağan Kuloğlu, "ABD'nin Yeni Afgansitan Stratejisi ve Türkiye'nin Durumu", **Ortadoğu Analiz**, Cilt.3, Sayı.29 (Mayıs 2011), s.77-82.

güneydoğusu ile güneybatısını kapsayan sınırlar belirlenmiş ve böylece burada yaşayan Peştun kavmi fiili olarak bölünerek iki ayrı ülkeye yerleştirilmiştir.[158]

1905, 1919 ve 1922 senelerinde yenilenmiş olan bu anlaşma, Afgan idarecileri tarafından sık sık problem olarak dile getirilmiştir. Amanullah Han, 1. Dünya Savaşı sonrası 1919'da İngilizlere Afganistan'ın bağımsızlığını kabullendirmesine rağmen, ülkesinin tabii sınırları olduğuna inandığı ve üzerinde hak iddia ettiği Kuzeybatı Sınır Eyaleti *(NWFP)* bölgesinde umduğunu elde edememiştir.[159]

İngilizlerin, 3 Haziran 1947'de Hindistan'dan çıkacağı duyurulunca, dönemin Afganistan Başbakanı Şah Mahmut Han, Kuzeybatı Sınır Eyaleti (Durand Hattı'nın güneyinde kalıp Peştunların ağırlıkta yaşadığı yerler)'nin tekrar Afganistan'a verilmesi ve Durand Antlaşması'nın bir daha gözden geçirilmesini İngilizlerden bir nota aracılığıyla talepte bulunmuştur. Ama Şah Mahmud Han'ın talepleri İngiliz yönetimi tarafından kabul edilmemiştir. Daha sonra o bölgede yaşayan Peştunlara da kendi geleceğini belirleme hakkı yâda özerklik hakkı verilmesini ikinci bir seçenek olarak talep edilmiştir. Fakat bu taleplerin hepsi İngiliz yönetimi tarafından tartışmasız olarak ret almıştır.[160]

Temmuz 1947'de, İngilizlerin desteği ile Pakistan, Afganistan'la sınır olan tartışmalı bölgede bir referandum yapmıştır. Kuzeybatı bölgesinde yapılan bu referandumda sadece İslamabad'a yâda Delhi'ye ilhak olmak yönünde iki seçenek yer almıştır. Söz konusu oylamada 289,244 seçmen İslamabad'a ilhak olmak isterken, 2,874 seçmen de Delhi'ye ilhak olmayı seçmiştir. Kabil seçeneğinin referandumda sunulmamış olması Afganistan'ı rahatsız etmiştir. Peştunistan ve Afganistan'ın da seçenekler arasında bulunmasını talep etmiştir. Söz konusu seçenekler bölge halkına verildiği durumda onlar için ayrı bir devlet kurma veya Afganistan'a ilhak olma seçecekleri de doğabileceğini öne sürmüştür. Afganistan'a göre bu seçenekler

---

[158] Burget, **a.g.e.**, s. 62.
[159] Mohib Ullah Durani, Ashraf Khan, "Pakistan – Afghanistan Relations: Historic Mirror", **The Dialogue**, Cilt 4, Sayı 1, s. 55-58.
[160] Ömer, **a.g.e.,** s.10.

sunulmayınca Katılımcılar Müslüman oldukları için doğal olarak Pakistan'ı seçmek durumunda bırakılmıştır. Ayrıca Kabil, Pakistan sınırındaki eskiden Afganlarla İngilizler arasında güvenlik amacıyla yarı özerklik statüsü verilen bir bölge olan Özgür Kabileler (Kabayil i Azad) olarak bilinen, özerk halkların bu oylamaya çağırılmamasını da kınamıştır. İngilizler bu bölgeyi, Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması zamanında direk olarak İslamabad'a bağlamıştır. Sonuç olarak, Afganistan'la komşu ülkeleri arasında en geniş sınır komşusunun Pakistan olması İngilizler'in siyaseti doğrultusunda meydana gelmiştir.[161]

B) Peştunistan Sorunu

Bu gelişmeler sonucu olarak Durand sorununda Afganistan'ın yeni muhatabı Pakistan olmuştur. Kabil 1950'den itibaren söz konusu anlaşmayı kabul etmemesine rağmen uluslararası ortamlarda Kabil ile İslamabad'ın resmi sınırı olarak Durand Sınırı kabul görmektedir. Ayrıca, Duran Hattı Sorunu beraberinde Peştunistan Sorunu'nu doğurmuştur.

Afganistan devleti, İngiliz Yönetimi'ne yaptığı itirazlardan sonuç elde edememesinden sonra Durand Hattı'nın güneyindeki Peştunlardan bağımsız bir Peştunistan kurmak isteyen Abdulgaffar Han'a yardım etmiştir. Bu doğrultuda, Ocak 1949'da Kabil'de bazı Peştun gruplar "Özgür Peştunistan" ünvanıyla büyük çaplı bir protestoyu hayata geçirmişlerdir. Pakistan Peştunlarından oluşan bir grubun da iştirak ettiği bu protestoda Afgan idarecileri İslamabad'ı açık olarak Peştunistan'ı işgal etmekle itham etmişlerdir. Bunun ardından İslamabad Yönetimi, Pakistan vatandaşlarını da içeren birçok Peştun'u hapsetmiştir. Abdulgaffar Han da hapsedilenler arasındadır. Ayrıca, Abdulgaffar Han önderliğindeki örgütün de faaliyetlerini yasaklamıştır. Ek olarak İslamabad Yönetimi, eskiden Soba Serhad Peştunlarına tanımış olduğu yarı özerklik statüsünü de ortadan kaldırmıştır.[162]

---

[161] Burget, **a.g.e.**, s. 64.
[162] Abbas, Karaağaçlı, "Pakistan – Hindistan İlişkileri ve Keşmir Meselesi", <http://www.turansam.org/makale.php?id=3921>, **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi**, (e.t. 23 Mart 2014).

Pakistan ilave olarak, bu olayların devamında Afganistan aleyhine iktisadi ambargoyu hayata geçirmiştir. Bu olup bitenlere karşı Kabil Parlamentosu, 1950 senesinin Eylül ayında, Durand Sınır Antlaşmasını tek taraflı olarak ortadan kaldırmıştır. İslamabad, bazı açıklamalarında, 1893 yılında oluşturulan Durand Sınır Hattı'nın, referandum sonucu bölge halkının kendi tercihi olduğunu ve dolayısıyla geçerli resmi sınır olduğunu ve diğer devletler ve örgütler tarafından da bunun böyle kabul edildiğini söylemiştir. Ayrıca, Durand Hattı, Soğuk savaş döneminde kutuplar arasında da bazı anlaşmazlıklara sebep olmuştur. Durand Hattı Anlaşması'ndan kaynaklanan sorunlarda, Washington ve Londra'nın önderliğindeki Batı ülkeleri İslamabad'ı desteklerken, Moskova ve Delhi gibi ülkeler ise uluslararası platformda Kabil'in tezini savunmuşlardır. Çünkü söz konusu yerlerin Afganistan'a bırakılması demek, SSCB'nin Hint okyanusuna erişimi demekti. Bundan dolayı SSCB, Soğuk savaş sürecinde İslamabad siyasetini bu doğrultuda oluşturmuştur. Aslında SSCB'nin Afganistan işgalinin amaçlarından biri de Afganistan'ın Peştunistan iddiasını gerçekleştirilmesini destekleyip Afganistan vasıtasıyla Hint Okyanusu'na erişim sağlamaktı. Ancak Afganistan'da başlayacak olan Sovyetlere karşı ayaklanma Moskova'nın bütün planlarının başarısız olmasına neden olacaktır.[163]

Afganistan'ın Pakistan'la ilişkisi Taliban dönemi gibi radikal İslam öğretileri uygulayan dönemler dışında hep sorunlu olmuştur.[164] Hatta 1961 yılında, iki ülke birbirine sınırlarını kapatmış ve diplomatik ilişkilerini en alt seviyeye indirmiştir.

[163] **A.g.e.**

[164] Syed Farooq Hasnat, "Pakistan's Strategic Interests, Afghanistan and the Fluctuating U.S. Strategy", **Journal of International Affairs**, Vol. 63, No.1, (Fall/Winter 2009), s. 144.

II) Hindistan – Pakistan İlişkileri ve İki Ülke Arasındaki Sorun Alanları

Pakistan'ın yeni bir devlet olarak Güney Asya'da doğuşu Afganistan'la beraber Hindistan'la da sorunları beraberinde getirmiştir. Ulusal hâkimiyeti açısından İslamabad, Delhi ile ilişkilerinde daima üç hedefi gözetmiştir. Bunlar, kendisinin ülkesel egemenliğinin korunması, menşei Hindistan'da olan Pencap nehirlerinin akışının durdurulmaması ve Keşmir'in tarihsel aidiyet ve idare hakkı ve fiili Keşmir problemidir.[165]

A) Ülkesel Egemenliğinin Korunması Sorunu

1971 senesinde Bangladeş'in, Pakistan'dan ayrı bir devlet olarak ortaya çıkması sonrasında, İslamabad için ülkenin toprak bütünlüğünün korunamama ihtimali ortaya çıkmıştır. Pakistan etnik gruplara bağlı olarak dört eyalete bölünmüştür. Bunlardan özellikle Peştunların hem Afganistan, hem de Pakistan'da etkin olması kayda değerdir. Dolayısıyla, Bangladeş'in ayrılıp bağımsız devlet haline gelmesi, Peştunlar'da da ayrılma isteğini körükleyebilir. Bu da doğal olarak Pakistan'ı endişelendirmektedir.[166]

İslamabad açısından Delhi Pakistan'ı parçalama stratejisi yürütmektedir. Bu toprak kaybı sendromu, İslamabad'ın Delhi'ye karşı dostça ilişkiler geliştirememesine neden olmuştur. Nüfusuna bakıldığında Pakistan sosyal ve dinsel olarak tek tip bir toplum olduğu söylenemez. Diğer taraftan İslamabad, özellikle Keşmir sorunu gibi, Delhi ile olan sıkıntılarda, bölgeyi kontrol altında tutmak için İslam kimliğini ve bağımsızlık söylemlerini çok yoğun olarak kullanmış, bu doğrultuda dini söylemleri olan aşırılıkçı gruplara yakınlaşarak bölgede şiddetin önünü açmıştır. Diğer taraftan, İslamabad'ın bölgedeki destekçisi olan ABD de 1980'li

---

[165] Karaağaçlı, **a.g.e.**

[166] Abbas Karaağaçlı, "Pakistan'da uluslaşma ve kimlik sorunu", <http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1808:pakistanda-uluslama-ve-kimlik-sorunu&catid=177:analizler-hindistan>**Bilgesam**, (e.t. 10 Ekim 2013).

yıllarda Kabil'deki yönetim değişikliği ve SSCB müdahalesinin ardından, Avrupa Devletleri ve Riyad yönetimi gibi yönetimler Ruslar aleyhinde savaşan mücahitleri desteklemiştir. Bunun sonucu olarak mücahitler Pakistan'da eğitim imkânları ve maddi yardım elde etmişlerdir. İleride El Kaide'nin ele başısı Bin Ladin de bu ülkede bulunup öldürülecektir. İslamabad, Kuzey'deki Peştun ve farklı etnik sıkıntılarda ve ülkesinin doğusundaki Belucistan'daki sorunlarda, Delhi'nin desteği olduğunu iddia etmekte, ayrıca, ülke içindeki mezhepsel çatışmalarda RAW(Hindistan İstihbarat Örgütü)'ı suçlamaktadır. Buna karşın Delhi, Asam'daki savaşan militanların ve Keşmir'deki ayrılıkçı grupların eğitim ve örgütlenmesinden ISI (Pakistan Askeri İstihbarat Örgütü)'ın sorumlu olduğunu iddia etmektedir.[167]

B) Pencap (beş su) nehri Sorunu

Pencap nehirlerinin menşei Hindistan'da bulunan dağların olması konuyu politik sorun hakine getirmiştir. Çünkü bu nehirler İslamabad ekonomisi için çok önemlidir. Hint yarımadasında tarım arazileri ve ovalardan geçtikten sonra Hint Okyanusu'na akan bu nehirler Himalaya Dağları'ndan gelmektedir. Aslında tarihsel olarak bu nehirlerin oluşturduğu su havzaları İslami – Hindu medeniyetlerin zenginleşmesinde çok katkısı olmuştur. Ama bu doğal güzellikler iki ülkenin politik sorunlarından ötürü olumsuz etkilenmektedir. Hindistan tarafından Jelum Nehri yolunda inşa edilen Vulvar barajı, İslamabad'ın tarım sektörü açısından çok önem taşıyan Pencap vadilerindeki tarım arazilerine akan suyu ciddi biçimde azaltmaktadır. Bu bölgede daha önce yapılan Mangla barajı da benzer soruna yol açmıştır. Bu kaynaklardan beslenen nehirlere akan sudaki eksilme dolayısıyla tarım kaynaklarının zarar görmesinin yanında İslamabad'ın bu nehirlere tesis ettiği elektrik santrallerinin de verimi azalacağından özellikle Pakistan'ın elektrik tüketimini kış aylarında ciddi şekilde sıkıntıya sokacaktır.[168]

[167] Karaağaçlı, "Pakistan – Hindistan İlişkileri ve …", **a.g.e.**
[168] **A.g.e.**

C) Keşmir Sorunu

Geçmişine baktığımızda Keşmir birçok güçler tarafından yönetilmiştir. 14. Yüzyıldan itibaren genellikle Müslümanlar tarafından yönetilmiş, sonra Sikhler, Afganlar ve Hintler tarafından yönetilmiştir.[169] Günümüzde Keşmir'in kuzeyi İslamabad, güneyi ise Delhi'nin yönetimindedir. Batı Keşmir ise "Azad Keşmir" olarak bağımsızlığını deklare etmiş ama İslamabad kontrolündedir. Hemen hemen 3 milyon kişinin yaşadığı Batı Keşmir'in başkenti Muzafferabad'dır. Delhi idaresinde olan Cammu – Keşmir'deki nüfus ise Hindistan nüfusunun yaklaşık %1'ine denk gelmektedir. Cammu – Keşmir ülkede Müslümanların çoğunlukta olan tek eyalettir. Cammu – Keşmir'de yaşayanların yüzde 30'unu Hindular oluştururken, Budacılar ve Sihler azınlıktaki gruplardır. İslamabad'ın da konuşulan resmi dili olan Urduca eyaletin resmi dilidir. Ek olarak, Keşmir'in Aksa-i bölgeleri ve Shakhgam Vadisi 1962 yılında Çin tarafından işgal edilmiştir.[170]

1947'de Britanya Hindistan'ında yaklaşık 500 prenslikler bulunmaktaydı. Ülke parçalanıp Pakistan ve Hindistan adında iki farklı ülke ortaya çıkınca bu prensliklerin çoğu ya Hindistan yâda Pakistan tarafına ilhak olmuştur. Fakat Keşmir ile birlikte üç prenslik tarafsız kalmayı seçmiştir. O dönem Keşmir'de halkın çoğu Müslüman olup Hindu bir Mahraca Hari Singh tarafından yönetiliyordu. Birkaç hafta içinde, Pakistan ordusunun desteğiyle Şeyh Abdullah isminde biri Keşmir'e saldırmıştır. Mahraca acil olarak Hindistan'dan yardım talep etmiş, Hindistan'ın yardımı ile saldırı püskürtülmüş ve Şeyh Abdullah tutuklanmıştır. Akabinde, 27 Ekim 1947'de Mahraca Hindistan'a ilhak olma yönünde bir anlaşmaya imza

[169] Naghma Mangrio, "A Historical And Political Perspective of Kashmir Issue", **The Dialogue**, Vol.7, No.3, pp. 262.
[170] Mehmet, Alaca, "Keşmir Meselesinin Anatomisi", < http://politikadergisi.com/okur-makale/kesmir-meselesinin-anatomisi>, **Politika Dergisi**, (e.t. 25 Mart 2014).

atmıştır. Bunun akabinde konu BM'ye taşınmış ve Temmuz 1949 yılında Hindistan ve Pakistan arasında ateşkes sağlayan Karaçi anlaşmasını imzalamıştır.[171]

Anlaşma sonrası BM bölgeye Ordu Gözlemci Grubu göndermiştir. BM'nin çabalarına rağmen 1953'e kadar bölgede Plebisit uygulanamamıştır.[172]

İki ülke arasında Eylül 1965'te tekrar bir savaş olmuş, Pakistan ordusu Keşmir'e saldırmıştır. Hindistan ordusu saldırıyı püskürtmüş ve hatta kontrol çizgisini de geçmiştir. Bunun üzerine, BM acil eyleme geçmiş ve aynı zamanda süper güçler Hindistan ve Pakistan'a ambargo uygulamıştır. Baskılar sonucu Ocak 1966'da Taşkent'te iki ülke ateşkes antlaşması imzalamış ve kontrol noktalarının gerisine çekilmiştir.[173]

1971 senesinde Pakistan Hindistan arasında bir savaş daha vuku bulmuş, o zaman Pakistan'ın toprak parçası olan Doğu Pakistan bağımsızlığını kazanmış, Bangladeş isminde yeni ülke olarak ortaya çıkmıştır. Bu savaş Keşmir'e de sıçramış, savaş sonunda Pakistan ve Hindistan arasında Şimla Antlaşması imzalanmış ve bu antlaşmaya göre her iki taraf Kontrol Hattı noktasına geri çekilmiştir.[174]

Keşmir sorunu, Delhi ve İslamabad arasındaki en çok düşmanlıkların yaşandığı sorun olmuştur. Bugüne kadar Delhi ve İslamabad arasında Keşmir sorunundan ötürü 1947, 1965 ve 1971 yılları arasında sıcak savaş yaşanmıştır. 1971 savaşı sonucunda Delhi'nin askeri olarak İslamabad'a göre çok üstün hale geldiği açıkça ortaya çıkmıştır. İslamabad, 1971-89 senelerinde, Keşmir meselesinde rahatsızlığını sadece sözel olarak ifade edecektir. Ek olarak,

---

[171] Patricia Grossman, "Kashmir and International Law", < http://www.crimesofwar.org/onnews/news-kashmir.html>, s. 1-2.
[172] "Kashmir and Self-Determination: International Law as a Way Forward" http://www.ihrc.org.uk/publications/briefings/5419-kashmir-and-self-determination-international-law-as-a-way-forward, **Islamic Human Rights Commission**, (e.t. 10 Nisan 2014).
[173] Rajat Ganguly, Rajat Ganguly, "**India Pakistan and the**…".
[174] Ömer Ersoy,"Keşmir Üzerinde(n) Güç Mücadelesi", < http://www.sde.org.tr/tr/haberler/1565/kesmir-uzerinde-n-guc-mucadelesi.aspx>, **Stratejik Düşünce Enstitüsü**, (e.t. 01 Mayıs 2014).

1998 ve 2002 senelerinde Delhi ve İslamabad ciddi sorunlar yaşanacak dış ülkelerin diplomatik girişimleriyle dördüncü bir savaşa engel olunacaktır.[175]

Ancak bu tarz yakınlaşma dönemleri uzun süre devam etmemiştir. Nitekim 1980'li yılların ortalarından itibaren, bu yakınlaşma havası değişmeye başlamıştır. Delhi, Sih ayrılıkçıların Pencap eyaletinde gerçekleştirdiği terör saldırılarına İslamabad'ın yardım ettiğini iddia etmiştir. Buna karşılık İslamabad, Hindistan tarafından bu ülkede Müslüman halka karşı şiddetli saldırı yapanlar aleyhinde yeteri kadar tedbir alınmadığını ve Delhi'nin, İslamabad'daki seçimlerinde taraf tuttuğunu iddia etmiştir.[176]

1990'lı senelere gelindiğinde, Birleşmiş Milletler bünyesinde ve ayrıca karşılıklı görüşmeler devam etmiştir. 1992 yılında hayata geçirilen Rao Doktrini çerçevesinde Hindistan, Pakistan da dâhil tüm komşularla iyi ilişkiler kurma doktrini benimsemiştir. Fakat 1992'ye gelindiğinde, karşılıklı güven arttırmak amacıyla başlayan bu görüşmeler, tarafların casusluk yaptıklarını iddia ettikleri karşı ülke diplomatlarını sınır dışı ettiklerinden dolayı, sonuçsuz kalmıştır. Bu arada 1990'lı yıllarda Pakistan'dan destek alan Keşmir'deki örgütlerle Hindistan güvenlik güçleri arasında birkaç çatışma yaşanmıştır. Söz konusu çatışmalarda militanlar Hindistan birlikleri tarafından püskürtülmüştür. Devletlerarasında eskiden imzalana Ateşkes Antlaşması'na rağmen anlaşmazlıklar ve Keşmir sorunundaki tartışmalar bitmemiştir. Delhi Keşmir Sorunu'nu ülke güvenliği çerçevesinde üzerinde durmasına mukabil, İslamabad, üç keşmiri de içerecek referandum yapmanın arayışı içinde olmuştur. 1996 yılında Hindistan Başbakanı Gujral tarafından oluşturulan "Pakistan ve Hindistan arasındaki yıpranmış ilişkileri" onarma amaçlı politika çerçevesinde iki ülke liderleri yapıcı ilişkiler oluşturmak için bir araya gelmiş ve Vajpayee ve Pakistan Başbakanı Nawaz Şerif arasında "Lahor Deklarasyonu"

[175] Karaağaçlı, **a.g.e**.
[176] Çelebi, **a.g.e.**, s.77.

imzalanmıştır. İlişkileri onarma amaçlı girişimler devam ederken 1998 senesine gelindiğinde yeni bir sorun oluşturacak olan nükleer anlaşmazlık eklemiştir.[177]

Hindistan 1998 senesinde, Pakistan sınırı yakınlarında nükleer patlamalar gerçekleştirmiş; Pakistan da buna karşılık vermekte gecikmemiştir, patlamalardan kısa süre sonra daha çok adette nükleer patlama gerçekleştirerek karşılık vermiştir. Nükleer silahlara sahip olan bu iki komşu ülkenin ilişkilerinin bu seviyede gerginleşmesi uluslararası kamuoyunu tedirgin etmiştir, bu doğrultuda gelişmiş ülkeler her iki tarafa da siyasi ve ekonomik yaptırımlar uygulamış, böylece iki komşu ülke arasındaki ilişkilerde yumuşama olmuştur. 20. Yüzyılın bitmesine az bir süre varken Hindistan ve Pakistan yönetimi, sorunları hafifletme adına, İngiltere'de üç anlaşma yürürlüğe sokmuştur. Ancak yine, Kargil bölgesinde silahlı çatışmalar yaşanmıştır. Çatışmalar iki ay sonra dış ülkelerin baskıları sonucu sonlandırılmıştır. Bu çatışmalarda da hem askeri başarı elde eden hem de bölgedeki terör saldırılarının İslamabad tarafından desteklendiğine uluslararası kamuoyunu inandıran Delhi kazançlı çıkmıştır.[178]

III) Pakistan'ın Afganistan – Hindistan İlişkilerinde Belirleyiciliği

1970'ler sonrası 2000'lere kadar Afganistan – Hindistan ilişkilerinde Afganistan'ın Pakistan'la olan ilişkisi belirleyici olmuştur. Afganistan ilişkisi Pakistan'la iyi olduğu dönemde Hindistan'la kötü olmuş, Afganistan'ın Pakistan'la ilişkisi olumsuz yönde seyrettiğinde ise Afganistan – Hindistan ilişkisi olumlu seyretmiştir.

Pakistan, Hindistan'ı Afganistan'daki konsoloslukları vasıtasıyla Beluçistan'ı karıştırdığı ve ülkesinin güvenliğine karşı Afganistan topraklarını kullandığı yönde suçlaya gelmiştir. Buna karşılık her defasında bu iddia Hindistan tarafından reddedilmiştir. Hindistan da Pakistan'ı, Afganistan'daki Taliban güçlerini kendisine karşı kullandığını, Hindistan'daki

[177] Karaağaçlı, **a.g.e.**
[178] Çelebi, **a.g.e.,** s.77-78.

bazı saldırıları bunlar vasıtasıyla Pakistan tarafından yönetildiğini ayrıca Afganistan'daki Hindistan varlıklarının Pakistan emriyle ve Taliban vasıtasıyla saldırıya uğratıldığını iddia etmiştir. Bu iddia da defalarca Pakistan tarafından ve Afgan Talibanı tarafından reddedilmiştir. 2010 yılında Taliban sözcüsü Zebihullah Mücahit bir mülakatta Taliban'ın Hindistan dâhil tüm bölge ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmak istediğini ve kesinlikle Pakistan'ın isteği doğrultusunda Hindistan aleyhinde herhangi bir faaliyetlerinin söz konusu olmayacağını belirtmiştir. Ayrıca Mücahit Taliban'ın Keşmir'deki ayrılıkçı güçlerle hiçbir temasının olmadığını söylemiştir.[179]

İkinci Dünya Savaşı akabinde İngilizler İngiliz Hindistan'ını terk edince ülkeyi Hindistan ve Pakistan olarak bölünmüş halde bıraktılar. Bu bölünmenin sonucu olarak Pencap nehri sorunu, ülkenin toprak bütünlüğünün korunması sorunu ve Keşmir sorunu iki ülkeye İngilizler tarafından miras olarak bırakılmıştır. [180] Ayrıca bu bölünmenin sonucu olarak Afganistan'ın doğu ve güney doğusunda Pakistan adında bir devlet ortaya çıkmış ve Durand Hattı sorununu İngiliz Hindistan'ından devralmıştır ayrıca buna Peştunistan sorunu da eklenmiştir.

Buna karşılık Afganistan'ın bağımsızlığını kazanmış Hindistan ile sınır sorunu kalmamış ve iki ülkenin de Pakistan'la olan sorunu dolayısıyla Afganistan ve Hindistan doğal müttefik haline gelmiş ve 1950'de iki ülke dostluk antlaşması imzalamışlardır. Bu tarihten itibaren Pakistan her iki ülkeyi Pakistan'daki Peştun ve Beluçi milliyetçilere destek vermekle suçlamıştır. Hatta Afganistan ve Pakistan 1961'de sınıra asker yığmış ve Sovyetler Birliğinin araya girmesiyle savaş önlenmiştir.[181] Bölgede Afganistan – Pakistan ve Hindistan – Pakistan'ın kırılgan ilişkilerini uluslararası toplum kaygıyla izlemektedir. Özellikle hala sınır anlaşmazlıkları devam eden ve yakın tarihte üç defa sıcak çatışma yaşayan bölgedeki iki

[179] Paliwal, **a.g.e.**, s. 233.
[180] William Dalrymple, "A Deadly Triangle: Afghanistan, Pakistan and India", <http://www.brookings.edu/research/essays/2013/deadly-triangle-afghanistan-pakistan-india-dalrymple-print>, **The Brookings Essay**, (e.t. 23 Mart 2015).
[181] **A.g.e.**

nükleer gücün ilişikleri bölge güvenliği açısından çok önemlidir.[182] ABD önderliğinde NATO güçlerinin Afganistan müdahalesi sonrasında NATO Afganistan ve Pakistan'la Üçlü Komisyonu yoluyla stratejik ortaklık kurmuş olmasına rağmen NATO ve Hindistan arasında Afganistan müdahalesine yönelik bir ortaklık kurulmamıştır.[183]

[182] Bernett R. Rubin and others, "Building a New Afghanistan: The Value of Success, The Cost of Failure", **Center on International Cooperation**, (Mart 2004).
[183] Rebecca Moore, "NATO's Partners in Afghanistan: Impact and Purpose", **UNISCI Discussion Papers**, No.22, (January 2010), page. 108.

Dördüncü Bölüm: 2001 – 2014 Arası Afganistan – Hindistan İlişkileri

Afganistan, Taliban dönemi dışında Hindistan'la hep iyi ilişkiler kurmak istemesine karşı, Hindistan'ın Afganistan politikası konusu Hintli yetkililer arasında da görüş ayrılığına yol açmıştır. Bu konuda iki gruba ayrıldıkları gözlenmiştir. Partizanlar olarak bilinen ilk gruba göre Delhi, Pakistan'ın nüfuzu altında olmayan tüm Afgan grup ve kişilerle iyi ilişkiler kurmalı ve doğal müttefik olmalıdır. Diğer yanda Barışçılar olarak adlandırılan diğer grup ise Delhi'nin Kabil'de yönetimde olan herkesle iyi ilişkiler kurma taraftarıdır. Bu gruba göre Delhi tüm halkla iyi ilişkiler geliştirmeli ve hatta Taliban gibi gruplarla da bağlantı kurmaktan çekinmemelidir. Bu iki grubun tartışması üç konu üzerinde olmuştur: Afganistan ve Pakistan arasında denge kurmak, uluslararası gelişmeleri de göz önünde bulunduran Afganistan politikası ve Afganistan'ın iç politikası. Bu çerçeveden Delhi'nin Kabil politikasına baktığımızda hangi politikanın daha etkili olduğu anlaşılacaktır. 1979'da Delhi'nin Moskova'ya bağlılığı Afganistan müdahalesine karşı tarafsız kalmasına sebep olmuştur. Necibullah'ın düşüşünde Barışçılar ön plana çıkmıştır. 1996'da Taliban'ın yükselişine karşı mücadelede İran ve Rusya itibarlı ortaklar olarak tesir etmiştir. NATO'nun 2001 müdahalesinde Partizanlar grubu etkili olmuştur. 2010 sonrası Afganistan iç politikasındaki gelişmeler Hindistan politikasını Barışçıların yürütmesinin önünü açmıştır. 2010 sonrası Taliban'la diyalogların kurulma çabasında bu görülebilir.[184]

Taliban sonrası, 2001 yılından 2014'e kadar Afganistan'da Karzai Cumhurbaşkanlığı görevi üstlenmiştir. Hindistan bu dönemde, eski müttefiklerinden Kuzey İttifakı temsilcileri Abdullah Abdullah, Yunus Kanuni ve Mohammed Fehim ile yeni cumhurbaşkanı Hamid

[184] Paliwal, **a.g.e.**, s. 287 – 288.

Karzai arasında ilişkilerinde denge sağlamak zorunda kalmıştır. Hindistan'ın arabulucularından biri olan Shyam Saran gibi uzmanlar Hindistan'ın eski hatalarını tekrar etmemesi gerektiğini ve belirli bir grubu desteklemek yerine eski müttefiki Kuzey İttifakı grubuna ek olarak Taliban dışındaki Peştun liderleri de desteklemek gerektiğini vurgulamıştır. 1996'da Afganistan'dan son çıkan ülkelerden biri olan Hindistan 2001'de büyükelçiliğini tekrar açan ilk ülkelerden biri olmuştur. Artık Pakistan destekli Taliban devrilmiş yerine Uluslararası Camia tarafından desteklenen, Hindistan'ın daha çok işbirliğini talep eden Karzai Hükümeti gelmiştir. 2001 yılında hükümet ortaklarından Abdullah Abdullah, General Dostum ve Yunus Kanuni'nin Delhi ziyareti bunun göstergesi olmuştur. Fakat Hindistan, Pakistan'ı da çözüme dâhil etmek istemiş ve onu dışlamak istememiştir. Yeni dönemde Hindistan'dan sahada asker bulundurması talep edilmesine rağmen Hindistan, kalkınma ve insani yardımlara yoğunlaşmıştır.[185]

2002 yılında Hindistan'ın Afganistan politikasında şu yönelimler gözlemlenmiştir: Afganistan'da hükümet kimin tarafından teşkil edilse de Afgan Hükümeti'yle iyi ilişkiler kurup Hindistan'ın temel çıkarlarını gözetmek, Afgan Hükümeti'nin Pakistan politikasına bakılmadan açık politika yürütmek, tek bir grupla stratejik ilişkiler kurup onunla yetinmekten vazgeçmek ve halklar arası iyi ilişkiler geliştirip kamu diplomasisini güçlendirmek. Bu politikanın sonucu olarak 2004 yılına gelindiğinde Hindistan – Afganistan siyasi ve ekonomik ilişkileri ivme kazanmış ve seviye atlatmıştır. Afganistan'ın en kanlı yılı olarak adlandırılan 2005 yılında Karzai'nin talebi üzerine Manmohan Singh ve Kongre Lideri Rahul Gandi dayanışmayı göstermek için Kabil'i ziyaret etmiş ve geceyi de orada geçirmiştir.[186]

11 Eylül 2001 olayından sonra Hindistan, Afganistan ve Orta Asya'ya yönelik geniş ekonomik, diplomatik ve askeri stratejiler geliştirmiştir. Hindistan'ın Taliban sonrası Afganistan'a yardımı Pakistan'ın yaptığı yardımlardan çok daha fazladır. Hindistan bölgesel güç olarak Orta Asya'da nüfuzunu yaymak istemektedir. Hindistan'ın bu isteği ekonomik

[185] **A.g.e.**, s. 181 – 184.
[186] **A.g.e.**, s. 192.

olmaktan çok güvenlik açısından önemlidir. Çünkü Hindistan bölgede radikal İslamcı akımların gelişmesini Cammu ve Keşmir için tehlikeli olarak değerlendirmektedir.[187] Ayrıca Hindistan, Afganistan'a yaptığı yardımlarla bölgede ekonomik ve askeri nüfuzunu genişletmek ve diğer ülkelere de gerektiğinde yardım edebileceği mesajını vermek istemektedir.[188]

2001 yılındaki Almanya'da Afganistan'ın Taliban sonrası döneminin planlandığı Bonn konferansına Hindistan gözlemci olarak davet edilmiş olmasına rağmen Bonn anlaşmaları Delhi tarafından destek görmüş ve katkı sağlanmıştır. Bonn öncesi ve Bonn görüşmeleri sırasında Delhi Kuzey İttifakı'nı temsil eden Yunus Kanuni'yi desteklemesine rağmen Cumhurbaşkanı olarak Peştun olan Karzai 'ye destek vermiştir. Yeni dönemde Delhi, Afgan halkına sosyal ve iktisadi projeler yoluyla destekte bulunmuştur. Uzun vadede Orta ve Güney Asya'nın ekonomik refaha ulaştırılması Delhi'nin desteği olmadan gerçekleştirilebilir değildir. Bundan dolayı Delhi'ye göre bu sürece Afganistan mutlaka dâhil edilmeli ve ondan önce de bu ülkenin güvenlik sıkıntısı giderilmelidir. Delhi açısından Orta Asya'da Pazar bulabilmek için Afganistan kilit ülke konumundadır. Ek olarak, Delhi açısından Afganistan, bu bölgeye ulaşım ve enerji güvenlini sağlama konusunda çok önemli bir ülkedir. Fiili olarak, Türki Cumhuriyetler kaynaklı bütün enerji koridorları kuzeye ulaşmaktadır. Bu boru hatları Moskova üzerinden Batılı ülkelere ve Pekin'e pazarlanmaktadır. Dolayısıyla bu boru hatları Afganistan üzerinden Hindistan'a ulaşırsa Delhi'nin enerji ihtiyacı tamamen giderilecektir.[189]

2011 yılında Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai Delhi ziyaretinde stratejik ortaklık anlaşması imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre, Hindistan, Afganistan'a eğitim, kalkınma ve kültürel alanlarında kapasite yükseltme faaliyetlerinde bulunacaktır.[190] Söz konusu antlaşma

---

[187] Sumit Ganguly, Nicholas Howenstein, "India – Pakistan Rivalry in Afghanistan", **Journal of International Affairs**, Cilt 63, Sayı 1 (Sonbahar/ Kış 2009), s.128-130.
[188] Harsh V. Pant, " India in Afghanistan: A Test Case For A Rising Power", **Contemporary South Asia**, Cilt. 18, Sayı. 2 (Haziran 2010), s. 148.
[189] Knyazev, **a.g.e.**, s.77-78.
[190] "Afghanistan and India sign 'strategic partnership", www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-15161776?print=true, **BBC News South Asia**, <Yayın Tar. 4 Ekim 2011>

2014 sonrası Koalisyon Güçleri'nin Afganistan'dan tamamen çekilmesinden sonraya yöneliktir. Böylece Hindistan, Afganistan'a 2014 sonrası da yardımlarına devam edeceği sözü vermiştir.[191]

I) İkili İlişkilerde Pakistan Faktörü ve Keşmir Sorunu

Pakistan, kuruluş tarihinden itibaren Afganistan'la sınır anlaşmazlığından dolayı problemler yaşamıştır. Ayrıca, Pakistan'ın "Stratejik Derinliği" açısından konuyu ele aldığımızda, Pakistan bölgede Hindistan'la rekabet etmekte ve Afganistan da iki ülkenin rekabet edeceği bir ülke olarak gözükmektedir. Her iki ülke de Afganistan'da siyasal nüfuz ve Kabil'de dost yönetim istemektedir.[192]

Pakistan'ın "Stratejik Derinlik" doktrini 1971 Pakistan – Hindistan savaşı sonrası geliştirilmiştir. İki ülke arasında gerçekleşen üçüncü savaş olan 1971 savaşında Hindistan, Pakistan'ı ağır yenilgiye uğratmıştır. Bunun sonucu olarak Pakistan Stratejik Derinlik doktrinini benimsemiştir. Bu doktrinin Afganistan'a bakan yönünü incelediğimizde, Pakistan olası bir dördüncü Pakistan – Hindistan savaşında Batı'da sınırdaş ülke olan Afganistan'la iyi ilişkiler kurmalıdır. Çünkü Pakistan, aynı zamanda iki cephede savaşı götüremeyecek ve hatta Afganistan'ın kapılarını mültecilere ve Pakistan nükleer silahlarına açık tutmasını istemektedir. Hatta Pakistan eski Genel Kurmay Başkanı olan General Aşfak Pervez Kayani 2001 yılındaki bir demecinde, biz stratejik olarak, Afganistan sınırımızda Hindistan yanlısı ve Pakistan'a saldırabilecek güçte bir Afgan ordusu istemiyoruz demiştir.[193]

---

[191] Gupta, Arind, "Strategic Partnership with Afghanistan: India Showcases its softpower", <idsa.in/…/StrategicPartnershipwithAfghanistanIndiaShowcasesitsSoftPower_agupta_101011?q=pri…>, **Institute for Defence Studies And Analyses**, yayin tar. 10 Ekim 2011.

[192] Qandeel Siddique, "Pakistan's Future Policy Towards Afghanistan: A Look at Strategic Depth, Militant Movements and the Role of India and the US", **DIIS Report**, (August 2008), P.10.

[193] William Dalrymple, "A Deadly Triangle: Afghanistan, Pakistan and India", **The Brookings Essay**, 2013, s. 10 – 13.

Taliban döneminde altın dönemini yaşayan Kabil – İslamabad ilişkileri 2001 senesinde ABD'nin Afganistan müdahalesi ve Taliban yönetimini devirmesi sonrası Kabil – İslamabad ilişkileri tekrar kötüleşmiştir. Taliban sonrası yeni dönemde İslamabad iyi ilişkiler kurmaya çalışmış, bu bağlamda 2001 Bonn Konferansına İştirak etmiş ve yeni yönetimle iyi ilişiler kurmaya çalışmıştır. Fakat 2003 yılı sonrası iki ülkenin bazı konularda birbirini suçlamaları ilişkilerin tekrar bozulmasına sebebiyet vermiştir. İslamabad Karzai İktidarını ülkeyi yönetememekle suçlamasına karşılık, Kabil, ülkedeki intihar saldırılarının İslamabad tarafından desteklendiğini iddia etmiştir. 27 Mart 2009'da Obama tarafından açıklanan, AFPAK kavramının literatürde yerleşmesine neden olan, Kabil ve İslamabad'a yönelik yeni bölgesel stratejisi ile Afganistan'ın güvenliğini sağlamada Pakistan'ı da dâhil etmiştir. Bu strateji özellikle kontrolü zor olan sınır bölgelerinde silahlı operasyonları da içermiştir. Bundan dolayı bu strateji bazen İslamabad – Washington ve İslamabad – Kabil ilişkilerinde de gerginliğe neden olmuştur. Ayrıca bu strateji, Washington'un Orta Asya politikasını da etkilemekte, Pekin ve Moskova'nın bu ülkelerdeki etkisinin azaltılmasını hedeflediği düşünülmüştür.[194] Pakistan, uzun vadede ABD Güçlerinin Afganistan'ı terk etmesinden sonra da Afganistan'da etkinliğini devam ettirmek istemektedir.[195] Teröristlerin Pakistan'daki faaliyetlerini bitirmeden Afganistan'daki terör faaliyetlerini bitirmek mümkün değildir.[196]

İslamabad ve Delhi'nin dış ilişkilerinin en önemli maddelerinden biri her zaman Keşmir problemi olmuştur. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Delhi ve İslamabad, 1947 senesinde ayrıldıklarından beri bu problem yüzünden üç defa sıcak çatışmaya girmişlerdir. Bu savaşların ilki, 1947 senesinde Pakistan'ın bağımsız olmasının hemen ardından Cammu Keşmir'e müdahale etmesi, bunun ardından Keşmir idarecilerinin Hindistan'ı savunma amaçlı davet

[194] Purtaş, **a.g.e.**, s.35-36.
[195] Col. R. Hariharan, "Terrorist threat to India after Afzal Guru's hanging", **South Asia Analysis Group**, paper no. 5396, (February 2013).
[196] Johan J. Malevich, Daryl C Youngman, "The Afghan Balance of Power and the Culture of Jihad", **Military Review**, (May-June 2011), pp. 38.

etmesi nedeniyle Hindistan'la karşı karşı gelmesi olmuştur. Bu savaş bitiminde Cammu-Keşmir'in üçte biri İslamabad yönetimi altına girmiş, kalan kısım ise Delhi idaresine ait olmuştur. İki ülke arasındaki ikinci çatışma 1965 senesinde yine İslamabad'ın Kuç (Kutch)'a müdahalesi ile gerçekleşmiştir. Son savaş ise, 1971 senesinde Doğu Pakistan'da Hinduların toplu olarak göç etmesi ile yaşanmıştır. Bu savaşın bitiminde, Bangladeş isminde yeni ülke ortaya çıkmıştır. Bu sıcak çatışmalara ilave olarak, 1999 senesindeki Kargil krizinde olduğu gibi birçok defa iki ülke savaş eşiğinden dönmüştür.[197] İslamabad – Delhi ilişkilerini olumsuz etkileyen bir başka kriz de 2001'deki Hint parlamentosu saldırısıdır. Bu saldırı, Pakistan kaynaklı bir kısım silahlı militanlar tarafından, Hindistan başkentinde Hint milletvekillerinin de içeride bulunduğu bir zamanda Hint parlamentosuna yapılmıştır.[198] Ayrıca Hindistan, Afganistan'daki Delhi Büyükelçiliği saldırısının da Pakistan desteğiyle gerçekleştiğini iddia etmektedir.[199]

2000'lere gelindiğinde bu savaşlar ve krizler sonucu ABD ve bazı küresel kuruluşların araya girmesiyle İslamabad – Delhi ilişkilerindeki gerginlik biraz azalmış ve şu kararlar alınmıştır: bölgedeki Pakistan yanlısı bazı terörist gruplar (Tayyibe Ordusu ve Ceyşi Muhammed gibi) terörist gruplar listesine alınmıştır, kontrol noktaları çoğaltılmıştır, ateşkes tüm cephelerde sağlanmıştır, bölgelerdeki aktif politik hizip üyelerine Pakistan'a girip çıkmalarına müsaade edilmiştir ve Hindistan ve Pakistan'a bağlı Keşmirler arasında otobüs geliş gidişleri tertip edilmiştir.[200]

Bu olumlu havaya rağmen 2001'de Delhi İstihbaratı tarafından Washington'a, ABD'ye saldırı düzenleyenlerin Pakistan'da konuşlandığını iddia eden bir rapor iletilince iki ülke arasındaki ilişkiler tekrar bozulmuştur. 2004 senesinde ise iki ülke arasındaki işbirlikleri tekrar

[197] Purtaş **a.g.e.**, s.36.
[198] Karaağaçlı, **a.g.e**.
[199] Saifullah Ahmadzai, "India And Pakistan: Proxy War In Afghanistan", **Center For Conflict And Peace Studies**, 15 Nisan 2010.
[200] Karaağaçlı, **a.g.e**.

başlamış, iki ülke arasındaki Nükleer Denemelerin Yasaklanması Anlaşması'nın uzatılmasına karar verilmiştir. Aynı senenin sonlarındaysa iki ülke, tartışmalı yerlerdeki asker oranlarını indirmeye gitmişlerdir. 2005 yılındaysa ülkeleri birbirine bağlayan Keşmir karayolu otoyola dönüştürülmüş Keşmir üzerinden ülkeler arasında programlı otobüs hatları düzenlenmiştir. Aynı senenin Nisan ayında ülkeler barış sürecinden dönüş olmayacağını deklare etmişlerdir. Bütün bu gelişmeler sonucu ülkeler arası ilişkiler tekrar düzelmiştir.[201]

Fakat 2004 ve 2005 yıllarında Beluçistan'da Beluç Özgürlük Cephesi, Beluç Özgürlük Ordusu ve Beluç Cumhuriyet Partisi Pakistan Ordusu'nun karargâhlarına saldırılar düzenlemesi ilişkileri tekrar germiştir. 2007 yılında Pervez Müşerref, Orta ve Güney Asya ilişkilerini yürüten Richard Boucher ziyaretinde Beluçistan ayrılıkçı komutanlarından Akbar Khan Bugti'nin torunu Brahamdagh'ın Afganistan'da yaşadığını ve Hindistan desteğiyle oradan Pakistan'ı hedef alan operasyonları yönettiğini iddia etmiştir. Bu iddia Boucher tarafından reddedilse de Karzai, Brahamdagh'ın Afganistan'da yaşadığını kabul etmek zorunda kalmıştır. Bunun devamında 27 Nisan 2009'da Pakistan İçişleri Bakanı Rahman Malik açık olarak Hindistan, Afganistan ve Rusya'yı Beluçistan Özgürlük Ordusu'nu desteklemekle suçlamıştır.[202]

Gelinen fiili durum ideal durum değildir, kalıcı bir çözüm bulunamazsa bölgedeki sıkıntıdan dolayı dünya bir kere daha nükleer facia da yaşayabilir. Gelinen noktada Keşmir sorununun silahlı mücadele ile çözülemeyeceğini her iki tarafın da kabul etmesi gerekir.[203]

Ek olarak, daimi çözümün kalıcı ve meşru olabilmesi için problemin çözümüne Keşmir bölgesinde yaşayan yerel halk da söz sahibi kılınmalı ve kendi kaderini kendilerinin onurlu bir şekilde belirlemelerine zemin sağlanmalıdır.[204]

Keşmir sorunu kaynaklı Pakistan – Hindistan gerginliği iki ülkenin Afganistan politikasına da yansımakta, dolayısıyla Kabil – Delhi ilişkilerini etkilemektedir.

[201] Çelebi, **a.g.e.,** s.78-79.
[202] Paliwal, **a.g.e.**, s. 239 – 242.
[203] Ömer Ersoy, **a.g.e.**
[204] Alaca, **a.g.e.**

Afganistan'daki güvensizliğinin Keşmir bölgesini etkilemesi kaygısıyla Delhi, 1990'larda Kabil politikasını güvenlik kaygıları üzerine yürütmüştür. Ancak 21. Yüzyılın başında Kabil'de Taliban Yönetimi devrilince Delhi, Afganistan'a enerji koridoru merkezli bakmaya başlamıştır. Bu çerçevede Afganistan'da istikrarın yeniden sağlanması çok önemlidir. Pakistan'ın Afganistan politikasının temeli ise, Hindistan'ın bölgedeki etkinliğini sınırlandırmak olmuştur. Dolayısıyla Pakistan hiçbir zaman Afganistan'da Hindistan'ın etkinliğinin artmasını istememektedir. [205]

Diğer yandan Hindistan, tarih boyunca Pakistan'ın Afganistan'da etkili olmasını istememiştir. Hindistan, Afganistan'da Pakistan yanlısı Taliban benzeri bir yönetimin bir daha iktidara gelmesini istememektedir. Buna karşılık Pakistan, Afganistan'da etkili olarak Hindistan'ın Güney Asya'daki üstünlüğünü dengelemek istemiştir. Pakistan her zaman Afganistan'ın Hindistan'la ilişkilerinin iyi gitmesini kendisinin ulusal güvenliği açısından tehdit olarak algılamıştır. Çünkü iki ülkeyle sınırdaş konumdadır. Pakistan, Afganistan'da iyi geçinen parçalı yönetim istemekte, güçlü bir Kabil hükümetini istememektedir. Çünkü güçlü bir Afganistan'ın Durand Sınır Antlaşması'ndan kaynaklanan kendi topraklarını geri isteme olasılığından korkmaktadır. Bu nedenlerden dolayı Hindistan ve Pakistan Afganistan'da birbirinin etkinliğini sıfırlamaya yönelik politika izlemektedir. Her ikisi de Afganistan'ı kendi güvenliği için önemsemektedirler. Dolayısıyla biri tarafından Afganistan'da yapılacak bir siyasi hamle diğerinin tepkisini çekmekte ve karşı hamleye neden olmaktadır.[206]

İki ülkenin bu yaklaşımı Afganistan'ın iki ülkeyle ilişkisine de aynen yansımıştır. Afganistan'ın ilişkileri Hindistan ile iyi olduğu dönemde Pakistan ile bozulmuş aksi durumda ise bunun tam tersi olmuştur. Hindistan ABD askerlerinin Afganistan'dan çekilmesinden sonra da Pakistan yanlısı Taliban grubunun iktidarda güçlü şekilde temsil edilmesini

[205] Purtaş, **a.g.e.**, s.39.
[206] Paliwal, **a.g.e.**, s. 150 – 152.

istememektedir.[207] Hâlbuki Afganistan'da Hindistan ve Pakistan'ın ortak yürütebileceği bir sürü faaliyet alanları mevcuttur. TAPI benzeri Orta Asya'nın enerjisinin ulaştırma projeleri, Orta Asya ve Güney Asya'yı içeren ticaret ağının kurulması, ortak kültürel projelerin hayata geçirilmesi ve sağlık ve eğitimde ortak projeler örnek verilebilir.[208]

Tüm bunlara bakıldığında 2014 yılında ABD önderliğindeki NATO askerlerinin ülkeyi terk edeceği konuşulduğu günlerde, Pakistan, Afganistan – Hindistan ilişkilerinde temel faktör olarak önceliğini korumaktadır.[209] Fakat Taliban'ın devrilmesi sonrası ilişkilerde bazı diğer konular da önemli hale gelmiştir. Hindistan, NATO askerilerinin Afganistan'dan çekilmesi sonrası bölgedeki terörist grupların daha rahat hareket edeceğini ve bunun bölge güvenliğine tehdit oluşturacağını, Afganistan'daki kendi misyonlarına zarar vermenin ötesinde Keşmir'de de terör faaliyetlerinin çoğalmasına sebebiyet vereceğini öngörmektedir.[210]

Bu siyasi hamlelerin kurbanı Afgan halkı olmaktadır. Uzun vadede çözüm için dışarıdan müdahale olmadan bu üç ülke birbiriyle anlaşıp barış içinde bir arada yaşama üzerine anlaşmalıdırlar. Öncelikle Afganistan – Pakistan arasında başlangıçtan beri problem olan Durand Hattı'nın geleceği iki tarafın da kabul edeceği şekilde belirlenmelidir. Bunun için ortak sınır komisyonunun oluşturulması ve taraflar arasındaki ihtilafların giderilmesi önerilmektedir. İki tarafın da çıkarına olan TAPI projesinin hayata geçirilmesi çok önemlidir.[211] Çünkü uzun vadede, geçici güvenlik temelli bölgesel antlaşmalardan çok, tüm taraflara kazanç sağlayacak ticari işbirliği anlaşmaları barışa daha çok katkı yapacaktır.[212]

---

[207] "Pakistan's Relations with India: Beyond Kashmir?", **Crisis Group Asia Report**, No. 224 (3 May 2012).
[208] Raghav Sharma, "Afghanistan: Evolving an Indo-Pak Strategy Perspectives From India", IPCS Issue Brief 118, **Institute of Peace and Conflict Studies**, September 2009.
[209] "The Way Ahead for India – Afghanistan Relations", **Observer Research Foundation Issue Brief**, Issue No. 153, (July 2016), P. 3.
[210] Abdul Basit, Sara Mahmood, "Implications of Possible United States Withrawal from Afghanistan on the South Asian Militant Landscape", **Counter Terrorist Trends and Analyses**, Vol. 11, No. 4, (April 2019), p. 20.
[211] Khalid Aziz, "Conditions for a Successful Transition in Afghanistan Post – 2014", **DIIS. Danish Institiute for International Studies**, 2014, p. 59-61.
[212] A Basit, S Mahmood, I Bashar, M. S. Siyech, "Afghanistan, Pakistan, Bangladesh, India", **Counter Terrorist Trends and Analyses**, Vol. 10, No. 1, (January 2018), p. 39.

II) Afganistan – Hindistan İlişkilerinde Bölgesel İşbirliği Alanları

A) Bölgede Radikal İslamcı Akımların Yayılmasını Önleme

Hindistan'ın Afganistan politikasının bir diğer noktası Bölgede Radikal İslamcı akımların yaygınlaşmasını önlemektir. Pakistan, yıllarca Cammu ve Keşmir'de ayrılıkçı grupları Self – Determinasyon kapsamında değerlendirip desteklemiştir. Hindistan da bu süre boyunca Keşmir'deki ayrılıkçı İslamcı akımların radikal eylemlerinin mağduru olmuştur. Bu akımlar zaman içinde Hindistan'ın büyük bölümünde taraftar bulmuştur. Dolayısıyla Hindistan, Afganistan'da Radikal İslamcı akımların yaygınlaşmasını bölge için güvenlik tehlikesi olarak değerlendirmektedir. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesinden itibaren bölgede radikal Selefi inancı yaygınlaşmıştır. Ülkesinde 170 milyon Müslüman nüfusu olan Hindistan için bu akım önemli bir güvenlik tehlikesi haline gelmiştir. Selefi inancının kökeni Suudi Arabistan'a dayanmakta olup ve 1970'lerde tüm bölgeye yayılmıştır. Selefi Doktrinin kurucusu aynı zamanda Suudi Krallığı'nın kurucusu olan Abdülaziz İbni Suud'dur. Selefi inancı günümüzde Suudi Arabistan'ın resmi ideolojisidir. 1970'lerde petrol krizi ve bazı nedenler Suudi Arabistan'ı Selefi inancını bölgeye yayma olanağı tanımıştır. Pakistan'da Ziya ul Haq'ın iktidara gelmesi de bu bağlamda değerlendirilebilir. Ziya ul Haq, İslamcı siyasi partilerin desteğini almış ve Afganistan'da Sovyetler Birliği'ne karşı mücadele edecek binlerce gönüllü mücahidin Pakistan'da eğitilmesine olanak tanımıştır. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonra Afganistan'da binlerce genç mücahit geride kalmıştır. Ayrıca, Pakistan, dost bir Afganistan'ı, Keşmir mücadelesinde Hindistan'a baskı unsuru ve mücahitlerin eğitimi için uygun bir kamp alanı olarak değerlendirmiştir. Sovyetler Birliği Afganistan'dan çekildikten sonra, Afganistan'a birçok ülkeden gelen gönüllü mücahitler Keşmir'e gidip Hindistan'a karşı mücadele etmişlerdir. Söz konusu mücahitler Afganistan'da Sovyetlere karşı

mücadeleden ilham almanın yanında, Pakistan'dan da maddi destek almıştır. Dolayısıyla Afganistan'da radikal İslamcı akımların önlenmesi Hindistan için bir ulusal güvenlik meselesi haline gelmiştir.[213]

Ayrıca Hindistan, Afganistan – Pakistan yakınlaşmasını (özellikle Taliban gibi bir yönetimin Afganistan'da bulunması durumunda), Orta Asya için de tehlikeli olarak görmektedir. Çünkü Orta Asya'ya radikal İslamcı akımların nüfuz etmesi, bölge güvenliğini bozmanın yanında uzun vadede Hindistan'ın Orta Asya üzerinden kurmak istediği enerji ağını da olumsuz etkileyecektir.[214]

B) Orta Asya'ya Giden Yol Olarak Afganistan

Hindistan, Afganistan'ı Orta Asya'ya nüfuz etmek için bir köprü olarak görmektedir. Orta Asya; Hindistan açısından zengin petrol ve doğal gaz rezervleri bakımından bir cazibe merkezi olmakla birlikte, ABD, Rusya ve Çin gibi dünya güçleriyle de rekabet etme alanı olarak değerlendirilmektedir. Bölgesel güçler Afganistan'ı potansiyel istikrarsızlık kaynağı olarak görmektedir. Ancak, bölgesel ve küresel güçlerin her biri Afganistan'da kendi istediği rejimi kurmaya çalışmaları da bir istikrarsızlık oluşturmaktadır. Hindistan, 1999'da diplomatik olarak küçük düşürülme olayından itibaren Orta Asya'da askeri varlığını arttırmaya başlamıştır. Söz konusu olayda IC 814 nolu Hint Havayolları'na ait bir uçak Katmandu'da Pakistan destekli teröristler tarafından kaçırılıp Kandahar'a götürülmüştü. Hindistan kaçırılan uçağın serbest bırakılması için üç yüz Taliban tutuklusunu serbest bırakmak zorunda kalmıştır. Bu olaydan sonra Hindistan tarihinde ilk defa ülke sınırı dışında, Tacikistan'ın Farhor ilinde askeri üs açmıştır. Farhor Üssü, Taliban'a karşı mücadelede Kuzey İttifak'ına yardım için kullanılmıştır.

[213] V., Pant, **a.g.e.**, s.49-51.
[214] Görırmak, Mert, "Afganistan: Bölgesel Rekabet ve Yeni Açılımlar", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, No.13 (2011), s. 21.

Ayrıca Taliban'ın devrilmesinden sonra da söz konusu askeri üs Kabil hükümetine yardım için kullanılmıştır. Hindistan, Tacikistan'ı Afganistan'a insani ve kalkınma yardımı için kullanmıştır. Ayrıca Hindistan, Tacikistan'ın Ayni ilindeki askeri havaalanı yeniden yapılandırma projesini de tamamlamıştır. Bu proje Afganistan'da istikrarın yeniden sağlanması ve Güney Asya ve Orta Asya'da Radikal İslamcı akımlara karşı mücadelede Hindistan'ın önemli bir hamlesi olarak değerlendirilmektedir. Afganistan liderleri de sık sık ülkesinin Hindistan'ın Orta Asya'ya ulaşması için karasal köprü olduğunu ifade etmiştir. Türkmen – Afgan – Pak – Hint (TAPI) enerji yolu projesi de Kabil'in yeniden istikrara kavuşmasına bağlıdır.[215]

Uzun dönemde bölge güvenliğinin oluşturulması ve devam ettirilmesi için Afganistan, Pakistan, Hindistan ve Orta Asya'yı da içeren ekonomik projelerin geliştirilmesi çok önemlidir.[216]

2001 ABD müdahalesi ile ortaya çıkan yeni durum Delhi'nin faydasına olmuş, eskiden Hindistan ile Orta Asya ülkeleri arasında sorun teşkil eden Taliban yönetimi devrilmiş, yerine Delhi'nin Orta Asya enerjisi açılımına tam destek veren yeni yönetim işbaşına gelmiştir. Dolayısıyla, Washington'un Taliban yönetimini devirmesine bölgede en çok katkı sağlayan ve yeni durumdan tamamen hoşnut olan bölge ülkesinin Hindistan olduğu söylenebilir.[217]

Taliban sonrası dönemde özellikle Afganistan Milli Ordusu'nda birçok kazanım olmuş bu doğrultuda NATO çerçevesinde 47,000 asker yetiştirilmiştir. Ama Afganistan Milli Ordusu hala çok kırılgandır. Çünkü birçok farklı etnik gruptan asker barındırmakta ve bunlar devletten çok kendi liderlerine bağlıdır.[218]

---

[215] V., Pant, **a.g.e.**, s.54-56.
[216] Jonathan Goodhand, "From War Economy To Peace Economy? Reconstruction and State Building In Afghanistan", **Journal of International Affairs**, Vol.58. No.1 (Fall 2004), p. 170.
[217] Purtaş, **a.g.e.**, s.44.
[218] William B. Caldwell, Derek S. Reveron, "Surging Security Force Assistance in Afghanistan", **Military Review**, (November-December 2011).

Orta Asya'da Hindistan başka güçlerle de rekabet etmek zorundadır. Bu güçlerden biri İran'dır. Zengin petrol rezervlerine sahip olan İran da, Orta Asya'da bölgesel güç olmak için çabalamaktadır. Ayrıca, İran Afganistan'da çok etkilidir. İran Afganistan'da ABD askerlerinin çekilmesi ve Taliban'ın güçlenmesinin önlenmesini, ayrıca, Afganistan'ın kendi etkisi altında kalmasını istemektedir. İran Taliban sonrası Afganistan'ın yeniden siyasal yapılanmasına önemli katkılarda bulunmuş olmakla birlikte, Afganistan'a 560 milyon dolar civarında yardım ve kredi sağlamıştır. Ancak son yıllarda İran'ın Afganistan'daki rolü karmaşıklaşmıştır. İran Ordusu'ndaki bazı birimler özellikle Devrim Muhafızları'nın ABD'nin Afganistan'daki etkisini kırmak için Taliban'a destek verdiği yönünde kanıtlara rastlanılmıştır. Afganistan'daki uluslararası koalisyon güçleri Taliban'a ulaştırılan bazı İran yapımı silahları ele geçirmiştir. Aslında İran ve Hindistan'ın Afganistan politikaları birbiriyle örtüşmektedir. Her iki devlet de Afganistan'a istikrarın yeniden tesis edilmesi, tüm etnik güçlerin iktidar içinde yer alması ve ekonomik olarak bölgeye uyum sağlamasını istemektedir. Hindistan, ayrıca, Afganistan ve Orta Asya'ya çıkışını sağlayacak İran'ın kıyısında yeni Çahbahar limanı yapımında İran'la işbirliği yapmaktadır. Bunun yanında Hindistan Çahbahar Limanı'nın İran'ın tren ağına bağlayacak proje de yürütmektedir. Bu proje başarıldığında Hindistan'ın Orta Asya ve Avrupa'ya ulaşımı kolaylaşacaktır. Orta Asya'da Hindistan'ın diğer rakipleri Rusya, Çin ve ABD'dir. Orta Asya'ya yönelik Hindistan ve ABD benzer politikalar yürütmektedir. Hatta bu bölgede Hindistan etkisinin artması, Rusya ve Çin etkisinin azaltılmasında ABD'nin çıkarına olduğu da iddia edilebilir. Çin ve Hindistan Orta Asya'da birbirinin etkisini kırmaya çalışmanın yanında ABD etkisini de azaltmak istemektedirler. Şanghay İşbirliği Teşkilatı (ŞİT) onlar tarafından bölgede ABD'nin nüfuzunun kırılması için bir araç olarak değerlendirilmektedir. ŞİT bu nedenle Afganistan'da etkinliğini arttırmaktadır.[219] Tüm bu bilgiler ışığında, eskiden

[219] Pant, **a.g.e.**, s.54-58.

imparatorlukların ayrıldığı nokta olarak tanımlanan Afganistan, artık, bölgeleri birleştiren bir ülke olarak öne çıkmaktadır.[220]

Bu çerçevede, 1991 senesinde gündem olmuş olan TAPI (Türkmenistan – Afganistan – Pakistan – Hindistan Doğalgaz Boru Hattı) Projesi'nin fizibilite çalışmalarının masrafları Asya Kalkınma Bankası tarafından ödenmiştir. Bu doğrultuda, 1995 senesinde Trans – Afgan Hattı (TAP) ön anlaşması Pakistan ve Türkmenistan ülkeleri arasında imzalanmıştır. Bir sene sonra Amerikalı Unocal şirketi önderliğinde CentGas isminde Konsorsiyum oluşturulmuştur. Fakat Kabil'de eski yönetimin devrilmesi ve yerine Taliban'ın yönetimi devralmasıyla, bazı girişimlere rağmen Taliban yönetimi boyunca proje işleri durmuştur. Fakat 2001'de Taliban yönetiminin devrilmesi ve Hamid Karzai'nin liderliğinde yeni iktidarın yönetimi devralmasından sonra TAPI projesi yeniden gündeme alınmış ve 2002 senesinde Aşgabat, Kabil ve İslamabad yönetimi arasında bir anlaşma yürürlüğe sokulmuştur. Bu projeye 2008 senesinde Delhi'nin de iştirak etmesiyle, projenin yeni adı kısaca TAPI olarak bilinen, Türkmenistan – Afganistan – Pakistan – Hindistan Doğalgaz Boru Hattı Projesi şeklinde değiştirilmiştir. Projenin hayata geçirilmesi için 2010 yılında Aşgabat, İslamabad, Kabil ve Delhi yönetimi arasında bir anlaşma yürürlüğe sokulmuştur.[221]

1.680 kilometre olarak planlanan hat; Türkmenistan'ın Devletabad bölgesinden başlayıp Afganistan'ın Herat ilinden geçip Kandahar'a oradan da Pakistan'ın Multan ve Ketta illerine ulaşıp Hindistan'ın Fazilka ilinde sonlanacaktır. Bu boru hattının 280 kilometresi Hindistan, 400 kilometresi Pakistan, 830 kilometresi Afganistan ve 170 kilometresi Türkmenistan'dan geçmesi yönünde plan yapılmıştır. Bu projenin günlük ortalama 90 milyon metre küp ve senede yaklaşık 33 milyar metre küp gaz ulaştırması öngörülmüştür. Söz konusu hattın gaz kaynağı Türkmenistan olacak ve bundan günlük, Hindistan 35, Afganistan 20, Pakistan ise 35 metre küp

[220] Melanie, Hanif, " Indian Involvement in Afghanistan: Stepping Stone or Stumbling Block to Regional Hegemony?", **Giga Working Papers**, No. 98, 2009, p. 13.
[221] Purtaş, **a.g.e.**, s.27-28.

gaz elde edecektir. [222] Asya Kalkınma Bankası'nın destekleyeceği projenin maliyeti yaklaşık 7,6 milyar dolara varacağı öngörülmektedir.[223]

Yıllardır konuşulan TAPI projesinin, özellikle Afganistan, Pakistan ve Hindistan'daki problemlerin çözümü adına katkı sağlayacağı muhakkaktır. Bu proje sayesinde, Türkmenistan gazının dış pazara ulaştırılmasından bölgedeki tüm ülkeler gelir elde edecek ve bölge ülkelerinin kendisi de ucuz enerji elde edecektir. Projenin başarılı olması durumunda, bölge devletleri arasında işbirliğinin yeniden canlanması ve asırlar sonra tekrar 'İpek Yolu' havasının hissedilmesi sağlanabilir. Ek olarak, iç çatışma ve terör şebekeleriyle savaşan ve birçok yerinde güvenlik sıkıntıları yaşayan bölge ülkelerinin söz konusu projeyi birlikte savunması ve yürütmesi için aralarında oluşacak iktisadi kenetlenme, aralarındaki fiili problemlerde daha dikkatli ve birlikte karar almaları yönünden de faydalı olacaktır. Daha geniş açıdan bakılınca söz konusu proje, Orta Asya ve Güney Asya bölgesinde yeni işbirliği imkânları sağlayacaktır. Varsayılan proje, dünyanın en büyük dördüncü doğalgaz rezervini ülkesinde barındıran Aşgabat'ı doğalgazı en çok ihraç ettiği Moskova'ya bağımlılıktan kurtarmak için de bir olanak doğuracaktır.[224]

TAPI Projesi Kabil açısından özellikle NATO askeri güçlerinin çekilmesinin ardından daha da önemli hale gelecektir. Ek olarak, TAPI Projesi sayesinde, yeni 12 bin işçiye işgücü alanları oluşturulacak ve ülkede ekstra sanayi fabrikaları tesis edilecektir. Daha da önemlisi, doğalgaz transitinden elde edilecek geçiş geliri de Kabil iktisadına katkısı olacaktır. Bu miktarın yıllık olarak yaklaşık 300 milyon dolar olacağı öngörülmektedir. Diğer taraftan, Kabil Tahran'dan günlük yaklaşık 2,400 ton enerji için ödeme yapmaktadır. TAPI projesinin

---

[222] "Turkmenistan – Afghanistan – Pakistan – India Gas Pipeline: South Asia's Key Project", **Petromin Pipeliner**, (April – June 2011), s.7.
[223] Rainer Gonzalez Palau, "The TAPI Natural Gas Pipeline: Status & Source of Potencial Delays", *<https://www.cimicweb.org/.../CFC_Afghanistan_TAPI_Feb12.pdf<* **Civil Military Fusion Centre**, (February 2012), s.4.

[224] Betul Buke Karacin, " Türkmenistan – Afganistan – Pakistan – Hindistan Doğalgaz Proje Hattı", <http://www.usakgundem.com/yorum/378/t%C3%BCrkmenistan-afganistan-pakistan-hindistan-do%C4%9Falgaz-boru-hatt%C4%B1-projesi.html<, **Usak Stratejik Gündem**, (e.t. 23 Nisan 2014).

uygulanması durumunda, Kabil doğalgaz tedarikçilerine yeni bir kaynak eklenecek ve ülkeyi Tahran'a bağımlılıktan kurtaracaktır. Bu projenin aynı şekilde İslamabad ve Delhi'ye kazanımları da olacaktır. Bu iki devletin doğalgaz masrafını temin edecek tedarikçilerinin az olması, devletleri başka devletlere bağımlı hale getirmiştir. Yeni proje sayesinde, her iki ülkenin enerji ihtiyacı daha ucuz ve güvenilir yollarla elde edilecektir. Proje tamamlandığında İslamabad ve Delhi arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlenmesi siyasi ilişkileri de kolaylaştıracaktır.[225]

Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen bu projenin gerçekleşmesinin önünde bazı engeller de mevcuttur. Projeyle ilgili teknik problemler, bölgedeki güvenlik sıkıntıları, Finansal kaynak sağlanması, yıllarca çatışmanın olduğu bazı bölgeler ve projeye dâhil olan devletlerin birbiriyle olan fiili politik sorunlar öngörülen ana sorunlardır. İlave olarak, TAPI projesinin tahmini olarak 400 km'lik kısmının bölgedeki dağlık araziden geçmek zorundadır. Bu sıkıntılar dolayısıyla projenin yapım aşaması ve bitirildikten sonra projenin bakım ve denetiminin zor olacağı öngörülmektedir. En önemli problem tabii olarak Afganistan'ın muhtemel terör saldırılarını da içeren iç güvenlik problemi ve aynı şekilde İslamabad açısından Beluçistan'daki militan grupların boru hatlarına olası saldırılarıdır. [226]

III) Hindistan Yanlısı Afgan Liderler ve Taliban'a Karşı Savaşta Hindistan Rolü

A) Afganistan Siyasetinde Hindistan Yanlısı Etkin Liderler

Taliban, Afganistan'ın fiili cumhurbaşkanı Karzai'nin babasını Pakistan'da öldürmüştür. Ayrıca Hamid Karzai Hindistan'da uzun yıllar yaşamış ve siyaset biliminde

[225] Madhura Joshi, "Turkmenistan – Afghanistan – Pakistan – India Pipeline: Possibility or Pipe Dream?", **Gateway House: Indian Council on Global Relations**, (November 2011), s.9-10.
[226] Karacin, **a.g.e.**

yüksek lisansını da Hindistan'ın Himaçal Pradeş Üniversitesi'nde yapmıştır. Afganistan eski Dışişleri Bakanı Abdullah Abdullah Hindistan'da yaşamış ve eğitim görmüştür. Bu nedenle Hindistan'la Kuzey İttifakı'na liderlik ettiği dönemden beri iyi ilişkileri vardır.[227] Ayrıca Kalp Kriziyle hayatını kaybeden Afganistan eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fehim ve Kuzey İttifakı'nın efsane lideri Ahmed Shah Masud ile de çok iyi ilişkileri olmuştur. Bu liderlere ilaveten, eski Afganistan eğitim bakanı Muhammed Hanif'in de Hindistan'la diyalogunun çok iyi olduğu bilinen bir gerçektir. Son olarak, eski bir Kuzey İttifakı komutanı ve sonradan Afganistan Meclis Başkanı olan Yunus Kanuni'nin de Hindistan yanlısı olduğu bilinmektedir.[228] Görüldüğü gibi Afganistan'ın liderlerinin çoğu eski savaş komutanlarından oluşmaktadır.[229]

B) Taliban'a Karşı Savaşta Hindistan'ın Rolü

Afganistan – Hindistan ilişkileri tekrar dönersek, eski Afgan Kralı Zahir Şah döneminde (1933-1973) Hindistan'la ilişkileri Pakistan'la olan ilişkilerinden daha iyiydi. Bunun tek istisnası 1965 Hindistan – Pakistan Savaşı olmuştur. Hatta 1973'te Zahir Şah iktidardan indirildiğinde de Hindistan, Afganistan'daki komünist rejimle iyi ilişkiler kurmayı başarmıştır. Yukarıda da zikredildiği gibi, Afganistan'daki iç savaş yıllarında da Pakistan'ın desteklediği Mücahit gruplarına karşın, Hindistan Ahmed Şah Masud 'un liderliğini yaptığı Kuzey İttifakı'nı desteklemiştir. 1996-2001 Taliban iktidarı dönemindeyse, Hindistan – Afganistan ilişkileri kötüleşmiş hatta Hindistan Afganistan'daki elçiliğini kapatmış ve diplomatlarını da geri çekmek zorunda kalmıştır. Ancak 11 Eylül 2001 olaylarından sonra Taliban'ın devrilmesinde Hindistan Kuzey İttifak'ına askeri malzeme ve savunma ekiplerini göndermiştir. Ayrıca

[227] Yadav, Barwa, **a.g.e.**, s.108.
[228] Ganguly, Howenstein, **a.g.e.**, s.128-129.
[229] Peake, Gordon, "From Warlords to Peacelords", **Journal of International Affairs**, Vol.56, No.2 (Spring 2003), p.183.

Taliban'a karşı mücadelede Hindistan Tacikistan'daki Farhor'da hastane açmış ve Kuzey İttifakı askerleri ve komutanlarına sağlık hizmetleri vermiştir. 11 Eylül arifesinde Ahmed Şah Masud'un intihar saldırısına kurban gitmesi de Hindistan'ın Kuzey İttifakı'yla bağlantısına koparamamıştır. Hindistan, Taliban'a karşı savaşta da ABD'ye destek olmuştur.[230]

Taliban döneminde de Hindistan dâhil birçok ülke barış görüşmelerine ön ayak olmuş ama kayda değer ilerleme sağlanamamıştır. Bu çabalardan biri 6 + 2 inisiyatifidir. Kofi Annan'ın desteklediği söz konusu girişimde, Altı bölge ülkesi olan Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan, Çin, İran ve Pakistan'a ilaveten iki süper güç ABD ve Rusya yer almaktaydı. Bu girişim ilk toplantısını 14 Ocak 1999' da Taşkent'te "Afganistan'daki Çatışmaların Barış içinde çözülmesi için Temel Prensipler" başlığı altında gerçekleşmiştir. Bu girişime Hindistan da katılmak istemiş ama kabul görmemiştir. Kofi Annan'ın tüm çabalarına rağmen bu girişimde barış sağlamada başarılı olamamıştır fakat Pakistan'ın baskılarıyla Taliban'ı barış görüşmeleri masasına gelmesinde başarılı olmuştur. Bunda Hindistan'ın dâhil edilmemesi Hint muhalefet partileri tarafından eleştirilmiştir. Fakat bunun hemen ardından BM Afgan Sorunu'na Hindistan'ı dâhil etmiş ve Mayıs 2001'de Taliban'a karşı uygulanan ambargoyu denetleme amaçlı 12 BM temsilcisi Delhi'ye ziyarette bulunmuştur. 11 Eylül öncesi Taliban'a karşı son uluslararası girişim Haziran 2001'de Taliban'ın Tacikistan sınırına asker yığmasıyla gerçekleşmiştir. ABD ve Rusya Taliban'ın olası nüfuz sahasını genişletmesine karşı Hindistan'dan da askeri teçhizat yardım talebinde bulunmuştur. Burada hedef Taliban'ı 50 KM geriye püskürtmek olmuştur.[231]

11 Eylül 2001 senesinde vuku bulan meşhur ABD'ye yönelik Terör saldırıları sonrası Washington saldırıların arkasında Bin Ladin isminde bir teröristin olduğunu iddia etmiş ve Afganistan'dan Bin Ladin'i teslim etmesini istemiştir. Afganistan'ın direnmesine karşılık ABD

[230] Ganguly, Howenstein, **A.g.e.**, s.127- 128.
[231] Paliwal, **a.g.e.**, s. 153 – 159.

Afganistan'a askeri müdahalede bulunmuş ve Taliban Hükümeti'ni devirip yerine Bonn konferansı sonrası Hamid Karzai başkanlığında geçici hükümetin oluşmasına önayak olmuştur. Karzai, geçici hükümet sonrası için yapılan seçimleri iki defa kazanmış ve 2014 yılına kadar iktidarda bulunmuştur. Ve bu süreçte Taliban'ı tamamen etkisiz hale getirmek için bölgede en çok yardım eden ülkelerden biri de Hindistan olmuştur.

Karzai döneminde Kuzey İttifakı liderlerinin zayıflatılması üzerine Manmohan Singh Karzai'den diğer liderleri izole etmemesini ve tüm etnik gruplarla daha iyi ilişkiler kurmasını istemiştir. Taliban'a karşı savaş döneminde Kuzey İttifakı'nı birlikte destekledikleri İran ve Rusya da Karzai'yi desteklemiştir. Tüm bunlara rağmen Hindistan Karzai'yi desteklemeyi devam etmiş ve Ekim 2011'de Stratejik Ortaklık Belgesi'ni imzalamıştır. Dolayısıyla Hindistan, Taliban döneminde olduğu gibi tek bir grubu desteklemek yerine merkezi hükümeti desteklemeyi seçmiştir. Hatta Hindistan'ın bu tutumu Karzai'nin muhalifleri tarafından kınanmış ve aşırı Peştun yanlısı politika yürütmekle suçlanmıştır.[232]

ABD'nin 2001'den beri savaşta olduğu Taliban'ı ülkede tamamen devirememesi, 2014 yılı sonrası Koalisyon Güçleri'nin Afganistan'ı terk etmesinden sonra Taliban'ın müzakereler yoluyla siyasi hayata dâhil edilmesi olasılığını gündeme getirmiştir. Hindistan ise Taliban'la barış müzakerelerine prensip olarak karşı çıkmasa da bunun sadece Afganlar arasında konuşulmasını istemektedir. Çünkü Taliban'la barış müzakerelerinde ilk akla gelen dış ülke komşu Pakistan olmaktadır. Bundan dolayı Hindistan, barış müzakerelerine dış ülkelerin karışmamasına vurgu yapmıştır.[233]

2014 sonrası ABD askerlerinin Afganistan'ı terk etmesinin akabinde Taliban'ın ülke yönetimini tekrar ele geçirme riski mevcuttur. Böyle olası bir durum karşısında şimdiye kadar Taliban karşıtı grupları destekleyen Hindistan'ın nasıl bir politika izleyeceği daha kesinleşmiş

---

[232] **A.g.e.**, s. 193 – 194.

[233] Smruti S. Pattanaik, "India in Afghanistan: Engagement without Strategy",< www.idsa.in/idsacomments/IndiainAf ghanistanEngagementwithoutStrategy _sspattanaik_280111?q…>**Institute for Defence Studies and Analyses**, yayın tar. 28 Ocak 2011.

değildir. Hindistan'da karar alıcılar iki görüşe ayrılmıştır: Taliban'la irtibata geçip iyi ilişkiler geliştirme yanlıları ve Taliban'la mücadeleye devam etme taraftarı olanlar. İki grup da Taliban'ın Pakistan yanlışı bir örgüt olduğu konusunda hemfikirler. Taliban'la iyi ilişkiler geliştirme taraftarı olanlar Taliban'la geliştirilecek iyi ilişkilerin uzun vadede Pakistan'la aralarında olumlu katkısı olacağı, Hindistan'ın Afganistan'daki çıkarlarını koruma adına tüm yönetimlerle iyi ilişkiler kurmasının uzun dönem politikasına olumlu katkı yapacağı ve ayrıca uzun dönem iktisadi faaliyetlerinin yürütülebilmesi için de Afganistan'daki tüm gruplarla iyi ilişkiler geliştirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Taliban'la mücadeleye dolaylı olarak devam etmeyi savunanlar ise Taliban'ın Pakistan tarafından oluşturulan, ideolojik olarak oradan beslenen, Pakistan tarafından eğitilen ve donatılan aşırı radikal İslamcı grup olduğu için, Taliban Afganistan'ın genel çıkarını gözetmeden sadece Pakistan çıkarlarını kollayacağı için ve son olarak da Taliban'la iyi ilişkiler kurmak yerine onun yayılmasının önü kesilmesi gerektiği için kendi konumlarını savunmaktadırlar. Ayrıca her iki grup da Taliban'ın Pakistan istihbarat örgütü ISI tarafından oluşturulduğu konusunda hemfikirler.[234] Taliban açısından bakınca Hindistan'ın yardımlarına karşı çıkmamakla beraber Hindistan'ın bu yardımları kendi çıkarları için yaptığını savunmaktadır. Taliban sözcüsü Zebihullah Mücahit 2010'da verdiği bir demeçte "eğer Hindistan Afgan halkını çok seviyorsa neden Taliban döneminde kalkınma projelerini askıya aldı?" demiştir.[235]

2005 yılında, Hindistan'ın yürüttüğü Zaranc – Delaram projesinde çalışan Maniappan Raman Kutty isminde bir işçiyi Taliban kaçırmış ve Hindistan'a projede çalışan tüm vatandaşlarını acil çekmesi için 48 saatlik bir ültimatom vermiş ve Hindistan'ın tüm bağlantı kurma çabalarına rağmen, Taliban, dediği gibi 21 Kasım'da Kutty'yi öldürmüştür. Son çare olarak Pakistan'dan da bu konuda yardım talebinde bulunulmuş ama Pakistan, 2001'den beri

[234] M Hansel, R Khan, M Levaillant, " **Theorizing Indian Foreign Policy**", New York, Routledge, 2017, s. 188 – 192.
[235] Paliwal, **a.g.e.**, s. 190.

onlarla bağlantımız yok diyerek yardım talebini reddetmiştir. Buna benzer bir olay da 2003 yılında yaşanmıştır. Kandahar – Kabil yol inşaatı projesinde çalışan iki Hintli işçi olan P Murali ve G. Varda Rao'yu Hindistan casusu suçlamasıyla Taliban kaçırmış ve karşılığında elli Taliban mahsuplarının salıverilmesini talep etmiştir. Bu olayda Hindistan'ın Kabil Büyükelçisi Katju yerel aşiret reisleriyle görüşüp iki işçiyi geri geri almıştır. Bunlara ek olarak, 2006 yılında Hintli bir telekomünikasyon mühendisi olan K. Suryanarayana Taliban tarafından kaçırılmış ve iki gün sonra infaz edilmiştir.[236] Bu olaylar Hindistan'ın Afganistan politikasını değiştirmemiş fakat farklı Taliban gruplarının farklı karar alma tercihlerinin nedenlerini araştırmaya itmiştir.

7 Temmuz 2008'de Taliban 100 Kilogram bomba yüklü bir arabayla Hindistan'ın Kabil büyükelçiliğine saldırmış ve çoğu Afgan olmak üzere elli sekiz kişi hayatını kaybetmiş ve 141 kişi yaralanmıştır. Bir yıl sonra 8 Ekim'de Kabil Büyükelçiliği'ne tekrar bir saldırı olmuş, 17 kişi öldürülmüş ve 83 kişi yaralanmıştır, saldırı sonunda Delhi, saldırının Pakistan'da konumlanan birimler tarafından planlandığını duyurmuştur. 26 Şubat 2010'da da Hint vatandaşlarının kaldığı Kabil'deki Hamid Guesthouse'a saldırı olmuş, 9'u Hint vatandaşı olmak üzere 18 kişi öldürülmüştür, yine saldırı sonrası Hindistan Afgan Talibanlara karşılık vermeyi reddetmiştir. Bunu takiben 3 Ağustos 2013'te Hindistan'ın Celalabat Konsolosluğuna saldırı olmuş, 9 Afgan vatandaşı öldürülmüş ve Hintliler dâhil 24 kişi yaralanmıştır. 2014 yılında Modi'nin yemin töreni devam ettiği saatlerde Hindistan'ın Herat büyükelçiliği 4 silahlı kişi tarafından saldırıya uğramış, 10 saat boyunca çatışmalar devam etmiştir. [237]

IV) Afganistan – Hindistan İlişkisinde ABD Etkeni

Son 40 yıldır birbirine güvenmeyen Hindistan ve ABD'nin çıkarları, Taliban'ın devrilmesinden sonra genelde Güney Asya'da ve özelde Afganistan'da örtüşmektedir. Her

[236] **A.g.e.**, s. 216 – 218.
[237] **A.g.e.**, s. 221 – 226.

şeyden önce ne ABD ne de Hindistan Afganistan'da Taliban'ın tekrar iktidara gelmesini istememektedirler. Dolayısıyla, ABD ve Hindistan Taliban'ın Pakistan sınırını kullanmasını ve tekrar güçlenmesini istememektedirler. İkinci olarak, her iki devlet de Afganistan'da istikrarın yeniden sağlanması, güvenli ve geniş taban tarafından temsil edilen bir hükümetin iktidara gelmesini istemekte, böylece, Afganistan'da tekrardan radikal İslamcı grupların iktidara gelmesini önlemeyi hedeflemektedirler. Üçüncü olarak, Afganistan'ın yeniden kalkınması için Hindistan ve Pakistan ikilisinin birlikte hareket etmesi hayati önem arz etmektedir. Tüm bu nedenlerden ötürü Afganistan'da Hindistan'ın çıkarlarının ABD çıkarıyla çatışması çok uzak bir ihtimaldir.[238]

Delhi, bölgesel güç olarak Pekin'i kendi rakibi görmektedir. Fakat bildiğimiz gibi Pekin; Delhi ve Washington'un ekonomik ortağıdır. Dolayısıyla Delhi ve Washington, Pekin'in bölgede tek süper güç olmasını istememekle birlikte, Pekin tarafından iki ülkenin kendisini çevrelemek istediği algısının oluşmasına da karşıdır. Delhi bölgede İslamabad'la birçok anlaşmazlık yaşarken, Washington bölgede İslamabad'ı partner olarak seçmiştir. Bunlara karşın Delhi, Pekin ile bölgesel güç olma mücadelesinde Washington'un desteğine başvurmaktadır.[239]

2001 ABD Afganistan müdahalesi sonrası ABD Hindistan'la işbirliğine sıcak bakmış, dönemin ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ABD – Hindistan askeri bağlarının iyileştiğini vurgulamış ve bu çerçervede bazı üst düzey ziyaretler de gerçekleşmiştir. Kasım 2001'de ABD Pasifik Komutanlığı Şefi Amiral Dennis Blair Delhi'ye ziyaretlerde bulunmuş ve Hindisatan'da ulusal güvenlikten sorumlu üste düzey yetkililerin katıldığı Güvenlik Komitesi Kabinesi'yle toplantı yapmıştır. Bu toplantıda Blair, Hindistan'dan resmi olarak ISAF Gücünün Hindistan hava ve deniz sahasını kullanmasına izin vermesini ve Hindistan

[238] Ganguly, Howenstein, **a.g.e.**, s.136- 137.
[239] Önal, **a.g.e.**, s.55-56.

askerlerinin Afganistan'da Taliban'a karşı mücadele etmesini istemiştir. Hindistan ilk isteği Kabul etmiş fakat ikinci isteği reddetmiştir.[240]

2004 güzünde dönemin ABD Başkanı G.W. Bush ve dönemin Hindistan Başbakanı Singh ikili ilişkilerin daha önce hiç bu kadar iyi olmadığını vurgulamışlardır. Kısa bir süre sonra 2005 yazında iki lider barışçıl nükleer işbirliği planı hakkında açıklamada bulunmuş ve ilişkilerde ileri aşamayı müjdelemiştir. Yine, 24 Kasım 2009'da ABD Başkanı Barak Obama Hindistan Başbakanı'nı Beyaz Saray'da ağırlamıştır. Bu ağırlamada, Beyaz Saray, Hindistan ve ABD arasındaki güçlü ve gelişmekte olan Stratejik Ortaklık ve iki halk arasındaki dostluk üzerine vurgu yapmıştır.[241]

Hindistan açısından değerlendirildiğinde ABD bölge politikası açısından Afganistan – Pakistan arasındaki Taliban sorunu kadar Hindistan – Pakistan arasındaki Cammu ve Keşmir sorunlarına da önem vermelidir. Hindistan kendisini en az ABD, İngiltere ve İspanya kadar terör kurbanı olarak görmektedir. Ancak, Hindistan'ın bu isteği ABD tarafında karşılık bulmamıştır. Eski ABD Başkanı G.W. Bush döneminde Afganistan ve Keşmir sorunu ayrı değerlendirilmiştir.[242] Ve selefi Barak Obama tarafından, Afganistan ve Pakistan'a özel temsilci olarak atanan Holbrook'un Keşmir sorunuyla ilgilenmeyeceği bildirilmiştir.[243]

ABD Başkanı Barak Obama Haziran 2010'da "Hindistan bir Asya lideri, yükselen ve sorumluluk sahibi küresel güçtür dolayısıyla, katiyen yirmi birinci yüzyılda ABD – Hindistan ilişkilerinin Ortaklık olacağına inanıyorum" demiştir. Günümüzde ABD ve Hindistan'ın, Asya ve dünya politikası tarihte hiç olmadığı kadar birbiriyle örtüşmektedir.[244] Ancak bu durum, iki devletin ticaret hacmine yansımamaktadır. Hindistan, dünyanın en hızlı büyüyen ikinci

[240] Paliwal, a**.g.e.**, s. 167.
[241] Jason A. Kirk, " India's Season of Discontest: Us-India Relations through the prism of Obama's "Af-Pak" policy, year One", **Asian Affairs: An American Review**, Cilt 37, Sayı 147 (2010), s.148-160.
[242] J. Raja Mohan, " How Obama Can Get South Asia Right", **The Wasington Quarterly**, Cilt 32, Sayı 2 (Nisan 2009), s.187.
[243] Kirk, **a.g.e.**, s.153.
[244] **A.g.e.**, s.160.

ekonomisi olmasına rağmen ABD ile ticaret ve finansal bağları açısından Çin'inkine nispeten çok küçük kalmaktadır.

Washington'un bölge politikası açısından, Afganistan'ın Taliban'dan tamamen temizlenmesi ve dini terör örgütlerinin Pakistan'daki faaliyetlerinin yasaklanması bakımından bu üç ülke ile ilişkleri çok önemli yere sahiptir.[245] Fiili olarak, Afgan Hükümeti ülke güvenliğini merkeze bağlı valiler üzerinden sağlamakta, bu da ülkeyi dış müdahalelere daha açık hale getirmektedir.[246] Obama dönemi başkan yardımcısı olan Joe Biden bir defasında Obama'ya Afganistan hakkında rapor sunarken: "Pakistan'ın istemediği durum Hindistan sempatizanı bir Peştun tarafından yönetilen birleşmiş bir Afganistan'dır" demiştir.[247]

2003 öncesi Hindistan Afganistan'da ABD'ye yardım etmeye istekliyken ABD ve NATO güçleri bunu istememiş, fakat, 2003 ABD'nin Irak müdahalesinden sonra ABD Hindistan'dan yardım etmesini istemiştir. ABD, 2004 yılında Hindsitan'a Afganistan'da Pakistan sınırında olmayan güney illerinin birinde PRT (İl Yeniden Kalkındırma Takımı) kurmasını istemiş fakat Hindistan, Pakistan'la iyi ilişkiler kurmak istediği ve Afganistan'da işgalci güç olarak anılmak istemediği için bu teklifi reddetmiştir. Çünkü o dönemde Afganistan'da NATO güçleri dışında sadece Avustralya ve Güney Kore'nin PRT'leri yer almaktaydı. Hindistan açısından bir diğer önemli nokta ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonraki durumdur. Delhi, ABD'nin çekilmesinden sonra Afganistan'da Pakistan yanlısı Taliban'ın tekrar hükümeti ele geçirmesinden çekinmekte, bu durumda eskiden Sovyetlerin çekilmesinden önce Sovyetler'den çekilme sürecini yavaş ilerletmesini istediği gibi bu defa da ABD'den çekilme sürecini yavaşlatmasını istemiştir. ABD Başkanı Obama 2008

[245] "Obama Dönemi Amerikan Dış Politikası'nda Bölgesel Yaklaşımlar", **BUSAM**, 2009, s.70-71.
[246] Kemp, Robert E., "Local Governance and COIN in Eastern Afghanistan 2004-2008", **Military Review**, (January-February 2011), pp. 63.
[247] Paliwal, **a.g.e.**, s. 196.

yılında yetkililerden Afganistan'dan çıkış yolu bulmasını istemiş ve ABD 2014'te Afganistan'dan çekileceklerini 2011 yılında resmi olarak duyurmuştur.[248]

V) Afganistan – Hindistan Askeri ve Ekonomik İlişkileri

A) Afganistan – Hindistan Askeri İlişkileri

1999 yılında Hindistan, tarihinde ilk defa ülke sınırı dışında Tacikistan'ın Farhor ilinde askeri üs açmıştır. Farhor üssü Taliban'a karşı mücadelede Kuzey İttifak'ına yardım için kullanılmıştır. Ayrıca, Taliban'ın devrilmesinden sonra da söz konusu askeri üs Kabil hükümetine yardım için kullanılmıştır.[249]

Pakistan'ın tüm itirazlarına rağmen, Hindistan Afganistan'a birçok askeri yardımda bulunmuştur. Afgan Hava Gücü'nün MiG21 uçaklarının teknik bakımları Hindistanlı mühendisler tarafından yapılmaktadır. Ayrıca Afgan Milli Ordusu'nun yeniden yapılanmasında Hindistan önemli görevler üstlenmiştir.[250]

2001 sonrası Hindistan, Afganistan'da askeri işbirliğini derinleştirmiştir. Bu çerçevede, askeri eğitim programlarının yanında istihbarat paylaşımı ve askeri malzeme sağlama konusunda yardımcı olmaktadır. Hindistan, Afganistan'da askerleri eğitim programları yürütmektedir. Bu çerçevede, Hindistan'daki eğitim kamplarında, 2001'den beri yıllık 1700 Afgan askeri eğitilmektedir. Fakat Afganistan'ın ısrarlarına rağmen Hindistan Afganistan'a savaşan asker göndermemektedir. Ama askeri malzeme satın alma konusunda vaatlerde bulunmuş, bu bağlamda Rusya'dan satın alınacak ağır silahların ücretini Hindistan'ın ödeyeceği bir anlaşma imzalanmıştır.[251] 2013 yılında Afganistan, Delhi'ye askeri malzemeler

[248] **A.g.e.**, s. 251 – 256.
[249] Pant, **a.g.e.**, s.54.
[250] **A.g.e.**, s.47.
[251] Wang, **a.g.e.**, 118.

içeren bir listeyle gitmiş, Delhi, içerideki muhalefet ve Pakistan'ın tehdidine rağmen Afganistan'ın istediği birçok askeri malzeme yardımında bulunmuştur. Gerek Hindistan'ın askeri malzeme yardımında, gerek Rusya'nın Hindistan'ın teklifine sıcak bakmasında bölgeyi Taliban tehdidine karşı korumak ana motif olmuştur.[252]

B) Afganistan – Hindistan Ekonomik İlişkileri

Karzai'nin Hindistan'ı her ziyaretinde birçok iki yönlü antlaşmalar imzalanmıştır. Bu çerçevede 70 milyon dolarlık Zaranj – Delaram yolunun yapımı Hindistan'a verilmiş, iki devlet arasında ayrıcalıklı ticaret antlaşması imzalanmış, sivil havacılıkta işbirliği antlaşması imzalanmıştır. Ayrıca, medya ve enformasyon, kırsal gelişim, standartlaştırma ve eğitim alanında ikili anlaşmalara imza atılmış ve iki ülkenin ticaret bakanları arasında 50 milyon dolarlık Exim Bankası Kredi anlaşması imzalanmıştır. Ayrıca, Afganistan Hindistan'dan ziraat teknolojisinde yardım almıştır. Bu bağlamda, çölleşme, ormansızlaşma ve su israfını önleme teknolojileri Hindistan'dan yardım olarak alınmıştır. Hindistan, 2001-2007 yılları arasında Afganistan'ın yeniden yapılanmasına 750 milyon dolar yardımda bulunmuştur. Böylece, Hindistan, Afganistan'a 500 milyon dolardan fazla yardımda bulunan altı ülkeden biri haline gelmiştir. Hindistan'ın altyapı yardımları arasında en önemlisi Afganistan'ı İran denizine çıkışını sağlayacak ve Afganistan'ın Hindistan ulaşım mesafesini kısaltacak olan 220 kilometre uzunluğunda ve 150 Milyon Dolar değerindeki Zaranj-Delaram yolunun yapımı olmuştur. Bu proje Taliban'ın tüm engellemelerine rağmen 2008 yılında tamamlanmıştır. Bu projenin yapımında Hindistanlı mühendislerin güvenliğini üç yüz Hindistan askeri sağlamıştır.[253]

Hindistan, Afganistan'ın kurumsal olarak yeniden yapılanmasında da ciddi yardımlarda bulunmuştur. Bu çerçevede, diplomatlar, avukatlar, hâkimler, doktorlar, hemşireler, kadın

[252] Paliwal, **a.g.e.**, s. 206.
[253] Ganguly, Howenstein, **a.g.e.**, s.130-131.

girişimciler, öğretmenler ve farklı rütbelerdeki memurları içeren yedi yüz Afgan'a Hindistan'da eğitim imkânları sağlamıştır. Ayrıca Hindistan Afganistan'ın gelişmekte olan trafik sistemine yardımcı olmak için otobüsler hediye etmiş ve trafik polisi ve personelini eğitmiştir.[254]

Hindistan, Dünya Gıda Programı kapsamında Afganistan'a bir milyon ton buğday yardımı yapmış ve bunun bir kısmı yüksek proteinli bisküviye dönüştürülüp Afganistan okullarında dağıtılmıştır. Ayrıca, Hindistan, Afganistan'ın Herat ilinde Salma Dam Enerji Projesi kapsamında 80 milyon dolarlık yardımda bulunmuştur. Buna ilaveten, Pule Humri – Kabil arası çift devre elektrik hattına fon sağlamıştır. Afganistan'ın yeni parlamento binası da Hindistan tarafından inşa edilmektedir. Ayrıca Hindistan Afganistan'da yüz köyün kırsal gelişimi, güneş enerjisinden yararlanma projesi ve yağmur suyundan yararlanma teknolojisi tedariki konusunda taahhütte bulunmuştur. Taliban sonrası Afganistan'ın ekonomisi düzelme göstermiştir. 2008 yılında Afganistan'ın Gayrisafi Yurt İçi Hâsılası yüzde yedi artmıştır. Bunun büyük kısmı dış yardımlar ve komşu ülkelerle ticaretten kaynaklanmaktadır. Hindistan, Afganistan'ın Güney Asya İşbirliği Teşkilatı'na üye olmasını istemektedir. Afganistan'ın GAİT'a üye olmasıyla Afganistan'ın ekonomik olarak gelişmesi, bölge ülkeleri arasında transit ücretinin kaldırılması ve bölge ülkeleri arasında malların serbest dolaşımını hedeflemektedir. Daha ötesi, Afganistan'ın GAİT'a üye olmasıyla Güney Asya'nın Orta Asya ve Batı Asya'yla bağlantısının geliştirilmesini hedeflemektedir. Afganistan'ın Güney Asya Serbest Ticaret Bölgesi'ne kabul edilmesi halinde bölgeye 2 milyar dolar kazanç sağlanacağı ve bunun 606 milyon dolarının Afganistan'ın payına düşeceği tahmin edilmektedir.

Dış yardım olarak, Hindistan, Afganistan'a 2009 sonuna kadar 750 milyon dolar yardımda bulunmuştur. Bu miktarı 1,6 milyar dolara ulaştırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, Hindistan, Afganistan'ın ulusal Havayolu Aryana'yı yeniden yapma sözü vermiştir. Bu uğurda 2002 yılında Aryana'ya üç adet Airbus 300 uçak bağışlamıştır. Ayrıca, Afganistan'ın ticari

[254] Pant, **a.g.e.**, s.40-43.

pilotlarını eğitmeyi de önermiştir. Hindistan, Afganistan'a 300 yolcu otobüsü ve 200 minibüs bağışta bulunmuş ayrıca Hintli mühendisler Afganistan'ın en az on bir ilinde telekomünikasyon ağını yeniden kurup dijitalleştirmiştir. İlaveten, 2,000 Afgan vatandaşına Hindistan'da farklı mesleki eğitimler olanağı sağlamıştır. Ayrıca, Hindistan, Kandahar'ı Pakistan sınırında bulunan Spin Boldak şehrine bağlayacak yol inşasını da üstlenmiştir.[255]

Buna ek olarak 130 Milyon Dolar değerindeki Harirod nehri üzerine Salma Barajı projesine başlamıştır. Hindistan, Asya Bankası destekli Pule Humri – Kabil arası elektrik ulaştırma projesinin maliyeti de 120 Milyon Dolar civarında tahmin edilmektedir. Bunlara ilaveten Hindistan, Afganistan'da Kadın hakkı çalışmalarına da destek vermiş bu bağlamda 3,000 Afgan kadına mesleki eğitim olanağı sağlamıştır. Delhi, Afganistan'ın medya gelişimine de katkıda bulunmuş, Kabul TV, Celalabat TV ve Tolo TV'yi desteklemiştir. Ulaşım olarak da 31 Mart 2005 yılından itibaren Kabil – Delhi arası direk uçuşları başlatmıştır.[256]

Tüm bunlara bakıldığında, Hindistan Afganistan'da basit fakat hedefli yardımlar yapmaktadır.

,

[255] **A.g.e.**
[256] Paliwal, **a.g.e.**, s. 184 – 187.

SONUÇ

Bu Çalışmada, uluslararası gelişmeler de göz önünde bulundurularak 1973 sonrası Afganistan – Hindistan ilişkileri incelenmiş ve iki ülke arası ilişkilerinin tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde neye göre değişiklik gösterdiği araştırılmıştır.

Coğrafi konum açısından, Güney Asya, "Orta Doğu, Orta Asya, Güneydoğu Asya bölgeleri ile Hint Okyanusu arasında kalan yeryüzü parçası olarak" tanımlamanın mümkün olabileceği görülmektedir. Söz konusu bölgede yer almayan ve Hint Okyanusu ile söz konusu bölgelerin ortasında ye alman ülkelerin her birine Güney Asya ülkesi denir. Ayrıca Afganistan coğrafik olarak Orta Asya, Güney Asya ve Ortadoğu ülkesi olarak bilinmektedir. Bu tezde Afganistan; Güney Asya ülkesi olarak kabul edilecektir. Bu şekilde haritaya bakıldığında Afganistan, Bhutan, Bangladeş, Maldiv Adaları, Nepal, Pakistan, Sri Lanka ve Hindistan'ın Güney Asya'yı oluşturan ülkeler olduğu anlaşılacaktır.[257]

Afganistan – Hindistan ilişkileri On altıncı yüzyıla dayanmaktadır. O dönemde, Afganistan'ın bir bölümü Hindistan'a hâkim olan İmparator Timur ve bir bölümü de İran Sefevi devleti tarafından yönetiliyordu. O yıllarda, Kabil – Delhi arası iyi ilişkiler kurulmamıştır. Daha sonra Büyük Britanya ve Rusya imparatorlukları Afganistan'da nüfuz mücadelesine girişmiş ve İngiliz Hindistanı ve Afganistan arasındaki tartışmalı sınırı miras bırakmışlardır.[258] Afganistan 1919'da bağımsızlığını kazanmıştır.[259]

Fakat Afganistan, bağımsız olduktan sonra da Hindistan'la sınır sorunu yaşamaya devam etmiş ve bu da iki ülke ilişkilerinin kötü olmasına neden olmuştur. Fakat 1947 senesinde Hindistan ve Pakistan'ın iki ayrı devlet olarak varlık göstermesi, Durand Sınırı sorununun Pakistan'a geçmesine neden olmuştur. Bu tarihten itibaren Afganistan ve Hindistan'ın

[257] Çelebi, **A.g.e.**, s.12-13.
[258] Karacasulu, **a.g.e.**, s.37.
[259] Seddon, **a.g.e.**, s.187.

arasındaki sınır sorunu ortadan kalkmış ve iki ülke arası ilişkiler iyileşmeye başlamıştır. Soğuk savaş döneminde iki ülkenin benzer dış politika izlediği görülmüştür. İki ülke de bağımsız dış politika izlemeye çalışmıştır, hatta Hindistan Bağlantısızlar Hareketi'nin kurucu üyelerinden biri olmuştur. ABD'nin Pakistan'la yakınlaşmasına karşın Sovyetler Birliği'nin Afganistan'la yakın ilişkiler kurması Afganistan'ın aşamalı olarak Sovyetler Birliği'nin tarafında yer almasına neden olmuştur. Bu süreç 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı istila etmesiyle sonuçlanmıştır. Hindistan, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı istila etmesini desteklemiştir. Hindistan o dönemde Pakistan'la Cammu ve Keşmir'de sorunlar yaşamış, dolayısıyla Kabil yönetimini desteklemiştir. Ancak Hindistan'ın bu desteği 1996 yılında Pakistan yanlısı Taliban'ın iktidara gelmesiyle sona ermiştir. Buna karşın Hindistan yedi yıllık Taliban iktidarı sürecinde Taliban'a karşı mücadele eden Kuzey İttifak'ını desteklemiştir.[260]

1996 – 2001 yılları arası Taliban iktidarı döneminde ikili ilişkilerin en alt seviyede olduğu dönem olmuştur. Hindistan, acilen Kabil Büyükelçiliği'ni kapatmış ve Taliban'ı da tanımamıştır. Ayrıca, Taliban döneminde birçok azınlığa karşı negatif ayrımcılık yapılmış ve bunlardan etkilenen gruplardan biri de Afganistan'daki Hindu azınlıklar olmuştur. Taliban, Bamyan İli'ndeki Hindu Putlarını patlatmış ve ülkedeki Hindu azınlıklarda erkeklerin kendini belli eden belirli renklerde elbise giymesi ve kadınların da tek çeşit gümüş gerdanlık takmasını şart koşmuştur. Buna ek olarak, Hindular ve Afganların aynı yerde yaşamasını yasaklamış ve Hinduların kendi evlerine sarı bayrak asmasını istemiştir. Bu doğal olarak Hindistan'da tepkilere ve halk protestolarına neden olmuş ve Hindistan konuyu BM ve AB nezdinde gündeme getirilmiştir.[261]

2001 yılında Taliban'ın devrilmesiyle Hindistan'ın ülkede faaliyet alanı genişlemiş ve Pakistan'ın Afganistan'daki etkinliği tehlikeye girmiştir. ABD'deki 11 Eylül saldırıları sonrası Pakistan Cumhurbaşkanı Pervez Müşerref, ABD yanlısı Koalisyon güçleri ve uluslararası

[260] V., Pant, **a.g.e.**, s. 36- 40.
[261] Paliwal, **a.g.e.**, s. 150 – 152.

toplum tarafından izolasyona uğramış Taliban arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Müşerref zaman kaybetmeksizin ABD'nin yanında yer almıştır. Pakistan, Afganistan'da yeniden istikrarın sağlanmasına ve Hamid Karzai hükümetinin güçlenmesine destek vereceğini taahhüt etmiştir. Ancak Kabil yönetimi kendi güvenliği açısından hayati öneme sahip olan Pakistan'ın tutumundan kuşkulu olmuştur. Kabil hükümeti Pakistan'ı 2001'den beri Taliban'ın yeniden canlanmasına yardımcı olmakla suçlaya gelmiştir. Hatta Afganistan, Pakistan'ın önlem almadığı durumda sınır bölgesindeki militanlarla mücadele için Pakistan sınırına asker yığacağı tehdidinde bile bulunmuştur. Buna karşılık, Pakistan da sınıra mayın döşemeyi teklif etmiş ancak bu teklif de Kabil hükümeti tarafından kabul görmemiştir. Çünkü Kabil Hükümeti Pakistan sınırını kabul etmemektedir.[262]

Aynı dönemde, Pakistan yanlısı Taliban'ın devrilmesi, Hindistan'ın Afganistan'da daha aktif politika izlemesine neden olmuş ve Yeni Delhi Kabil ilişkileri yeniden canlanmıştır. Afganistan'da Geçici Hükümet'in kurulmasıyla Afganistan Hindistan ilişkileri çok boyutlu olarak gelişmiştir. Bu bağlamda siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel ilişkiler hızlı biçimde artmıştır. Bu çerçevede Hindistan 2001 yılında Afganistan'da temsil edilme derecesini yükseltmiş, misyon ofisi yerine büyükelçilik açmıştır. Hindistan Afganistan'ın siyasi olarak yeniden yapılanma ve ekonomik olarak kalkınmasında yardımda bulunmuştur.[263] Dolayısıyla Taliban sonrası dönemde Afganistan'ın yeniden yapılandırılmasında Hindistan çok önemli roller üstlenmiştir.

Sonuç itibariyle, 1973 – 2014 arası Afganistan – Hindistan ilişkilerinin gidişatını etkileyen en önemli faktör Afganistan'daki yönetimler olmuştur. Söz konusu yönetimin muhafazakâr yâda ılımlı yönetim durumuna göre şekillendiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Söz konusu yönetimin durumu, Afganistan – Hindistan ilişkilerini etkilediği gibi Afganistan – Pakistan ilişkilerini de şekillendirmiştir. Afganistan'da muhafazakâr yönetim iktidara

[262] V., Pant, **a.g.e.**, s. 43-47.
[263] Paliwal, **a.g.e.**

geldiğinde Afganistan – Pakistan ilişkisinin olumlu yönde değiştiği gözlenmiş ve dolayısıyla Afganistan – Hindistan ilişkisini olumsuz etkilediği görülmüştür (ör. Taliban dönemi). Bilakis, Afganistan'da ılımlı yönetim iktidara geldiğinde Afganistan – Pakistan ilişkisinin olumsuz etkilendiği ortaya çıkmış ve dolayısıyla Afganistan – Hindistan ilişkilerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür (ör. 1973 sonrası mücahidin dönemine kadar ve 2001 Taliban sonrası Karzai dönemi).

2014 yılı itibariyle de bakıldığında ılımlı bir yönetim olan Karzai Yönetimi'nin ABD'den sonra en yakın dostlarından biri Hindistan'dır. ABD'de politikalarının uygulanmasında bölge güçlerinden en çok desteği Hindistan'dan görmüştür.

Ayrıca Afganistan – Hindistan ilişkilerinde Afganistan'daki etnik grup da etkili olmuştur. 2001'e kadar Delhi, Peştun dışı etnik gruplarla daha iyi ilişkiler kurmuş ve Taliban döneminde de Tacik, Özbek ve Hazaralardan oluşan Kuzey İttifakı'nı desteklemiştir. 2001 sonrası ise Hindistan'ın bu yöneliminde değişiklikler olmuş Delhi politikacıları arasında Afganistan'daki tüm gruplarla iyi ilişkiler kurma fikri ağır basmış ve Karzai başta olmak üzere diğer etnik gruplarla da iyi ilişkiler kurmuştur. Fakat Karzai döneminden itibaren Afganistan – Hindistan ilişkilerinde Pakistan etkenine ilaveten Radikal İslami akımların Orta Asya'ya yayılmasının önlenmesi ve Hindistan – Afganistan – Orta Asya arasında ticaret (özellikle enerji bağlamında) bağının geliştirilmesi ve Orta Asya enerjisine ulaşım etkenleri de eklenmiştir. Ayrıca Delhi açısından, İran enerjisine ulaşmak için de Afganistan ilişkileri önem kazanmıştır.

Bu tez her ne kadar 2014'te bitiyor olsa da 2014'te çekilmesi beklenen ABD ve NATO askerleri 2021 yılında çekilmiştir. 2014 yılında Afganistan'da Karzai hükümeti dönemi sona ermiş ve yapılan seçimlerde ABD'de üniversite öğretim görevlisi olan eski maliye bakanı Muhammed Aşraf Gani Cumhurbaşkanı seçilmiş ve seçimlerden en iyi ikinci sonucu elde eden Abdullah Abdullah Bakanlar Kurulu Başkanı olarak hükümeti kurmuştur. 2019'da yapılan

seçimde, yine Aşraf Gani Cumhurbaşkanı seçilmiş ve yine ikinci olan Abdullah Abdullah bu sefer Taliban'la müzakere heyetinin başkanı olarak görev üstlenmiştir.

2014 yılında Hindistan'da da seçimler olmuş ve seçimin galibi Hint milliyetçisi Narendra Modi olmuş ve 2014'ten beri ülkenin başbakanlık görevini yürütmektedir. Modi döneminde Taliban'la diyalog kurup kurmama konusunda ülke içinde tartışmalar olmuş ve sonucunda diyalog kurma yönünde karar alınmıştır. 2014'ten beri yapılan diyaloglar sonucu iki tarafın iyi ilişkiler kurma isteği ortaya çıkmıştır.

2014 yılından 2021'e kadar Taliban'la ABD ve Aşraf Gani Hükümeti müzakereler yapmış fakat müzakereler sonucu ortak bir karara varılmadan önce ABD askerleri Afganistan'dan çekilmiştir. Müzakereler sürecinde ABD Taliban'dan Afganistan topraklarında ABD'yi tehdit edebilecek uluslararası terörist grupların barındırılmayacağı taahhüdünü almıştır. Bu süreçte Aşraf Gani Hükümetinde Barış müzakerelerinin sorumlusu olan Abdullah Abdullah, birçok siyasi liderlerle beraber Taliban'la başta Katar olmak üzere dış ülkelerde müzakereler yürütmüştür. Fakat an itibariyle bu müzakerelerden somut sonuç alınamamıştır.

ABD'nin Eylül ayında çekileceğini açıklamasından itibaren çok kısa bir sürede Taliban tekrar yönetimi ele geçirmiş ve birçok ülke Kabil'deki büyükelçiliklerini kapatmıştır. Taliban'ın yirmi yıl sonra tekrar yönetime gelmesi Hindistan ilişkilerini olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir. Çünkü 1996 – 2001 yılları arasında tecrübe edildiği gibi Taliban muhafazakâr yönetime sahiptir ve o dönemde Hindistan'la ilişkileri tarihin en alt seviyesini tecrübe etmiştir. Eğer yeni dönemde Taliban hükümeti ılımlılaşmazsa ve eski dönem radikal uygulamalarından vazgeçmezse Afganistan – Hindistan ilişkilerinin tekrar en alt seviyeye inme riski mevcuttur.

Ağustos 2021 itibariyle Hindistan, Taliban'la iyi ilişkiler kurmak istediğini belirtmiş ama bunun için Taliban yönetiminin 2001 öncesindeki radikal uygulamalarından vazgeçmesini ve uluslararası sisteme entegre olmasını istemektedir.

Tezin yazıldığı tarih itibariyle Taliban'ın tekrar yönetimi ele geçirdiği Afganistan'da Pakistan, Rusya ve Çin 'in dışındaki tüm ülkeler büyükelçiliklerini kapatmış, Hindistan da büyükelçiliğinde küçültmeye gitmiş ve nihai kararını verebilmek için Taliban'ın politikalarının netleşmesini beklemektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akyüz, Ahmet, **Soğuk Savaş Sonrası Hindistan'ın Avrasya Jeopolitiğindeki Yeri**, [yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2007.

Arif, Seyyid Muhammed Amin**, Az Sikandar Makduni ta Karzai Kandahari [Makedonyalı İskender'den Kandaharlı Karzai'a kadar]**, Kabil, Vaje Yayınları, 2015.

Bali, Elif, **Hindistan ve Pakistan'ın Dış Politika Tercihlerinin Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş Sonrası Yansımaları,** [yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Ankara, Ankara Üniversitesi, 2006.

Çelebi, Serdar, **Hindistan: Güney Asya'nın Güncel Jeopolitiği Bağlamında Uluslararası Politikada Mevcut ve Muhtemel Yeri,** [yayınlanmamış doktora tezi], Ankara, Gazi Üniversitesi, 2009.

Ghubar, Mir Ghulam M., **Afghanistan dar Masire Tarikh Culd Nukhust [Tarih Çizgisinde Afganistan ilk Cildi],** Tahran, Urfan Yayınları, 2011.

Ghubar, Mir Ghulam M., **Afghanistan dar Masire Tarikh Culd Duvum[Tarih Çizgisinde Afganistan İkinci Cildi],** Tahran, Urfan Yayınları, 2011.

Hansel, M, Khan, R, Levaillant, M," **Theorizing Indian Foreign Policy**", New York, Routledge, 2017.

Karacasulu, Nilüfer, **Bölgesel Güvenlik Analizi Afgansitan**, İstanbul, Beta Basım, 2011.

Malone, David M., "**Does the Elephant Dance? Contemporary Indian Foreign Policy**" New York, Oxford University Press, 2011.

Masbahzada, Muhammed Bakir, **Tarihe Siyasi Muhtasare Afganistan [Afganistan'ın Muhtasar Tarihi]**, Tahran, Marandiz Yayınları, 2009.

Ömer, Atilla, **Pakistan'ın Doğuşundan Günümüze Afganistan – Pakistan İlişkileri**, [yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, 2011.

Pajwak, Abdulkayyum ve diğerleri**, Rawabete Harici Amrika wa Afganistan [Amerika ve Afganistan'ın Dış İlişkileri]**, Kabil, Farhang Yayınları, 2010.

Paliwal, Avinash, "**My Enemy's Enemy: India in Afghanistan From The Soviet Invasion to the US Withrawal**", London, C. Hurst & Co. Publishers Ltd., 2017.

Pant, Harsh V., **Indian Foreign Policy An Overview**, Manchester, Manchester University Press, 2016.

Pant, Harsh V, "**Indian Foreign Policy in a Unipolar World**", New Delhi, Routledge, 2009.

Seraj, Muhammad Nazir Kabir, **Sadde Bist dar Afganistan[Yürminci Yüzyılda Afganistan]**, Kabil, Maywand Yayınları, 2007.

Sharma, R, Goria, R, Mishra, V, "**India and the Dyamics of World Politics**", Delhi, Pearson Education, 2011.

Şimşek, Ali, **Soğuk Savaş'tan Günümüze Yükselen Hindistan ve Dış Politikası**, [yayınlanmamış yüksel lisans tezi], Çanakkale, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, 2011.

Uslubaş, Fevzi, **"Büyük Oyundan Büyük Kaosa: Taliban ve Avrasya'da Cihad"**, Karınca Yayınları, 2010.

MAKALELER

"Afghanistan – India – Pakistan Trailogue 2009" A report, The Peace & Conflict Program, **Delhi Policy Group**, 2010.

"Afghanistna: Crisis of Impunity – The Role of Pakistan, Russia and Iran in Fuiling the Civil War", **Human Rights Watch**, Vol.13, No.3© (July 2011).

"After 1989: Redefining 'Democracy'- An Interview with Ivan Krastev", **Journal of International Affairs**, Vol.65, No.1 (Fall/Winter 2011), p. 199-205.

"Amerikan Enternasyonalizmi", A.B.D. Dış İlişkiler Gündemi – **A.B.D. Dışişleri Bakanlığı Elektronik Dergisi**, Cilt. 8, Sayı. 1 (Ağustos 2003).

"Challenging Transitions", Security Affairs of the Indian Continent, **Security Research Review**, Vol.1, No.1 (October 2004).

"Pakistan – India Relations: The Conflicted Relations", **Pakistan Institute of Legislative Development and Transparency**, Briefing Paper No.3 (June 2013).

"Pakistan's Relations with India: Beyond Kashmir?", **Crisis Group Asia Report**, No. 224 (3 May 2012).

"The Way Ahead for India – Afghanistan Relations", **Observer Research Foundation Issue Brief**, Issue No. 153, (July 2016).

"Turkmenistan – Afghanistan – Pakistan – India Gas Pipeline: South Asia's Key Project", **Petromin Pipeliner**, (April – June 2011).

"US Policy in Afghanistan", **International Debates**, Vol.10, Issue.5 (May 2012), pp.14-25.

Ahmadzai, Saifullah, "India And Pakistan: Proxy War In Afghanistan", **Center For Conflict And Peace Studies**, 15 Nisan 2010.

Aktürk, Şener, "The Origins of Ghandi's Emergence as a World Historical Figure", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı.38 (2008), s.126-138.

Alaca, Mehmet, "'Keşmir Meselesi'nin Anatomisi", **Politika Dergisi**, (Eylül 2011).

Allan, Nigel J.R., "Rethinking Governance in Afghanistan**", Journal of International Affairs**, Vol.56, No.1 (Spring 2003), pp. 193-202.

Atagenç, Ömer, "Çin ve Hindistan'ın Deniz Stratejisi ve Hint Okyanusu'nda Güç Mücadelesi", **Bilge Strateji**, Cilt.4, Sayı.6 (Bahar 2012), S.135-166.

Aziz, Khalid, "Conditions for a Successful Transition in Afghanistan Post – 2014", **DIIS. Danish Institiute for International Studies**, 2014.

B. Ayça, Ülker Erkan, "Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği Arasındaki Soğuk Savaş Yıllarında Amerikan Dış Politikası", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt. 8, Sayı. 1 (2010), s. 183-194.

Barfield, Thomas, "Culture and Custom in Nation – Building: Law In Afghanistan", **Maine Law Review**, Vol.60, No.2(2008), pp.348-373.

Basit, Abdul, Mahmood, Sara, "Implications of Possible United States Withrawal from Afghanistan on the South Asian Militant Landscape", **Counter Terrorist Trends and Analyses**, Vol. 11, No. 4, (April 2019), p. 20-25.

Basit ,A , Mahmood, S, Bashar, I , Siyech, M. S., "Afghanistan, Pakistan, Bangladesh, India", **Counter Terrorist Trends and Analyses**, Vol. 10, No. 1, (January 2018), pp. 31- 52.

Bernett R. Rubin and others, "Building a New Afghanistan: The Value of Success, The Cost of Failure", **Center on International Cooperation**, (internet adresi bul).

Burget, Fazlı Ahmed, ""Durand Hattı": Afganistan – Pakistan Arasında Yaşanan Kavganın Diğer Adı", **Ortadoğu Analiz**, Cilt 5, Sayı 56 (Ağustos 2013), s.60-68.

Caldwell, William B., Reveron, Derek S., "Surging Security Force Assistance in Afghanistan", **Military Review**, (November – December 2011).

Cöhce, Salim, "Büyük Ortadoğu Projesi Bağlamında Hindistan ile Ortadoğu Arasındaki Tarihi Bağlar ve Güncel İlişkiler", **Akademik Bakış**, Cilt.2, Sayı.3 (kış 2008) s.65-80.

William Dalrymple, "A Deadly Triangle: Afghanistan, Pakistan and India", **The Brookings Essay**, 2013.

Durani Mohib Ullah, Khan Ashraf, "Pakistan – Afghanistan Relations: Historic Mirror", **The Dialogue**, Cilt 4, Sayı 1, s. 25- 64.

Emiroğlu, Hüseyin, "Soğuk Savaş Sonrası Birleşmiş Milletler: İşlevi - Sorunları", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, cilt.7, sayı.2, (2006), s. 59-81.

Fair, C. Chiristine, " India in Afghanistan and Beyond: Opportunities and Constraints", A Century Foundation Report, **The Century Foundation**.

Frankel, Francine R., "The Breakout of India – China Strategic Rivalry in Asia and the Indian Ocean", **Journal of International Affairs**, Vol.64, No.2, (Spring/Summer 2011), pages. 1-17.

Ganguly Sumit, Howenstein Nicholas, "India – Pakistan Rivalry in Afghanistan", **Journal of International Affairs**, Cilt 63, Sayı 1 (Sonbahar/ Kış 2009).

Ganguly, Rajat, "India Pakistan and the Kashmir Dispute**", Asian Studies Institute and Center for Strategic Studies**, (1998).

Ghulam Shabir and others,"US Mass Media and Image of Afghansitan: Portrayal of Afghansitan by Newsweek and Times", **South Asia Studies**, Vol.26, No.1 (January – June 2011), pp.83- 101.

Giustozzi, Antonio, "Good state vs. Bad Warlords? A criticue of State – Building Stretegies in Afghansitan", **Crisis State Program Working Papers Series** No.1, Working paper No.54 (October 2004).

Glatzer, Bernt,"The Pashtun Tribal System", **Contemporary Society: Tribal Studies**, Vol.5, (2002), pp. 265-282.

Goldsmith, Benjamin E., Horiuchi, Yusaku, Inoghuchi Takashi, "American Foreign Policy and Global Opinion: Who Supported the War in Afghanistan?", **The Journal of Conflict Resolution**, Vol.49, No.3 (June 2005), pp.408-429.

Goodhand, Jonathan, "From War Economy To Peace Economy? Reconstruction and State Building In Afghanistan", **Journal of International Affairs**, Vol.58. No.1 (Fall 2004), p.155-174.

Goodhand, Jonathan," Bandits, Borderlands and Opium Wars: Afghan State – Building Viewed from the Margins", **DIIS Working Paper**, No.26(2009).pp.1-27.

Görırmak, Mert, "Afganistan: Bölgesel Rekabet ve Yeni Açılımlar", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, No.13 (2011), S.7-42.

Gross , Eva, " Afghanistan: The View From India", **European Union Institute for Security Studies**, Ocak 2014.

Halatçı, Ülkü, "11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonunun Bir Değerlendirilmesi", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt.2, No.7 (2006), s.80-98.

Hanauer, Larry, Chalk, Peter, "India's and Pakistan's Strategies in Afghanistan – Implications for The United States and The Region", Occasional Paper, **Center For Asia Pacific Policy**, 2012.

Hanif, Melanie, "Indian Involvement in Afghanistan in the Context of the South Asian Security System", **Journal of Strategic Security**, Vol. 3, No. 2, (Summer 2010), p. 13 – 26.

Hanif, Melanie, " Indian Involvement in Afghanistan: Stepping Stone or Stumbling Block to Regional Hegemony?", **Giga Working Papers**, No. 98, 2009.

Hariharan, Col. R., " Hyderabad Blasts: A Quick review", **South Asia Analysis Group**, Paper No. 5407 (Februrary 2013).

Hariharan, Col. R., "Terrorist threat to India after Afzal Guru's hanging", **South Asia Analysis Group**, paper no. 5396, (February 2013).

Hasnat, Syed Farooq, "Pakistan's Strategic Interests, Afghanistan and the Fluctuating U.S. Strategy", **Journal of International Affairs**, Vol. 63, No.1, (Fall/Winter 2009), pages. 141-155.

Horn, Robert C., " Afghanistan and the Soviet – Indian Influence Relationship", **Asian Survey**, Cilt. 23, Sayı. 3, (Mart 1983), s. 244-260.

Issa, Christine, Kohistani, Sardar M.,"Kabul's Urban Identity: An Overview of the Socio – Political Aspects of Development" **ASSIEN**, No.104 (July 2007), pp. 51-64.

Jakobsen, Peter Viggo, "Right Strategy, Wrong Place – Why NATO's Coprehensive Approach Will Fail In Afghanistan", **UNISCI Discussion Papers**, No.22 (January 2010), page. 78- 90.

Jawan, Shir, "Afghan Nationalism: State-Elits and Historiography: 1901-1929", **History Department**, (Fall 2010), pp.1-10.

Johnson, Thomas H., Mason, M. Chris, "Refighting the Last War – Afghanistan and the Vietnam Template", **Military Review**, (November – December 2009).

Joshi, Madhura, "Turkmenistan – Afghanistan – Pakistan – India Pipeline: Possibility or Pipe Dream?", **Gateway House: Indian Council on Global Relations**, (November 2011).

Juan, Jingdong, "Beijing's Balancing Act: Courting New Delhi, Reassuring Islamabad", **Journal of International Affairs**, Vol.64, No.2 (Spring/Summer 2011), p.37-54.

Karp, Craig M., "The War in Afghanistan", **Foreign Affairs**, Vol.64, No.5 (Summer 1986), p. 1026- 1047.

Katzman, Kenneth, "Afghanistan: Post War Governance, Security, and U.S. Policy", **Congressional Research Service**, (August 2007).

Kemp, Robert E., "Local Governance and COIN in Eastern Afghanistan 2004-2008", **Military Review**, (January – February 2011), pp.54-63.

Kerr, Brian R., "Indian – Pakistani Competition in Afghanistan: Thin Line for Afghanistan", **Center for conflict And Peace Studies**, Kasım – Aralık 2011.

Khalaji, Mehdi, "Iran's Regime of Religion", **Journal of International Affairs**, Vol.65, No.1 (Fall/Winter 2011), p. 131-147.

Kirk, Jason A**., "** India's Season of Discontest: Us – India Relations through the prism of Obama's "Af – Pak" policy, year One", **Asian Affairs: An American Review**, Cilt. 37, Sayı. 147 (2010), s. 147-166.

Knyazev, Alexander**,** " Avrasya'nın Büyük Güçlerinin Mevcut Afghanistan Politikaları: Rusya, Çin, Hindistan ve İran", **OrtaDoğuAnaliz**, Cilt.3, Sayı. 31-32 (Ağustos 2011), s.74-82.

Köçer, Mehmet, "Atatürk İnkılabının Nadir Şah Döneminde Afganistan'ın Modernleşme Çabasına Etkisi", **Turkish Studies**, Vol.3, No.4 (Summer 2008), 556-567.

Köçer, Mehmet,"Bolşevik İhtilali Sonrasında Afganistan Üzerinde İngiliz – Rus Mücadelesi", **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt.9, Sayı.1 (2004), s.79-86.

Kuchins, Andrew C., "A Truly Regional Economic Strategy for Afghanistan**", The Washington Quaterly**, Vol.34, No.2 (Spring 2011), pp.77-91.

Kuloğlu, Armağan, "ABD'nin Yeni Afgansitan Stratejisi ve Türkiye'nin Durumu", **Ortadoğu Analiz**, Cilt.3, Sayı.29 (Mayıs 2011), s.77-82.

Lusignan, Bruce, "India Pakistan And The Kashmir Conflict: Towards a Lasting Solution", Ethics **of Development in a Global Environment Term Paper**, (May 2013).

Malevich, Johan J., Youngman, Daryl C., "The Afghan Balance of Power and the Culture of Jihad", **Military Review**, (May – June 2011), pp. 33-39.

Mangrio, Naghma, "A Historical And Political Perspective of Kashmir Issue", **The Dialogue**, Vol.7, No.3, page.255- 264.

Marten, Kimberly,"The Danger of Tribal Militias in Afghanistan: Learning From the Brithish Empire", **Journal of International Affairs**, Vol.63, No.1 (Fall/Winter 2009), pp.157-174.

Menon, Shivshankar, "India's Foreign Affairs Strategy", **Brookings Institution India Center impact series**, No. 052020- 02, (May 2020).

Mohan, C. Raja, "India's New Foreign Policy Strategy**",** Draft paper presented at a Seminar in Beijing by China Reform Forum and the Carnegie Endowment for International Peace, Beijing, May 26, 2006.

Mohan, J. Raja, " How Obama Can Get South Asia Right", **The Wasington Quarterly**, Cilt.32, Sayı.2 (Nisan 2009), s. 173- 189.

Moore, Rebecca, "NATO's Partners in Afghanistan: Impact and Purpose", **UNISCI Discussion Papers**, No.22, (January 2010), page. 92-115.

Mukherjee, Rohan, Malone, David M., "Indian Foreign Policy And Contemporary Security Challenges", **International Affairs**, Vol. 87, No.1 (2011), page. 87-104.

Mustafa, Ghulam, Asif , Muhammad, Arslan, Muhammad, "Indo – Afghanistan Relations: Challenges for Pakistan", **Journal of Political and International Studies**, Vol. 4, No. 2, (July – December 2018), s. 59 – 69.

Önal, Halil, "ABD'nin Afganistan Politikasının Açmazları: Bölgesel Bir Analiz" **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt.6, Sayı.23(2010), s.43-71.

Özer, Sanem, Uysal Oğuz Ceren, Atvur, Senem, "NATO ve AB'nin Değişen Güvenlik Stratejilerinin Afganistan Örneğinde Değerlendirilmesi**" Akdeniz İ.İB.F. Dergisi**. Sayı.19, (2010), s.257-285.

Özev, Muharrem Hilm, "Küresel ve Bölgesel Güçlükler Karsısında Pakistan'ın Demokratiklesme Çabaları", **Güvenlik Stratejileri**, yıl. 8, sayı. 16 (yıl?) s. 147-175.

Özkan, Av. Ayşe, "Uluslararası Hukuk'ta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu", **Avrasya Dosyası**, BM Özel, cilt.8, sayı.1, (İlkbahar 2012), s.238- 257.

Pant, Harsh V**.,** " India in Afghanistan: A Test Case For A Rising Power", **Contemporary South Asia**, Cilt. 18, Sayı. 2 (Haziran 2010), s. 133-153.

Pant, Harsh V**.,** " India's Challenge in Afghanistan: With Power Comes Responsibility", **Contemporary readings in Law and Social Justice**, Cilt. 2, Sayı. 1 (2010), s. 36- 67.

Peake, Gordon, "From Warlords to Peacelords", **Journal of International Affairs**, Vol.56, No.2 (Spring 2003), p.181-191.

Peyrouse, Sebastien, "Economic Trends as an Identity Marker? The Pamiri Trade Niche with China and Afghanistan", **Problems of Post Communism**, vol.54, no.4 (July – August 2012), p.3-14.

Purtaş, Fırat, "Avrasya'daki 'Yeni Büyük Oyun' Bağlamında Hindistan'ın Yeni Orta Asya Politikası" **OAKA**, Cilt.1, Sayı.2 (2006), s. 56-77.

Purtaş, Fırat, "Orta Asya ile Güney Asya Arasında Modern İpek Yolu Projesi", **Ahmet Yesevi Üniversitesi İnceleme Araştırma Dizisi**, Rapor, Yayın No. 06 (Eylül 2011).

Quie, Marissa, "Peace – building and democracy promotion in Afghanistan: The Afghanistan Peace and Reintegration Programme and reconcilation with the Taliban", **Democratization**, Vol.19, No.3 (June 2012), p. 553-574.

Raphel, Robin L, "South Asia After the Cold War: India and Pakistan", **U.S. Department of State Dispatch**, Vol.6, Issue.39 (1995).

Routray, Bibhu Prasad, "National Security Decision – Making in India", **S. Rajaratram School of International Studies**, (2013).

Riencourt, Amanury de, " India and Pakistan in the Shadow of Afghanistan", **Foreign Affairs**, Cilt.61, Sayı. 2 (Kış 1982),s. 416- 437.

Ringsmose, Jens, Thruelsen, Peter Dahl, "NATO's Counterinsurgency Campaign in Afghanistan: Are Classical Doctorines Suitable For Alliances?", **UNISCI Discussion Paper**, No.22, (January 2010), page. 56-77.

Rubin, Barnett, Rashid, Ahmad, ''From Great Game to Grand Bargain'', **Foreign Affairs**, Cilt 87, sayı. 6 (Kasım/Aralık 2008)s.30-44.

Saydam, Mehmet, "ABD'nin Uluslararası Hukuk Çıkmazı: Afganistan Müdahelesi", **Ortadoğu Analiz**, Cilt.2, Sayı. 19-20 (Temmuz – Ağustos 2010), s.68-76.

Seddon, David**,** " Imperial Design A Deep History of Afghanistan", **Critical Asian Studies**, Cilt.35, Sayı.2 (2003), s. 175-194.

Shahrani, Nazif, "Squandering U.S. Credibility in Afghanistan", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı.25(2005), s.103-107.

Sharma, Raghav, "Afghanistan: Evolving an Indo – Pak Strategy Perspectives From India", IPCS Issue Brief 118, **Institute of Peace and Conflict Studies**, September 2009.

Siddique, Qandeel, "Pakistan's Future Policy Towards Afghanistan: A Look at Strategic Depth, Militant Movements and the Role of India and the US", **DIIS Report**, (August 2008), P.10.

Sikri, Rajev, "The Tibet Factor in India – China Relations", **Journal of International Affairs**, Vol.64, No.2 (Spring/Summer 2011), pages. 55-71.

Stigall, Dan E., "Comparative Law and State – Building: The 'Organic Minimalist' Approch to Legal Reconstruction", **Loy. L. A. Int'l &Comp. Review**, Vol.29, No.1 (2007), pp.1-42.

Surridge, Keith, " The Ambiguous Amir: Britain, Afghanistan and the 1897 North – West Frontier Uprising", **The Journal of Imperial and Commonwealth History**, Cilt. 36, Sayı. 3 (Aralık 2008), s. 417-434.

Sümer, Gültekin, "Amerikan Dış Politikasının kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt. 5, sayı. 19 (Güz 2008), s. 119-144.

Upadhaya, R., "Indian Muslims- Viktims of vote- baiting attitude of political parties", **South Asia Analysis Group**, Paper No. 767, (2003).

Wang, Jin, "India's Policy Toward Afghanistan: Implications to the Regional Security Governance", **Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies**, Vol.11, No.4, (July 2018).

Wirsing, Robert G., " In India's Leghtening Shadow: The Us – Pakistan Strategic Alliance and the war in Afghanistan", **Asian Affairs**, Cilt. 34, Sayı.3 (2007), s. 151-172.

Yadav Vikash, Barwa Conrad, "Relational Control: India's Grand Strategy in Afghanistan and Pakistan", **India Review**, Cilt 10, Sayı 2, (Nisan, Haziran 2011).

Yıldırım, Necip,"Batı'nın Çıkmaz Sokağı: Afgansitan", **Ortadoğu Analiz**, Cilt.3, Sayı.31-32 (Temmuz – Ağustos 2011), s.83-92.

Yüksel, Hayriye, "Türk Devriminin Hindistan ve İran'daki Yansımaları**", Akademik Bakış**, Cilt.3, Sayı.6 (Yaz 2010), s. 237-254.

İNTERNET KAYNAKLARI

"Afghanistan and India sign 'strategic partnership", www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-15161776?print=true, **BBC News South Asia**, <Yayın Tar. 4 Ekim 2011>

"Başlangıçtan Bugüne NATO Stratejik Konsepti'nin Geçirdiği Evreler**", Dış Politika ve Savunma Araştırmaları Grubu**, <http://www.bilgesam.org/incele/1221/-baslangicindan-bugune-nato-stratejik-konsepti'nin-gecirdigi-evreler/>, (e.t. 13 Haziran 2016).

"Hindistan ve Afganistan", *pashtunistan.8k.com/afg_india22.htm*, (e.t. 05.12.2013).

"Kashmir and Self – Determination: International Law as a Way Forward" *http://www.ihrc.org.uk/publications/briefings/5419-kashmir-and-self-determination-international-law-as-a-way-forward*, Islamic Human Rights Commission, (e.t. 10 Nisan 2014).

Bajoria, Jayshree, "India – Afghanistan Relations",< www.cf r.org/india/india-af ghanistan-relations/p17474>, **Council on Foreign Relations**, yayin tar. 22 Temmuz 2009.

Bhadrakumar, M.K., "The Taliban Turns its Attention on India" **The Hindu**, < http://www.hindu.com/2005/11/28/stories/2005112804051000.htm>, (e.t. 22 Mart 2012).

Ömer Ersoy,"Keşmir Üzerinde(n) Güç Mücadelesi", < http://www.sde.org.tr/tr/haberler/1565/kesmir-uzerinde-n-guc-mucadelesi.aspx>, **Stratejik Düşünce Enstitüsü**, (e.t. 01 Mayıs 2014).

Grossman, Patricia, "Kashmir and International Law", <http://www.crimesofwar.org/onnews/news-kashmir.html>, (e.t. 21 Kasım 2012).

Gupta, Arind, "Strategic Partnership with Afghanistan: India Showcases its softpower", <idsa.in/…/StrategicPartnershipwithAfghanistanIndiaShowcasesitsSoftPower_agupta_101011?q=pri…>, **Institute for Defence Studies And Analyses**, yayin tar. 10 Ekim 2011.

Gupta, Arvind, Behuria, Ashok K., Chandra, Vishal, Pattanaik, ChandraSmurti, "Post 2014 Afghanistan and India's Options", <www.idsa.in/policybrief/post2014AfghanistanAndIndiasOptions_180712?q=print/9873>, **Institute for Defence Studies And Analyses**, yayin tar. 18 Temmuz 2012.

Karaağaçlı, Abbas,"Pakistan'da uluslaşma ve kimlik sorunu", <http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1808:pakistanda-uluslama-ve-kimlik-sorunu&catid=177:analizler-hindistan>**Bilgesam**, (e.t. 10 Ekim 2013).

Karaağaçlı, Abbas, "Pakistan – Hindistan İlişkileri ve Keşmir Meselesi", <http://www.turansam.org/makale.php?id=3921>, **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi**, (e.t. 23 Mart 2014).

Karacin, Betul Buke, " Türkmenistan – Afganistan – Pakistan – Hindistan Doğalgaz Proje Hattı", http://www.usakgundem.com/yorum/378/t%C3%BCrkmenistan-afganistan-pakistan-hindistan-do%C4%9Falgaz-boru-hatt%C4%B1-projesi.html, **Usak Stratejik Gündem**, (e.t. 23 Nisan 2014).

Maitra, R. , "Indian Military Shadow over Central Asia," <http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/DI10Df01.html> **Asia Times Online**, (e.t. 22 Mart 2012).

Palau , Rainer Gonzalez, "The TAPI Natural Gas Pipeline: Status & Source of Potencial Delays", <*https://www.cimicweb.org/.../CFC_Afghanistan_TAPI_Feb12.pdf*< **Civil Military Fusion Centre**, (February 2012).

Pattanaik, Smruti S., "India in Afghanistan: Engagement without Strategy",< www.idsa.in/idsacomments/IndiainAf ghanistanEngagementwithoutStrategy _sspattanaik_280111?q…>**Institute for Defence Studies and Analyses**, yayın tar. 28 Ocak 2011.

Dalrymple, William, "A Deadly Triangle: Afghanistan, Pakistan and India", <http://www.brookings.edu/research/essays/2013/deadly-triangle-afghanistan-pakistan-india-dalrymple-print>, **The Brookings Essay**, (e.t. 23 Mart 2015).

ÖZET

Afganistan – Hindistan İlişkileri, 1973 – 2014

Bu Çalışmada, uluslararası gelişmeler de göz önünde tutularak 1973 sonrası Afganistan – Hindistan ilişkileri incelenmiş ve Afganistan – Hindistan ilişkilerinin tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde neye göre değişiklik gösterdiği incelenmiştir.

Afganistan – Hindistan ilişkileri çok eskilere dayanmaktadır. On altıncı yüzyılda Afganistan'ın bir bölümü Hindistan'a hâkim olan İmparator Timur ve bir bölümü de İran Sefevi devleti tarafından yönetilmiştir. Sonraki yüzyıllarda, Rusya ve Büyük Britanya imparatorlukları küresel rekabetlerinde Afganistan'da nüfuz mücadelesine girişmiş ve tartışmalı Afganistan ve İngiliz Hindistanı sınırını miras bırakmışlardır. Afganistan 1919'da bağımsızlığını kazanmış ve Paris Barış Konferansı'nda bağımsız devlet olarak tanınmıştır.

Fakat bağımsız olduktan sonra da Afganistan, Hindistan'la sınır sorunu yaşamaya devam etmiş ve bu da iki ülke ilişkilerini kötü yönde etkilemiştir. Fakat 1947'de Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılıp bağımsız bir devlet olması, Durand Sınırı sorununun Pakistan'a geçmesine neden olmuştur. Bu tarihten itibaren Afganistan ve Hindistan arasındaki sınır sorunu kalkmış ve iki ülke ilişkileri iyileşmeye başlamıştır.

Soğuk savaş döneminde ABD'nin Pakistan'la yakınlaşmasına karşın Sovyetler Birliği'nin Afganistan'la yakın ilişkiler kurması Afganistan'ın aşamalı olarak Sovyetler Birliği'nin tarafında yer almasına neden olmuştur. Bu süreç 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı istila etmesiyle sonuçlanmıştır. Hindistan, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı istila etmesini desteklemiştir. Hindistan o dönemde Pakistan'la Cammu ve Keşmir'de sorunlar yaşamış, dolayısıyla Kabil yönetimini desteklemiştir.

Ancak, 1996 yılında Pakistan yanlısı Taliban'ın iktidara gelmesiyle Hindistan'ın bu desteği sona ermiştir. Buna karşın Hindistan yedi yıllık Taliban iktidarı sürecinde Taliban'a karşı mücadele eden Kuzey İttifak'ını desteklemiştir.

2001 yılında Taliban'ın devrilmesiyle Hindistan Afganistan'da daha aktif politika izlemeye başlamış ve Yeni Delhi Kabil ilişkileri yeniden canlanmıştır. Afganistan'da Geçici Hükümet'in kurulmasıyla Afganistan Hindistan ilişkileri çok boyutlu olarak gelişmiştir. Bu bağlamda siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel ilişkiler hızlı biçimde artmıştır. Dolayısıyla Taliban sonrası dönemde Afganistan'ın yeniden yapılandırılmasında Hindistan çok önemli roller üstlenmiştir.

Çalışmanın sonucu olarak, Afganistan – Hindistan ilişkisinin; Afganistan'daki yönetimin muhafazakâr yâda ılımlı yönetim durumuna göre değişiklik gösterdiği ve bu da Afganistan – Pakistan ilişkisinde somutlaştığı sonucuna varılmıştır. Afganistan'da muhafazakâr yönetim iktidara geldiğinde Afganistan – Pakistan ilişkisi olumlu olmuş ve dolayısıyla Afganistan – Hindistan ilişkisini olumsuz etkilemiştir(ör. Taliban dönemi). Bilakis, Afganistan'da ılımlı yönetim iktidara geldiğinde Afganistan – Pakistan ilişkisi olumsuz yönde etkilenmiş ve dolayısıyla Afganistan – Hindistan ilişkilerini olumlu yönde etkilemiştir (ör. 1973 sonrası mücahidin dönemine kadar ve 2001 Taliban sonrası Karzai dönemi). Ayrıca 2001'e kadar Hindistan, Afganistan'daki Peştun dışı etnik gruplarla işbirliğinde bulunmuştur. Bu doğrultuda, Taliban döneminde Kuzey İttifakına yardımda bulunmuştur. Ama Karzai döneminde başta Karzai olmak üzere Peştun liderlerle de iyi ilişkileri olmuştur. Ek olarak, Karzai döneminden itibaren Afganistan – Hindistan ilişkilerinde Pakistan etkenine ilaveten Radikal İslami yönetimin Orta Asya'ya yayılmasının önlenmesi ve Hindistan – Afganistan – Orta Asya arasında ticaret (özellikle enerji bağlamında) bağının geliştirilmesi ve Orta Asya enerjisine ulaşım etkenleri de eklenmiştir. Son olarak, Hindistan açısından İran enerjisine ulaşmak için de Afganistan transit ülke konumundadır.

ABSTRACT

Afghanistan – India Relations, 1973 – 2014

In this study, by taking the international developments into consideration, the overall relations between Afghanistan and India after 1973 and through the historical spectrum how those mutual relations had been changed, are being examined.

The Afghanistan – India relations date back to the past. In the sixteenth century, Afghanistan was partly ruled by the Indian Emperor Timor and partly by the Iranian Safavid state. In the following centuries, the Russian and the Great Britain empires used Afghanistan as a competitive field in there rivalry and endowed a disputed border between Afghanistan and British India. Afghanistan gained its independence in1919 and was recognized as an independent state at the Paris Peace Conference.

However, after independence, Afghanistan continued to have border problems with India, which adversely affected the relations between the two countries. However, after the separation of Pakistan from India and becoming an independent state in 1947, it inherited the disputed Durand Border issue. Therefore, the border problem between Afghanistan and India had been removed consequently and the relations between the two countries had started to improve.

During the Cold War, as on one hand, the United States started to have a close relation with Pakistan, on the other hand, the Soviet Union tried to have a good relation with Afghanistan which gradually persuaded Afghanistan to take the Soviet side. This process resulted in the Soviet invasion of Afghanistan in 1979. And India supported the Soviet Union's invasion of Afghanistan. At that time, India had problems with Pakistan in Jammu and Kashmir, so it supported the Kabul administration.

By the overthrow of the Taliban in 2001, India started to follow a more active foreign policy towards Afghanistan and hence the New Delhi – Kabul relations revived again. With the establishment of the Interim Government in Afghanistan, Afghanistan – India relations had

improved multidimensionally. Consequently, political, military, economic and cultural relations had increased rapidly. Therefore, India played a very important role in the reconstruction of Afghanistan in the post – Taliban era.

As a result, the relationship between Afghanistan and India had been shaped over the conservative or moderate regimes of Afghanistan which is strongly adherent with relations of Afghanistan and Pakistan. Whenever a conservative administration came to power in Afghanistan, the relations between Afghanistan and Pakistan were positive and thus conversely affected the Afghanistan – India relationship (e.g. the Taliban era). On the contrary, whenever a moderate administration came to power in Kabul, the Afghanistan – Pakistan relationship was negatively affected and thus positively affected the Afghanistan – India relations (e.g. the post-1973 period until the Mujahedeen period and the 2001 post – Taliban Karzai era). In addition, India had established relations with Non – Pashtun ethnic groups in Afghanistan till 2011. She supported Northern Alliances at the period of Taliban Regime. But in the Karzai Administration period she established good relations with Pashtun ethics too for which we can name Karzai at the top of the list. After the Karzai's administration, in addition to the Pakistani factor in Afghanistan – India relations, the concerns of preventing the spread of the Radical Islamic to Central Asia and improving trade (especially energy) link and to engage in Central Asian Countries energy factors added to India – Afghanistan relations. Finally, Afghanistan is a rout to Iran energy sources for India.